

Masteroppgave i spesialpedagogikk og tilpasset
opplæring, UIT Norges arktiske universitet

Estetiske fags betydning for læring og dannelse

Hvordan kan lærere bruke estetiske fag for å
fremme læring og dannelse i grunnskolen?

Av: Lin-Ingvild Holmgren Monsen
15.12.2013

Med blanke ark og farjestifter tel.

Det var en liten gutt som gikk og gret og var så lei.
Hæin skulle tegne Babylon, men lærer`n han sa nei,
hæin ød`la hele arket hæin var tufsete og dom,
men så hørte hæin et sus som over furukrona kom:

Du ska få en dag i mårå, som rein og ubrukt står
med blanke ark og fargestifter tel,
og da kan du rette oppatt alle feil i frå i går
og da får du det så godt i mårå kveld,
og om du itte greier det og æilt er like trist,
så ska du høre suset over furua som sist.
Du ska få en dag i mårå som rein og ubrukt står
med blanke ark og farjestifter tel.

(Alf Prøysen)

Forord

Det må være lov å si at *endelig* er jeg ferdig! Det har vært en lang prosess før jeg nå kan si meg ferdig med den skriftlige delen av masteroppgaven i spesialpedagogikk og tilpasset opplæring. Gjennom arbeid med oppgaven har jeg fått ny innsikt og bredere forståelse for de estetiske fags betydning. Prosessen har vært engasjerende og til tider krevende.

”Da får man mer tro på sæ sjøl!” sa min sønn da han var 10 år, når vi snakket om hva mamma egentlig holdt på å skrive så mye om, om hvilken betydning estetiske fag kan ha i skolen.

”Lærerne må da forstå at det er artigere å drive med sånne fag!” Det å få lov til å lage ting og å gjøre ting som han opplever som morsomt. Han er nå 11 – snart 12 år. Han er ikke like glad i de estetiske fagene lenger. Det er jo gøy, men...? Hva skjer underveis, hvor blir det av skapertrangen, leken og glede ved estetisk og kunstnerisk aktivitet? Og ikke minst har jeg forstått verdien av å la kreativiteten blomstre, og at dette er en viktig del av dannelsesprosessen. Takk til mine foreldre, som har latt meg få utvikle kreativiteten gjennom oppveksten. Ja, vi skal lære, men hvem vi er – er viktigere enn hva vi vet (Hoerr2007/Gardner). Det er dukket opp flere spennende temaer som jeg gjerne forsker videre på, men det får bli til en senere anledning!

Tusen takk til alle fantastiske medstudenter som har støttet og motivert gjennom hele studiet – helt fram til målstreken! Takk til tante Ingunn som har gitt meg kost og losji, vist omsorg og støtte gjennom studietida! Takk til slekt og venner, spesielt søsken som har lyttet, vært refleksjonspartnere, støttespillere, barnevakt, inspiratorer og motivatorer – og ikke minste kreative og estetiske ”samarbeidspartnere” i pausene! Takk til tante Rønnaug som har delt sin kompetanse og erfaringer, som har veiledet, drøftet og diskutert, motivert og hjulpet meg fra start til mål! Til sist og aller mest – all takknemlighet til verdens mest tålmodig, hjelpsomme og omtenkssomme mann, og den aller beste, mest motiverende, forståelsesfulle og omsorgsfulle sønnen man kan tenke seg – Tor-Mikael og Marius – uten dere hadde jeg aldri kommet i mål!

Lin-Ingvild Holmgren Monsen

Vadsø, 15.12.13

Innhold

Forord.....	3
1 Innledning	6
1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling.....	7
1.2 Presentasjon av problemstilling og forskerspørsmål	9
1.3 Begrepsavklaringer	11
1.3.1 Estetiske fag.....	11
1.3.2 Læring.....	12
1.3.3 Dannelse.....	12
1.4 Aktuell forskning og teori omkring tema.....	13
1.5 Temaets relevans.....	14
1.6 Avgrensninger og oppbygging av oppgaven.....	15
1.7 Oppgavens struktur	15
2 Teori.....	17
2.1 De estetiske fagenes plass i den norske skolen.....	17
2.2 Estetiske fag.....	19
2.2.1 Opplæring i og gjennom estetiske fag.....	22
2.2.2 Lærers kompetanse og kvalitet på undervisning.....	23
2.2.3 Kreativitet	25
2.3 Læring	26
2.3.1 Læring i et sosiokulturelt perspektiv	27
2.3.2 Tilpasset opplæring og inkludering	30
2.3.3 Helhetlig læring og ulike læringsstiler	32
2.3.4 Gardners Multi Intelligens-teori	34
2.3.5 Motivasjon og mestring.....	37
2.4 Dannelse	39
2.4.1 Dannelse gjennom tilpasset opplæring.....	41
2.4.2 Dannelse gjennom estetiske fag.....	43
3 Metode.....	44
3.1 Innledning.....	44
3.2 Vitenskapsteoretisk perspektiv og forskningsdesing	44
3.3 Intervju som metode	45
3.4 Utvalg.....	46
3.5 Etikk og etiske vurderinger	47
3.6 Reliabilitet og validitet.....	48

3.7	Intervjuguiden	49
3.8	Analyse og fortolkning.....	49
4	Framlegg og drøfting av funn.....	52
4.1	Framlegg av funn	53
4.2	Drøfting.....	70
4.2.1	Opplæring i og gjennom estetiske fag.....	70
4.2.2	Fremme dannelse.....	74
4.2.3	Motivasjon og mestring.....	76
4.2.4	Tilpasset opplæring og inkludering	78
4.2.5	Lærers kompetanse	79
5	Avslutning	80
	Oppsummering	80
	Konsekvenser	83
	Veien videre	85
	Referanser	86
	Vedlegg.....	90
	Informasjonsskriv til informanter	91
	Intervjuguide.....	92

1 Innledning

De siste tiårene har den norske skolen vært i stadig utvikling. Tilpasset opplæring og inkludering har fått en sentral plass i styringsdokumenter, og i forskning på opplæring og undervisning. Vi er gått fra Enhetsskolen, til *Fellesskolen*, hvor alle elever skal være inkludert og ha tilpasset opplæring i tilknytning til et klassemiljø. Det har vært innført nasjonale prøver, hvor resultater blir sammenlignet gjennom internasjonale undersøkelser, for eksempel PISA, TIMSS og PIRLS. Norge har kommet dårlig ut her, blant annet sammenlignet med andre nordiske land. Dette har ført til et stort fokus på grunnleggende ferdigheter, som lesing, skriving og matematikk, med mål om at norske elever skal prestere bedre på disse internasjonale undersøkelsene. Det kan se ut som pila en periode gikk noe oppover for Norge på noen områder, for nå å ha gått litt tilbake, spesielt i matematikk. Resultatene fra PISA 2012 viser at norske elever presterer omtrent på gjennomsnittet (Utdanningsdirektoratet, heretter kalt Udir, 2011, 2012, Kjærnsli 2013). Det har i skyggen av ”kjernefagene” vært mindre fokus på de estetiske fag, og det kan oppfattes som om dette har vært et nedprioritert område. Det generelle timetallet i grunnskolen har økt, men de estetiske fagene har fått mindre plass (Bamford, 2013).

Med det store fokuset på kjernefag, hvor man samtidig skal ha inkludering og tilpasset opplæring, ønsker jeg i min oppgave å sette fokus på de estetiske fagene. Hvilken plass har disse fagene i den norske skolen? Hvilken betydning har musikk og kunst og håndverk for elevenes helhetlige læring og dannelse? Hvordan klarer lærere å inkludere og tilpasse undervisningen for de som kanskje ikke har forutsetninger for å prestere de ønskelige resultater på aktuelle målinger? Kan de estetiske fagene i større grad brukes for å fremme læring og dannelse for alle elever i Fellesskolen?

Utgangspunktet er at alle elever skal inkluderes i den ordinære grunnskolen, og de skal ha sin opplæring tilpasset i tilknytning til klassen. Å være inkludert innebærer at man føler trygghet og trivsel, og man må kunne oppleve at man bidrar til fellesskapet. Dette igjen kan danne grunnlag for indre motivasjon, mestringsopplevelser og en positiv personlighetsutvikling – en helhetlig dannelse (Skaalvik & Skaalvik 2005, Brekke 2010). Et godt læringsmiljø preges av inkludering og positiv samhandling med andre, hver enkelt er likestilt og har en egenverdi. Når vi er inkludert og opplever mestring, er hver enkelt i en dannelsesprosess. Vi skal da utvikle et godt selvbilde og en god selvoppfatning, som igjen danner grunnlag for god læring.

Vi har de siste tiårene fått flere nye læreplaner, fra M87- Læreplanverket for Kunnskapsløftet (heretter kalt: LK06) er det gjort stadig endringer. Skolen har fått en annen rolle, samfunnet har endret seg, men skolebygningen har i mange tilfeller endret seg lite. Økonomi er gjerne en begrensning i forhold til ressurser. Klarer lærere å tilpasse så godt som de ønsker, innenfor gitte, kanskje begrensede ressurser? Rammefaktorer og utstyr er veldig variert fra skole til skole. Noen har mange hjelpemidler og nytt utstyr, mens andre har veldig lite og gammelt. Likevel kan de metoder vi velger for undervisning være med på å avgjøre hvorvidt alle elever kan oppleve at de er inkludert, om de kan delta eller ikke, og om det foregår læring og dannelse.

Videre i innledningen presenteres bakgrunn for valg av tema og problemstilling for oppgaven. Jeg går inn i problemstillingen og definerer de aktuelle begrepene: læring, dannelse og estetiske fag. I denne sammenheng sier jeg også noe om forskerspørsmålene og de underbegreper som inngår her. Her fremkommer noe om hvilke teorier og perspektiver jeg har lagt til grunn for min masteroppgave. Deretter vil jeg se på hva Kunnskapsløftet(LK06) og andre aktuelle styringsdokumenter sier om de estetiske fags plass i skolen. Til sist sier jeg noe om annen forskning og teori som er relevant for min oppgave, og avslutter med avgrensninger og oppgavens struktur.

1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

Kreativitet, estetikk og skapende aktivitet er av stor betydning for vår hverdag. Det er noe vi møter i mange sammenhenger og noe som påvirker oss på ulike måter. Som førskolelærer hadde jeg forming og musikk som obligatoriske fag i grunntutdanningen. Det er det fortsatt i det som nå heter Barnehagelærer utdanningen. Sang og musikk og skapende aktivitet brukes i større eller mindre grad i alle barnehager. I grunnskolen står kunst og håndverk og musikk fortsatt på timeplanen, men det er ikke lenger obligatoriske fag i lærerutdanninga.

I arbeid med barn og unge, har jeg erfart hvordan bruk av musikk og kreativitet kan gi glede, bryte grenser og skape samhold. Skolens fremste mål er å gjøre elevene dugelig for samfunn og hjem. Eleven må ha tro på seg selv og våge å bruke det de kan i sin dannelsesprosess.

I Programplan for Praksisrettet utdanningsforskning (Norges Forskningsråd, 2011. Heretter kalt: PRAKUT) fremkommer det at man vet lite om hvilken betydning estetiske fag har for læring og danning, både i skole og barnehage. Det er ønskelig med mer forskning på området. Dette har vært en motivasjon for mitt valg av tema. Bamfords (2008) globale forskning om kunstfaglig betydning i utdanning, har hatt vesentlig betydning for mitt engasjement og i min

litteraturstudie. Hennes forskning viser blant annet, at estetiske fag har en viktig betydning for læring og dannelse. Man ser at i flere land som gjør det bra i internasjonale målinger, har estetiske fag en betydelig større plass i opplæringen enn i Norge.

Etter at jeg startet prosessen med min masteroppgave fant jeg ut at Bamford var i gang med å gjøre en norsk undersøkelse av kunstfagenes plass i norske skoler og barnehager (Bamford 2013). Dette gjorde det enda mer spennende å fortsette prosessen, og å følge med på de resultater hun kom fram til. Hun ville se bredt på hva som gjøres innenfor kunst- og kulturoplæringen, på hvilken måte det gjøres, og hvordan kvaliteten er (Ibid). Hennes globale forskning har hatt et større fokus på hvilken betydning kunstfagene kan ha for barns helhetlige utvikling, enn den nasjonale.

I en spesialpedagogisk sammenheng har jeg gjennom arbeid i skole og PPT, sett at elever som gis vedtak om spesialundervisning, etter § 5-1 i opplæringsloven, ofte blir anbefalt undervisning i mindre gruppe eller ene-timer. Jeg har sjelden sett at det har vært anbefalt bruk av estetiske fag i spesialundervisning og tilpasset opplæring. Kan bruk av estetiske fag som metode legge til rette for at flere elever med spesialundervisning kan inkluderes i klassen? Kan det bidra til at flere får økt læringsutbytte, og kan nå noen kompetansemål? Jeg lurer også på hvor flinke lærerne er til å variere metodene, og til å tilpasse opplæringens metoder. Altså metode differensiering – ikke bare mengde og nivå-differensiering.

Opplæringslovens § 1-3 sier at undervisningen skal gis tilpasset opplæring til hver enkelt elev, etter evner og forutsetninger. Hver enkelt elev har i dag krav på å få sin opplæring i tilknytning til en klasse, og det legges vekt på at *alle* elevene skal være mest mulig inne i klasserommet. Vi skal ha en inkluderende fellesskole for alle, uansett forutsetninger.

Kunnskapsdepartementet har i 2007 utarbeidet en strategiplan for kunst og kultur i opplæringen, *Skapende læring* (Kunnskapsdepartementet 2007). Planen legger stor vekt på formidling av kunst og kultur. Det vises til at lærerne har stor frihet i valg av metoder og arbeidsmåter, og man tenker at man bør satse mer på varierte undervisningsformer og se på de muligheter som ligger innen kunst og kultur. Ett av de fem satsningsområdene i planen er punkt 3: ”Utvikle varierte undervisningsformer og gode pedagogiske verktøy.” Underpunkter her er blant annet:

Stimulere til forskning og utviklingsarbeid som fremmer kunnskap om hvordan kunst og kultur kan formidles på en god måte til barn og unge.” og ”stimulere til forskning og

utviklingsarbeid om hvordan kunst og kulturfag kan bidra til å realisere målsettinger i Rammeplan for barnehager og Kunnskapsløftet” (Kunnskapsdepartementet 2007:11).

I tiltakene er punkt 26: ”forskning på kunst- og kulturformidling og didaktikk knyttet til kunst og kultur i opplæringen.” Det kan se ut til at Anne Bamfords forskning i Norge er et resultat av dette.

I forkant av undersøkelsen vil jeg gjøre en litteraturstudie som jeg legger til grunn for hva jeg ser etter, og hvordan jeg analyserer det empiriske materialet. Jeg velger å ta utgangspunkt i et fenomenologisk perspektiv. Det er forskningsdeltakerens erfaringer og kunnskap jeg er ute etter, og fenomenet rundt estetiske fag som metode. Likevel, vil jeg også i tråd med et hermeneutisk vitenskapsteoretisk perspektiv, ha med meg min forforståelse, min kunnskap, mine erfaringer og holdninger. Dette vil påvirke mine valg, hva jeg spør etter og hvordan jeg tolker empirien. Jeg vil aldri kunne være helt objektiv i kvalitativ forskning.

1.2 Presentasjon av problemstilling og forskerspørsmål

Estetikk, kunst og musikk er noe som angår oss alle og ikke bare noe som foregår i skolen. Musikk og kunst gjør noe med oss mennesker. Musikk og kunst brukes både som terapi, som selvutvikling og som nytelse. Det kan for eksempel brukes for å hjelpe mennesker til å bli friske, til å gi glede i hverdagen for de som har det vanskelig og det kan brukes for å stimulere barns utvikling.

Skolens viktigste oppgave er å skape læring og dannede samfunnsborgere (LK06, Opplæringsloven 1998). I min oppgave velger jeg å se på hvordan fagområdene kan brukes til nettopp dette, til å fremme læring og dannelse i grunnskolen. Inkludering er sentralt i dagens *Fellesskole*, og spesialundervisning og tilpasset opplæring skal være tett knyttet opp mot klassemiljøet. Jeg tar derfor utgangspunkt i *alle* elevene i grunnskolen, uavhengig av alder, behov eller utviklingsnivå.

Jeg ønsker å finne ut om bruk av estetiske fag kan være med på å fremme inkludering i skolen. Vil flere elever som i dag har undervisning utenfor klasserommet kunne få sin opplæring i klasserommet om man brukte estetiske fag som metode i større grad?

Vil flere elever ha forutsetning for å lære, tilegne seg kunnskap, hvis musikk eller formingsaktiviteter ble brukt som metode i alle fag, i mye større grad og mer målrettet, enn det kanskje brukes i dag? Jeg vil også se på hvilken verdi disse fagene har i seg selv.

Med min bakgrunn som førskolelærer ville det kanskje vært naturlig at jeg beveget meg til barnehagene. Men jeg følte at jeg visste ganske mye om barnehager og hvordan de jobber, og at estetiske fagområder brukes på en annen måte her enn i skolen. Jeg visste egentlig lite om hvordan estiske fag brukes i skolen, hvilken plass fagene har, og hvordan man bruker dette for å fremme læring og dannelse. Jeg valgte derfor å konsentrere meg om grunnskolen. Også fordi jeg selv, med stor sannsynlighet, vil jobbe en del i skolen i framtida, vil jeg gjerne finne ut mer om hvordan jeg kan bruke estetiske fag som metode, og hvordan kan jeg gi mine elever størst mulig læringsutbytte i faget.

For å finne svar på dette blir min problemstilling som følger:

Hvordan kan lærere bruke estiske fag for å fremme læring og dannelse i grunnskolen?

For å komme dypere inn i problemstillingen har jeg på bakgrunn av dette valgt følgende forskerspørsmål:

- *Hvordan kan estetiske fag bidra til å fremme inkludering i skolen?*
- *Hvordan kan estetiske fag brukes for å styrke elevenes selvbylde og fremme motivasjon for læring?*
- *Hvilken betydning har lærerens kompetanse for elevenes utbytte ved bruk av estetiske fag?*

Læring og dannelse er to vide begreper, hvor det har rådet – og fortsatt råder – ulike diskurser og teorier omkring hva læring er, hvordan vi lærer og hvorfor vi lærer på ulike måter. Vil det være nødvendig å se på både læring og dannelse? Er det ikke det samme, henger de ikke veldig tett sammen? Jeg har veid for og imot om jeg skulle gå inn i begge begrepene i min oppgave. Jeg har fått anbefalinger om å kun velge ett, og flere anbefalinger om å beholde begge. Etter å ha gjort en del litteraturstudier, har jeg valgt å beholde begge begrepene, nettopp fordi sammenhengen mellom læring og dannelse er noe av det særegne ved estetiske fags betydning. Når vi lærer gjennom estetiske fag vil det skje noe med vår dannelse. Også i pedagogikken er det jo nettopp læring og dannelse det handler om.

Videre i innledningen vil jeg definere de ulike begrepene i problemstillingen. Jeg vil si noe om ”estetiske fag”, og hvilke avgrensninger jeg har valgt for oppgaven. Deretter vil jeg gå inn på begrepene læring og dannelse, og hvilke teoretiske perspektiver og teorier jeg legger til grunn. Avslutningsvis i denne delen vil jeg si noe om forskning som allerede finnes på dette området.

Jeg ønsker gjennom oppgaven å få en større innsikt og forståelse av de estetiske fags betydning. Og det er ønskelig at oppgaven skal kunne gi meg, og eventuelt lærere, spesialpedagoger og andre interesserte, ideer og en utvidet forståelse av hvordan aktiviteter innenfor de estetiske fagområdene kan brukes som metode for å fremme læring og dannelse.

1.3 Begrepsavklaringer

Nedenfor vil jeg gjøre rede for hovedbegrepene i problemstillingen, og under dette si noe om begreper som er av betydning for læring og dannelse gjennom estetiske fag.

1.3.1 Estetiske fag

Estetiske fag sees ofte i sammenheng med, og omtales som praktisk estetiske fag. Dette inkluderer kroppsøving, mat og helse, kunst og håndverk og musikk. Deler av norskfaget vil også kunne anses som estetisk fagområde. De fag som regnes for rent estetiske, med egne læreplaner i grunnskolen i dag, er *Kunst og håndverk* og *Musikk* (Brekke 2010, LK06). Jeg vil avgrense min oppgave til å ha hovedvekt på disse to områdene som fag og på hvordan de kan brukes som metode i andre fag. Jeg kunne valgt kun ett av fagene, da dette er store områder hver for seg. Men jeg ønsker å få bredde og å se om det er forskjeller og likheter innen begge fagområdene. Mest er jeg interessert i likhetene innen de estetiske dimensjonene, fagenes felles særegenhet.

Kreativitet, lek, estetiske og skapende læreprosesser og estetisk dannelse, vil kunne si noe om de estetiske fags betydning for barns læring og dannelse. Skapende og kreativ aktivitet er viktig for mennesket. Det kan gi mestringsopplevelser og ha betydning for selvfølelsen (Brekke 2010). Som igjen er grunnleggende for motivasjon. Og motivasjon er viktig for å lære (Skaalvik og Skaalvik 2005).

Fra politisk ståsted vektlegges de grunnleggende ferdigheter, matematikk og det vi gjerne omtaler som "lese-fag". Hvorfor skal vi ha estetiske fag på timeplanen? Har det verdi for elevene å lære noe i disse fagene?

Jeg har valgt å bruke begrepet estetiske fag framfor kunstoffag, fordi det er dette som brukes i styringsdokumentene for grunnskolen.

1.3.2 Læring

Hva er læring? Hvordan lærer man? Hva skal man lære?

I min masteroppgave har jeg valgt å ta utgangspunkt i den faglige læringen som er ment å skje i skolen. Kompetansemålene som elevene skal oppnå i hvert fag og de grunnleggende ferdighetene. Men jeg ønsker også å finne ut noe mer generelt om hvilken læring som skjer i bruk av estetiske fag.

Vygotsky regnes som en av grunnleggerne for det sosiokulturelle læringsperspektiv, hvor man ser læring i et større og mer helhetlig perspektiv. Hvor man lærer i samhandling og kommunikasjon med omgivelsene våre (Skaalvik og Skaalvik 2005, Wittek 2012, Dysthe 2001). Det sosiokulturelle perspektivet er også i samsvar med LK06, og andre styringsdokumenter for opplæringen. Dette legger jeg til grunn i min forståelse av læring i denne oppgaven.

Jeg vil se nærmere på noen teorier om helhetlig læring og læringsstiler, for eksempel Gardners Multi Intelligens teori (MI). Hvor han mener at vi er født med ulike intelligenser, noen intelligenser er sterkere utviklet enn andre hos alle. Dette har igjen betydning for hvordan vi lærer, og hvilke forutsetninger vi har (Hoerr 2007). Helhetlig læring sier noe om hvordan mennesker lærer med hele kroppen. Kunnskapen sitter ikke bare i hodet, men vi er avhengig av erfaringer for å utvikle kunnskap. Her vil jeg blant annet se på hva Fredriksen(2013) sier om dette, med støtte i Dewey og Mead.

Motivasjon er avgjørende for hva vi lærer, om vi lærer det som er ment at vi skal lære i timene, eller om fokuset vårt er et helt annet sted. Det vil være naturlig å tenke tilpasset opplæring og inkludering i sammenheng med motivasjon, mestring og læring. Her vil jeg blant annet se på Skaalvik og Skaalvik, som også tar for seg Maslows behovshierarki sett i sammenheng med skolen som læringsarena (Skaalvik og Skaalvik 2005).

1.3.3 Dannelse

Danning eller dannelse? I faglitteratur brukes begge begrepene, og det diskuteres også om de har ulikt innhold. Med bakgrunn i den teori jeg har valgt å legge til grunn brukes i hovedsak *dannelse*, og jeg velger derfor å bruke dette begrepet i min oppgave (Brekke 2010, Klafki 2011).

Jeg tar utgangspunkt i en klassisk dannelsesteori, slik for eksempel Klafki (2001) beskriver det. Jeg legger også vekt på litteratur fra Brekke (2010) og Bjørnsrud (2008), som sier noe om dannelse gjennom tilpasset opplæring.

1.4 Aktuell forskning og teori omkring tema

Gjennom litteraturstudiet har jeg lett etter forskning og teori som gir begrunnelser for hvorfor vi skal ha estetiske fag på timeplanen. Jeg har sett om det sies noe om de estetiske fags betydning for læring og dannelse og begrunnelser som støtter sammenhengen mellom disse fenomenene.

Jeg har funnet en hel del teori og forskning om musikkens betydning for menneskets personlige og helhetlige utvikling og hvilken plass musikken har i vårt samfunn. Det vises til forskning fra fosteret i mors mage og sammenheng mellom grunnleggende behov og videre utvikling og dannelsesprosess. Noe mindre var det å finne om det som går innunder kunst og håndverksfaget. Det er en del forskning som sier noe om de estetiske fag og om helhetlig læring som innbefatter begge. Da PRAKUT etterlyste forskning på området, har jeg spesielt sett etter nyere forskning, og aktuelle temaer som kan sees i sammenheng med tema.

Hagen O. (Kulturforbundet 2007) viser blant annet til forskning som er gjort med musikklasser i Ungarn. Her viser også Hagen C. (Kulturforbundet 2007) til Mozart effekten. Hvor man mener at musikk skrevet av Mozart har en positiv effekt. Han viser også til et forsøk i Sveits med utvidet musikkundervisning. Alle disse studiene er eksempler som viser at bruk av musikk i skolen gir økt læringsutbytte også i andre fag og i en helhetlig dannelse og læringsprosess (Ibid).

Jeg har blant annet valgt å legge til grunn Bamfords globale og nasjonale forskning, omkring de estetiske fags plass i skolen. Den nasjonale forskningen har fokus på hva som gjøres av kunst- og kulturopplæring i skole og barnehage, og kvaliteten på det som gjøres. Denne forskningen viser at vi i Norge ikke vektlegger talentutvikling, vi fokuserer mer på de svakeste elevene enn de begavede. Forskningen viser også at det er mangel på faglærere i de estetiske fag, spesielt i småskoletrinnet. Den globale forskningen viser blant annet viser til at god kvalitet på opplæringen i kunstfagene gjør at elevene scorer bedre på PISA undersøkelsene. Forskningen viser, at i de land der det legges større vekt på estetiske fag i opplæringen, gjør elevene det også bedre i realfagene (Bamford 2008). Bamfords forskning viser også at i Norge fortsatt ikke klarer å inkludere alle i kunst og kulturaktiviteter. Spesielt

er det få elever fra andre kulturer, elever med spesielle behov, og mangel på gutter, som deltar i kunst og kulturaktiviteter (Bamford 2013).

Gardner (Hoerr 2007) har gjennom forskning utviklet sin teori om Multi –, eller fler-intelligenser. Teorien legger stor vekt på bruk av praktisk og estetiske fag. Hoerr (2007) har på bakgrunn av egne erfaringer skrevet om teorien og om hvordan man kan bli en skole med mange intelligenser. Dette innebærer også ulike læringsstiler, behov for varierte arbeidsmetoder, ulike læringsstrategier og mulighet for varierte og tilpassede vurderingsformer.

Fredriksen (2013) har gjort en doktorgradsstudie hvor hun har sett på førskolebarns læring gjennom erfaringer, hvordan de søker mening blant annet gjennom lek og aktivitet med konkrete materialer. Hun har fokus på et helhetlig læringssyn, og henter blant annet støtte fra Dewey og Mead (Fredriksen 2013). Dette anser jeg som veldig relevant når man skal begrunne estetiske fag som metode i grunnskolen.

I hjerneforskning ser vi hvordan hjernehalvdelene har ulike funksjoner, men hvor stimulering av det ene kan styrke utvikling av områder i andre deler av hjernen. Hjernen utvikles og påvirkes gjennom bruk av musikk, skapende og kreativ aktivitet. Slik forskning vil kunne si noe om hvorfor de estetiske fag er av betydning, og noe om hvordan det kan brukes for å stimulere ønskede områder i hjernen. Med tanke på oppgavens størrelse har jeg valgt å ikke legge vekt på slik forskning.

1.5 Temaets relevans

PRAKUT, programplan 2010-2014 (Forskningsrådet 2010), etterlyser forskning som sier noe om estetiske fags betydning for læring og dannelse både i barnehage og skole.

Kunnskapsdepartementet har i 2007 utarbeidet en strategiplan for kunst og kultur i opplæringen, *Skapende læring* (Kunnskapsdepartementet 2007). Planen legger stor vekt på formidling av kunst og kultur. Det vises til at lærerne har stor frihet i valg av metoder og arbeidsmåter, og man tenker at man bør satse mer på varierte undervisningsformer og se på de muligheter som ligger innen kunst og kultur. Ett av de fem satsningsområdene i planen er, punkt 3: ”Utvikle varierte undervisningsformer og gode pedagogiske verktøy.” Underpunkter her er blant annet: ”Stimulere til forskning og utviklingsarbeid som fremmer kunnskap om hvordan kunst og kultur kan formidles på en god måte til barn og unge.” og ”stimulere til forskning og utviklingsarbeid om hvordan kunst og kulturfag kan bidra til å realisere målsettinger i Rammeplan for barnehager og Kunnskapsløftet.” (kunnskapsdepartementet

2007:11) I tiltakene er ett av punktene ”26.forskning på kunst- og kulturformidling og didaktikk knyttet til kunst og kultur i opplæringen” (Ibid:14).

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen har hatt ansvar for blant annet tiltak nr 26. Anne Bamfords forskning i Norge er et resultat av dette. Funnene som er gjort viser at det fortsatt er behov for forskning omkring de estetiske fag.

I lys av dette anser jeg min problemstilling og tema som relevant i forhold til utviklingen av dagens skole, det forskningsarbeidet som pågår og det arbeidet som gjøres ute i det enkelte klasserom. Jeg for min del håper å dra stor nytte av funnene i min daglige praksis.

1.6 Avgrensninger og oppbygging av oppgaven

Jeg kunne trukket inn mye annen teori og forskning, men med tanke på oppgavens størrelse har jeg måtte begrense. For eksempel hjerneforskning i forhold til estiske fag hadde vært veldig relevant og interessant for oppgaven. Et par av informantene kom også så vidt inn på dette, men det ble prioritert vekk av behov for avgrensning.

Både innenfor læring og dannelse er det enormt mye teori og mange retninger å velge. De avgrensningene jeg har gjort i forhold til valg av teori har i hovedsak basert seg på den siste forskningen jeg har funnet, og teorier jeg gjennom hele prosessen har funnet aktuelle i dag og som er i tråd med Kunnskapsløftet.

Som nevnt har jeg også valgt å kun ha fokus på grunnskolen. Jeg kunne avgrenset enda mer, til å gjelde for eksempel kun småskoletrinnet. Men med bakgrunn i de informanter som var tilgjengelig og den teori jeg har funnet, har jeg vurdert at det ikke var nødvendig. Prinsippene omkring de estetiske fags betydning ser for meg ut til å være lik, uavhengig av alder.

1.7 Oppgavens struktur

I innledningen sier jeg noe om bakgrunn for valg av tema. Jeg presenterer problemstillingen og forskerspørsmålene, og gir en begrepsavklaring i forhold til relevante begreper som læring, dannelse og estetiske fag. Jeg har her sagt noe om relevant forskning og teori som er relevant for min oppgave, før jeg nå fremmer oppgavens oppbygging og struktur.

I andre kapitler tar jeg for meg teori som jeg legger til grunn for min drøfting i kapittel fire. Jeg ser også på Kunnskapsløftet, som er det mest relevante styringsdokumentet, men vil også komme inn på ulike Meldinger til Stortinget og andre rapporter og opplæringsloven.

I tredje kapittel gjør jeg rede for forskningsdesign, vitenskapsteoretisk perspektiv og valg av metode, utvalg av informanter og intervjuguiden. Her vil også analysearbeidet beskrives.

I fjerde kapittel legger jeg fram funnene, den empirien jeg her fått gjennom intervjuene. Jeg har sammenfattet og trekker fram de temaer som går igjen, som mønster i alle intervju, og jeg viser noen av de kontraster som dukket opp. I andre del drøfter jeg empirien oppimot teori og forskning fra litteraturstudiet.

I femte kapittel skal jeg oppsummere og svare på forskerspørsmål og problemstillingen, før jeg avslutter med å se på hvor veien kan gå videre.

2 Teori

Fra tidenes morgen har menneskene vært skapende vesen, og samfunnet har vært i enorm utvikling. Nye oppfinnelser dukker stadig opp. Noe fordi vi er nysgjerrige, noe ved tilfeldigheter og mange ting fordi vi ønsker å lette vårt arbeid og effektivisere. Kunsten har vært brukt som kommunikasjon og formidling av budskap og følelser. Vi har et naturlig behov for å kommunisere, og følelser er en del av mennesket og de trenger å bli uttrykt. Glede, sorg, sinne, frustrasjon, redsel, lykke, stolthet – vi trenger å dele dette med noen, vi trenger noen metoder og redskaper for å uttrykke oss. Det lille barnet som blir født undersøker, sanser, erfarer og har et medfødt behov for å kommunisere og å være sammen med andre mennesker. Fra gamle bygninger ser vi hvordan de er utsmykket og forseggjort, for estetisk fornøyelse og ornamenter med budskap og funksjon. Menneskene har alltid pyntet seg på ulike måter, sminket, smykket og kledd seg fargerikt og vakkert, til glede og i sorg. Musikk og rytme er noe vi finner i alle kulturer, og det brukes i alle livets betydningsfulle stunder. Mange mener at det finnes bevis for at dette er noe som bor i oss alle, at skapertrangen, kreativiteten og behov for musikk og kommunikasjon er en naturlig del av oss. Maslow hevder at mennesket har et grunnleggende estetisk behov (Paulsen 2003, Skaalvik 2005). I skolen har vi det vi i dag kaller kunst og håndverk og musikk, som blant annet skal gi elevene kunnskap og ferdigheter innen musikk, kunst og kultur. Hvis dette er en naturlig del av oss, trenger vi da dette inn i skolen? Skolens fremste mål er å fremme læring og dannelse hos elevene. Hvilken betydning har musikk, estetikk, kunst, kreativitet og alt som inngår i de estetiske fagområdene for barns læring og dannelse?

I teorikapittelet vil jeg gå nærmere inn i problemstillingens hovedbegreper; læring og dannelse og se dette i forhold til de estetiske fag. Jeg vil først se på hvilken plass de estetiske fag har i den norske skolen i dag, hva sier læreplanen og andre relevante styringsdokumenter. Inkludering og tilpasset opplæring er sentralt i Kunnskapsløftet og opplæringsloven, dette er også grunnleggende for å skape god læring. Hva innebærer det, og hvordan kan estetiske fag brukes for å skape læring og dannelse gjennom inkludering og tilpasset opplæring?

2.1 De estetiske fagenes plass i den norske skolen

Opplæringens mål er å ruste barn, unge og voksne til å møte livets oppgaver og mestre utfordringer sammen med andre. Den skal gi hver elev kyndighet til å ta hånd om seg selv og sitt liv, og samtidig overskudd og vilje til å stå andre bi (LK 06:2).

Slik åpner Kunnskapsløftet. Barna trenger selvtillit og trygghet til å stå i det som møter dem. De må ha kunnskap og gjøre seg erfaringer. Elevene skal lære og utvikle seg i samspill med andre, og de skal dannes til å på fornuftig vis ta vare på seg selv, hjelpe andre og være med på å utvikle samfunnet. Videre i innledningen (LK06) står det ” Opplæringen må gi rom for elevenes skapende trang, og samtidig vekke deres glede ved andres ytelser. Gjennom bilde og form, tone og ord, må de stimuleres til å utfolde fantasi og oppleve kunst.” Det sies her at elevene har en iboende skaper trang, som det må gis rom for også i opplæringen. De skal stimuleres til å utfolde seg og bruke sin fantasi, selv om dette er en naturlig del av oss. I læreplanens generelle del er det en egen del om *det skapende menneske* og *kreative evner* (LK06:5), hvor det blant annet vektlegges at elevenes kreativitet og evne til samarbeid er viktig for å kunne møte fremtidens utfordringer og de nye yrker som vil komme i framtida. ”Skapende evner vil si å oppnå nye løsninger på praktiske problemer ved uprøvde grep og framgangsmåter” (Ibid5). Dette sier noe om at de estetiske fagområdene er viktige for å fremme dannede samfunnsborgere, og bør ha en betydningsfull plass i opplæringa. Læring og tilegnelse av ny kunnskap vil gi elevene økt grunnlag for kreativitet og nytenkning, på alle områder og i alle fag i skolen.

Motivasjon og viktigheten av et godt selvbilde er også noe som gjennomsyrrer den generelle delen av Kunnskapsløftet. Elevene skal få lyst til å lære og til å finne ut mer og ha pågangsmot til å tørre og å stole på seg selv. Hvordan kan estetiske fag bidra til dette? Med tanke på skolens og læreplanenes utvikling, med fokus på inkludering og tilhørighet i Fellesskolen, sies det i Meld. st. 20 (2012-2013), *På rett vei*, blant annet:

At fellesskolen danner rammen for grunnopplæringen, har betydning for hvordan opplæringen blir organisert, og for hvordan opplæringen innrettes for å gi elevene utbytte av den. (...) Departementet vil opprettholde de eksisterende bestemmelsene om tilpasset opplæring, spesialundervisning og organisering av elever i grupper, og legger til grunn at fellesskolen skal være rammen for grunnopplæringen (Meld. st. 20 (2012-2013)).

Hvordan kan lærere gi tilpasset opplæring og differensiere etter helhetlig behov til *alle* elever i grunnskolen? Kan bruk av estetiske fag være med på å gi større mulighet for læring og dannelse, for alle elever i fellesskapet? I samme rapporten, *På rett vei* (Ibid), uttaler de seg også om de praktisk estetiske fagene, som vanligvis innebærer fagene mat og helse, kroppsøving, kunst og håndverk, musikk og doudji i grunnskolen. ”De estetiske fagene skal legge til rette for at elevene får utvikle kreativitet, skaperglede og mestring, og at håndverk og

kulturarv ivaretas. Fagene skal også bidra til toleranse og forståelse for egen og andres kultur og kulturelle uttrykk” (Ibid: Kap 4.4.4).

Det er fortsatt ønskelig at de praktiske og estetiske fagene skal ha en viktig plass i den Norske skole. Utvikling av kreativitet, skaperglede og oppleve mestring går igjen i flere av rapportene som er utarbeidet de siste årene. Dette sier også noe om at elevene skal utvikle trygghet og bevissthet i forhold til sin egen identitet, sin kultur og historie. De skal utvikle en toleranse og større forståelse for de mange kulturer vi møter i dag. I dag møter mange barn daglig innvandrere fra ulike land og kulturer, men også ute i arbeidslivet blir det stadig større vekt på internasjonalt samarbeid hvor det vil være viktig med respekt og toleranse. Kunst og musikk kan på mange måter bidra til å skape fellesskap og danne grunnlag for samarbeid på tvers av språk og kulturer. Selv om man har ulike former for kunst- og musikkuttrykk. Samtidig kan det også skape utrygghet om man ikke opplever mestring og forståelse for andres symbolikk og uttrykksformer (Sand 2008). Mye av aktuell musikk og dans har røtter fra andre land, gjennom opplæring i og kunnskap om disse vil elevene kunne utvide sin forståelse, nysgjerrighet og toleranse for det ”ukjente”. Hvordan kan da estetiske fag brukes i den Norske grunnskolen, for å fremme læring og dannelse hos alle elever? Slik at hver enkelt kan møte samfunnet med åpenhet, nysgjerrighet til å ville lære mer, som en dannet samfunnsborger med trygghet på seg selv og toleranse for de mennesker de møter.

2.2 Estetiske fag

Kunsten er en iboende del av måten menneskene fungerer i verden på. Det finnes bevis for at kunsten eksisterte lenge før mennesket kunne skrive. (...) Barn blir født med estetisk bevissthet, og de deltar i kunst lenge før de kan snakke eller skrive (Bamford 2008:19).

Dette skriver Bamford (2008) i forskningskompendiet hvor hun legger frem sine funn gjennom hennes globale forskning om kunstfagenes betydning i utdanningen.

Ordet estetikk er gresk og betydde opprinnelig ”den kunnskap man får gjennom sansene.” Estetikk var ikke ”primært knyttet til kunst og kunstopplevelse, men til all sansning” (Paulsen 2003:11). Paulsen viser til at den estetiske kunnskapen skulle være en motpol til den kunnskap man tilegnet seg gjennom tanke og forstand.

Estetikk handler om kunnskap vi får gjennom sansene, vi erfarer og opplever. Estetisk opplevelse er noe som rører og berører oss, opplevelser som gjør at vi føler velbehag eller ubehag. For å skape balanse i vårt følelsesliv, må vi på en eller annen måte uttrykke

opplevelsene. Barn må bli kjent med noen redskaper og lære språk som kan hjelpe dem til å gi uttrykk for sine følelser og inntrykk (Ibid).

Dissanayake sier at ”mennesker er født som estetikere – ”artful by nature, avhengig av estetisk oppmerksomhet og nyansert samspill med sine omgivelser for å kunne bli tatt vare på” (Dissanayake i Fredriksen 2013:29). Og at barn er ”født som kunstnere” som oppmerksomt bruker alle sine sanser for å undersøke og fortolke inntrykk fra sine omgivelser (Ibid:62).

Estetiske fag med egne fagplaner i den norske skolen er Kunst og håndverk og Musikk. Men også norsk faget med dikt og poesi, å skape fortellinger og å forme kreative tekster, vil man kunne anse som estetisk fagområde. Kroppsøving innebærer ulike former for dans og bevegelse til musikk, og har en rekke elementer som går innunder estetiske fagområder. Det brukes gjerne betegnelsen ”praktisk estetiske fag”, som innebærer de nevnte fag og også mat og helse (Brekke 2010). Paulsen (2003) begrunner ”praktisk-estetisk” – med at det er et ”fag man må arbeide praktisk med for å kunne dra nytte av dem, lære gjennom dem” (ibid:12). Teori og forskning viser at det er nettopp gjennom praktisk utførelse at de estetiske fag har sin største verdi for en helhetlig læring og dannelse. (Fredriksen 2013)

Bjørlykke (1999) trekker frem noe av det som er felles for de estetiske fagene: ”Dei estetiske faga har fleire felles særtrekk: vektlegging av det kreative, bruken av kunstverk i opplæringa, det personlegdomsdannande, det sosiale og det tverrfaglege preget” (Bjørlykke 1999:18).

Dette viser noe av det som gjør de estetiske fagene særegne og verdifulle, også i skolesammenheng. ”Det som skiljer musikkfaget frå andre fag, vil vere at uttrykket som ein arbeider med, er knytt til lyd som er meint å vere kunstnerisk bearbeidd i ei eller anna form” (ibid).

I høyere utdanninger og noe utenlandsk forskning brukes betegnelsen «kunstfag» i stedet for ”estetiske fag” (Bamford 2008). Paulsen (2003) viser også til ”kunstfag”-begrepet, og viser til at det kan brukes fordi skolene ”bruker kunstens virkemidler på en pedagogisk måte”(Ibid:12). Begge betegnelser sier noe om områder som gir rom for kreativitet og skapende aktivitet på ulike måter, hvor vi bruker sansene aktivt. Når vi skaper noe kan vi gi uttrykk for følelser og inntrykk, vi formidler et budskap som også mottakeren må bruke sansene for å forstå, tolke og oppleve. Sansene er en viktig del av oss, og kan for mange oppleves personlig. Det å lage musikk eller male et bilde som skal formidles til andre, kan oppleves vanskelig og ubehagelig for mange. Nettopp fordi vi gir av oss selv, vi bruker våre

sanser, våre opplevelser og erfaringer for å skape og uttrykke noe. Det skjer altså noe med oss når vi holder på med estetiske aktiviteter. Hvilken betydning har det for vår dannelse? Og kan vi lære noe av det?

”De estetiske fagene blir ofte betraktet og begrunnet som støttefag for disse ”nyttige” fagene og som en avkoblende og trivelig oase i skolens ellers teoretiske hverdag” (Opstad i Brekke 2010:124). Også Paulsen mener at det i skolen kan sees ”sterke skiller mellom teoretiske og praktisk-estetiske fag og aktiviteter” (Paulsen 2003:12). Hun mener at om man ser på prioritering av fagene, så vil de estetiske bli ansett som nr 3 på lista. Altså kommer de ikke i første rekke.

Estetiske fagområder handler om Estetisk dannelse, kreativitet og skapende prosesser. (Juell/Norskog, 2006)

Våre kreative og skapende muligheter avhenger av vår forståelse. Kreative evner og skaperkraft utvikles gjennom erfaringer med omgivelsene, - gjennom estetiske møtepunkter. Skolen, vår fremste arena for dannelse, har muligheter til å fremme estetiske verdier til utvikling og vekst for den enkelte, men også for samfunnet vi er en del av (Juell mfl 06:5).

Estetiske fag handler i stor grad om kreativitet og skapertrang. Selv om det er iboende i oss mennesker, ser det likevel ut til at dette er noe vi må trene på, og ha mulighet til å utøve og utvikle det, hvis vi skal kunne bruke det som et kommunikasjons og uttrykksmiddel. Vi utvikler kreative evner i samspill med omgivelsene og menneskene rundt oss.

Gjennom estetisk oppdragelse og undervisning, kan en oppfordre til erkjennelse, gi elevene en innsikt i hvordan man søker erkjennelse, og ikke minst gi dem et vokabular til å beskrive det de opplever, slik at opplevelsen kan bli til erfaring og læring (Ibid:5).

Skolen skal lære elevene ”kunstens språk”, gi elevene mulighet til å bli kjent med, og å lære seg å ta i bruk det estetiske språk som et redskap i sin hverdag. Skolen skal gi elevene mulighet bruke estetiske fag som et middel for læring og utvikling. Ruud (1983) snakker også om symbolspråket som anvendes i bilder. Hvordan kunstneren velger å bruke bestemte farger, sammenhenger mellom gjenstander og annen symbolikk. ”Når jeg lærer å forstå dette symbolspråket, kan jeg finne ut av hvorfor jeg møter verden på den eller den måten, og hvorfor jeg ikke svarer på et slikt møte på andre måter” (Ruud 1983:124).

”For vår egen selvfølelse er det dessuten viktig at vi kan være til nytte for andre!” (Juel 2006:14 Juel mfl). ”Skolen skal være allmenndannende, forberede oss på fremtiden” (ibid).

Skolen skal gi oss utdanning. Vi skal tilegne oss masse kunnskaper. Det er i stor grad preget av teoretisk kunnskap gjennom pensum bøker. Men hvordan bruker vi dette? Vil den teoretiske kunnskapen ha samme verdi hvis vi ikke kan utøve det i praksis, eller ikke evner å samhandle med andre?

Anne Bamford definerer kunstfaglig opplæring som at det sikter mot ”å formidle kulturarven til barn og ungdom” og ”å sette dem i stand til å skape sitt eget kunstneriske språk og å bidra til deres helhetlige utvikling (emosjonelt og kognitivt)” (Bamford 2008:10).

Fredriksen bruker begrepet estetisk oppmerksomhet, og viser til hvordan små barn bruker alle sanser og er oppmerksomme og nysgjerrige i sin kommunikasjon og samhandling med verden. Hun sier noe om at når vi er estetisk oppmerksomme, ”da først er vi i stand til å reflektere over erfaringene og lære gjennom dem.” (Fredriksen 2013:63). Hun mener at vi må være villig til å investere tid på erfaringer med kunst eller natur, ellers ”vil vi gå glipp av mange muligheter for læring”(Ibid). Små barn er oppmerksomme, dette må vi ivareta blant annet gjennom erfaringer med kunst. ”Det er først når vi er oppmerksomme at vi i det hele tatt kan lære noe som helst!” (Ibid:64)

Bjørlykke (1999) sier at rammefaktorer og læreprosesser henger nøye sammen. ”hvilke arbeidsmåter en velger å ta i bruk er avhengig av lærekrefter, rom, utstyr og læremiddel en har til disposisjon. Læreprosessen vil også være bestemt av forutsetninger hos barna og de unge ” og at ”en musikkaktivitet kan være både innhold og arbeidsmåte på samme tid” (Bjørlykke 1999:41).

2.2.1 Opplæring i og gjennom estetiske fag

Bamford (2008) bruker i sin forskning ”opplæring i” og ”gjennom” kunstfag. Da Bamfords forskning har vært motivasjon for min oppgave har jeg i intervjuguiden valgt å bruke hennes begreper, men estetiske fag framfor kunstfag. Opplæring *gjennom* innebærer i stor grad det som andre betegner som metode, estetiske fag som middel for å nå et mål(Paulsen 2003). Opplæring *i* kan forstås som opplæring i selve faget, den estetiske dimensjon. Ruud bruker oppdragelse til musikk og oppdragelse gjennom musikk. *Oppdragelse gjennom musikk* ”er gjerne et spørsmål om hvordan et menneskes ”karakter og moral” dannes i omgang med musikken.” at musikken kan ha en slik etisk formende virkning på mennesket” (Ruud 1983:104). Paulsen (2003) sier at estetiske fag kan være mål eller middel, og at estetiske aktiviteter kan være med på å berike et tema.

Hvor opplæring i estetiske fag kan være for eksempel opplæring i et bestemt instrument. I Norge er det vanligste å ha instrumentalundervisning gjennom kulturskolen. I grunnskolen kan vi for eksempel ha opplæring på blokkfløyte, og noen får kanskje til annen instrumentalopplæring for små grupper. Men i og med at dette da blir en felles opplæring som blir gitt vil den kunne bli mer overfladisk og ikke nødvendigvis få samme verdi som opplæring gitt innenfor kulturskolens rammer. I andre land har man større fokus på det å utvikle talent.

For å utvikle elevenes kulturelle kompetanse for deltakelse i et multikulturelt samfunn, skal opplæringen legge til rette for at elevene får kunnskaper om ulike kulturer og erfaring med et bredt spekter av kulturelle uttrykksformer. Opplæringen skal fremme kulturforståelse og bidra til utvikling av både selvinnsikt og identitet, respekt og toleranse. Elevene skal møte kunst og kulturformer som uttrykker både menneskers individualitet og fellesskap, og som stimulerer deres kreativitet og nyskapende evner. De skal også få mulighet til å bruke sine skapende evner gjennom ulike aktiviteter og uttrykksformer. Dette kan gi grunnlag for refleksjon, følelser og spontanitet (Opplæringsloven, 1998 § 1-2, LK06).

I Veikart for kunstfaglig opplæring (Unesco 2006) stilles det spørsmål ved om undervisningen i kunstfag foregår utelukkende for sin egen skyld, eller kan man betrakte den som et middel til å forsterke læringen i andre fag. Man lurer da på om undervisningen i fagene bør foregå kun som et eget fag, ”eller med tanke på hele den kunnskapsmassen, de ferdigheter og verdier som kan utledes fra den – eller begge deler?” (Ibid:7). Det stilles også spørsmål ved om kunstfaglig opplæring kun er for de få som har ” særskilte talenter i utvalgte fagområder”, eller om den er for alle (ibid).

Elevene vil hele tiden befinne seg på ulike nivå, i utvikling og faglig nivå. Det er derfor viktig å tilpasse både i forhold til utvikling og interesser. Og ta det som elevene er opptatt av inn i undervisningen.

2.2.2 Lærers kompetanse og kvalitet på undervisning

Arnesen (2004) sier at ”Lærene er modeller, enten de vil det eller ei. Deres innstilling til kunnskap og læring har derfor betydning” (Ibid:29). ”Engasjement har en tendens til å smitte, det inspirerer og gir lyst til å lære” (Ibid:30). I følge Arnesen vil da lærernes faglige engasjement ha betydning for elevens motivasjon og vilje til å lære. ”Elevenes forhold til læreren har mye å si rent pedagogisk. Manglende engasjement hos læreren dreper all lyst hos elevene til å investere tid og energi ut over det plikten eller tvangen får dem til å gjøre”

(Ibid:30). Hvilken kompetanse er det læreren trenger for å bruke estetiske fag for å fremme læring og dannelse?

Arnesen (2004) legger i sin bok "Det pedagogiske nærvær", stor vekt på lærernes tilstedeværelse, og deres relasjon til elevene. Omsorg og anerkjennelse er blant annet viktige begreper. "Omsorg er en sosial relasjon, det vil si at den har med fellesskap og solidaritet å gjøre." Det handler også om en forståelse, å forstå den andre og anerkjenne hans/hennes tanker og opplevelser (Arnesen 2004:36). Det å føle at man blir sett og forstått, anerkjent, at noen oppriktig bryr seg, er av stor betydning for menneskers dannelse. Den helhetlige utviklingen – styrke selvtilliten, gi motivasjon og et ønske om å lære og å utforske og prestere. Det vil også ha betydning for hvordan vi igjen møter andre mennesker. Arnesen sier at kjærlighet, fysisk omsorg, respekt og anerkjennelse er "universelle behov som kan utformes og uttrykkes på mange ulike måter"(Ibid:38). Altså er lærerens rolle og dens relasjon til den enkelte av grunnleggende betydning. Dette sier noe om at fagkunnskap alene ikke er tilstrekkelig for å skape gode læringsforhold for elevene.

Fredriksen sier at lærerne selv også må ha opplevd og erfart kunst for å forstå viktigheten av det. "det er først da, når du skaffer deg personlige opplevelser av kunst at du vil kunne legge til rett for barns kunstopplevelser. For at du skal kunne forstå hvorfor det er viktig for barn å oppleve kunst, må du erfare det selv." å bli berørt krever et dypt, personlig engasjement"(Fredriksen 2013:36).

Vi har sett at Kunnskapsløftet i stor grad trekker fram det skapende menneske, utvikling av kreativitet og bruk av de estetiske fag også som metoder i andre fag. I dagens lærerutdanning er det ikke lenger obligatorisk med estetiske fag. Hvordan vil kvaliteten på undervisningen bli når lærerne ikke har noen fagkompetanse innenfor de estetiske fagområdene?

Bamfords forskning viser at skal de estetiske fagene ha den verdien man mener at det kan ha, forutsetter det at den opplæring som gis er av god kvalitet. Om man ikke bruker kunst og estetikk med bevissthet vil liten eller ingen effekt, eller i verste fall virke mot sin hensikt (Bamford 2008).

Bjørlykke (1999) sier at det er viktig at pedagogen kjenner til den enkelte elev, blant annet hvilke ressurser og hvilken bakgrunn eleven har. Det er grunnleggende at pedagogen kjenner barna og deres forutsetninger godt, og følger den enkeltes utvikling, slik at de kan tilpasse undervisningen best mulig til den enkelte. Det er og viktig å kunne fange opp elevenes

innspill underveis. Bjørlykke sier at pedagogen må være en engasjert og god modell, med interesse og innsikt i det en skal formidle, og ha det overskuddet som trengs for å nå fram til elevene (Bjørlykke 1999).

Bjørlykke mener at alle lærere må ta sang i bruk, og at sang må brukes i mange fag og ulike sammenhenger gjennom hele grunnskoletiden. Alle barn bør få muligheten til dette, og lærerens holdning til sang blir da avgjørende for elevens engasjement (Ibid).

2.2.3 Kreativitet

”Kunnskap og kreativitet står frem som de viktigste drivkreftene for verdiskaping i samfunnet” (st.meld. 30(2003-2004):42 i Bjørnsrud 2008:49)

Å være kreativ er å skape, og å sette nye ideer ut i livet, virkeliggjøre egne ideer (Jensen 2013). ”I møte mellom kaos og orden skjer det kreative” (Bergstrøm i Jensen 2013:42). Det vises til hvordan kunnskap lagres i hjernen vår, og ”hva som skjer i møtet mellom hjernebarkens kunnskapsbank og hjernestammens idébank”(Ibid.). Det vises til hvordan

Den objektiverende skolen, med sin frykt for kaos og sin kunnskapsinnhenting gjennom orden, ødelegger barnas kreativitet og oppdrar dem til å bli slaver. Han sier at skal barn kunne utvikle kreativiteten sin, må de få være i omgivelser hvor de er aktive deltakere i sin søken etter kunnskap og i sitt arbeid med å synliggjøre og gestalte kunnskapen (Jensen 2013:43).

Dette kan vi se i sammenheng med helhetlig læring, hvor flere viser til at barna lærer best gjennom å være aktivt deltakende og at de også da utvikler sin kreativitet. Jensen (2013) beskriver den kreative prosessen som hardt arbeid, hvor man er totalt tilstedet i det som skjer her og nå. I kreativ handling skjer det først et møte. Et møte med materiell, former, farger, landskap eller en ide. I dette møte må det finnes engasjement og ”en åpenhet, for at det skal være en kreativ handling”, sier Jensen (2013:46). I en kreativ prosess vil det også oppstå frykt, en frykt for å mislykkes. Det kreves mot for å skape (Jensen:2013).

”Kreativitet (...) er en holdning til seg selv, til sine omgivelser og til tilværelsen generelt.” (Grendstad i Brekke 2010:137). Kreativitet kan sees på som problemåpenhet, mulighetsåpenhet og villighet til å handle (Ibid). Opstad (Brekke 2010) sier om Grenstads teori at dette innebærer en ”åpenhet for å se utfordringer, problemer, feil eller mangler som kan forbedres. (...) Mulighetsåpenhet er en åpenhet for at det finnes muligheter for å gjøre noe med eller løse utfordringen/problemet.” Videre sier Opstad at det å ”løse et problem krever at man åpner for muligheten en løsning innebærer, noe som kan skape frykt, fordi

konsekvensene av løsningsmulighetene kan være ubehaglige, samtidig som det ikke finnes noen garanti for at det vil gi et godt resultat”(Ibid:137). Skolen skal hjelpe elevene til å utvikle sin kreativitet, til å se løsninger og bidra til samfunnsutvikling. Barn er i utgangspunktet uredde, og tørr og ta sjanser når mulighetene er der. Som voksne, og som lærere, er det vår oppgave å skape rom for at det er lov å gjøre feil. Vi må være bevisst hvilke krav og forventninger vi stiller til ungene, som etter hvert vil bli redde for å gjøre feil. ”Dersom man ikke er forberedt på å gjøre feil, vil man aldri produsere noe originalt eller kreativt” (Opstad i Brekke 2010:137).

Opstad sier om kopiering, imitering og reproduksjon, at dette ikke er kreativitetsdannende. Det kan ha andre fordeler, men det utvikler ikke elevenes kreativitet (Ibid). For elever som opplever det skremmende og utrykt å måtte skape noe, vil kopiering og reproduserende aktiviteter ha en dannende verdi. Det er en trygghet å vite hva som forventes, og dette kan hjelpe de til å føle stor mestringsglede og stolthet (ibid).

Opstad (ibid) sier at de estetiske fagene og bruk av skapende og kreativ aktivitet er viktig for menneskets selvfølelse og mestringsopplevelse. Veikart for kunstfaglig opplæring (UNESCO 2006) viser også at kreativitet og kulturell bevissthet er en del av dannelsesprosessen, og at det er av betydning at opplæringen er av god kvalitet.

2.3 Læring

Hva er læring, når skjer det læring og hvordan lærer vi?

Læringsbegrepet kan forstås gjennom ulike perspektiv. I min oppgave har jeg valgt å legge til grunn et sosiokulturelt læringsperspektiv, hvor man mener at læring skjer i et samspill med samfunn, kultur og individ. Inkludering og tilpasset opplæring blir her relevant. Man kan gå ut i fra at vi er forskjellige og lærer forskjellig. Opplæringen skal tilpasses den enkelte elevs forutsetninger og behov.

”Prinsippene bidrar til å tydeliggjøre skoleeiers ansvar for en opplæring som er i samsvar med lov og forskrift, i tråd med menneskerettighetene og tilpasset lokale og individuelle forutsetninger og behov” (LK06).

”Felleskolen skal bygge på og ivareta mangfoldet i elevenes bakgrunn og forutsetninger. Opplæringen skal fremme elevenes allsidige utvikling og deres kunnskaper og ferdigheter” (Ibid). Videre legges det vekt på elevene skal få utfordringer som kan gi glede og mulighet for å oppleve mestring, i et godt læringsmiljø for *alle*.

Jeg vil videre i kapittelet nedenfor si noe om læring i et sosiokulturelt perspektiv og tilpasset opplæring og inkludering. videre sier jeg noe om helhetlig læring, ulike læringsstiler og Howard Gardners Multi-Intelligens teori.

2.3.1 Læring i et sosiokulturelt perspektiv

Sosiokulturelle perspektiver på læring legger vekt på hvordan mennesker tilegner seg kunnskap og formes ved å delta i kulturelle aktiviteter. Læring (...) må studeres og forstås i lys av det sosiale livet og den kulturen der personen deltar og lærer (Wittek 2012:53).

Grunnideene til det sosiokulturelle perspektivet er hentet fra blant annet Vygotsky. Han var spesielt opptatt av menneskets bevissthet, og om hvordan barnets tenkning utvikles og foredles. (ibid) Med bakgrunn i det samfunnet han levde i fikk Vygotsky stor interesse for barn med ”avvikende atferd og forstyrret utvikling”. Og han ”var særlig opptatt av å tilrettelegge undervisning for de vanskeligstilte barna”(Wittek 2012:55).

Vygotsky var med å legge grunnlaget for ”den kulturhistoriske skolen”. Hvor man ser læring og utvikling gjennom menneskelig samhandling og bruk av ”kulturelle verktøy”, de redskaper og den kunnskap som ligger i vår kulturhistorie, tanker og oppfinnelser som mennesker før oss har tenkt ut. (ibid) Når vi deltar i sosiale og kulturelle sammenhenger skjer det læring og utvikling. Det snakkes om en helhetlig utvikling.

Når vi i dag har en inkluderende fellesskole, hvor alle skal lære i et fellesskap, ser vi at det sosiokulturelle perspektivet er gjeldende. Styringsdokumentene for den norske skolen legger til grunn at vi lærer best i samspill og samhandling med andre, og vi er en del av samfunn og en kultur som har betydning for elevenes læring. Også de elevene med behov for spesialpedagogisk tilrettelegging, funksjonshemmede og også innvandrere lærer best i samhandling med andre, og er del av et kulturelt fellesskap.

Vygotsky så på språk, begrepsutvikling og kommunikasjon som særdeles viktig i barns læring og utvikling. Ved å bruke språket uttrykker vi vår tenkning, men samtidig er det slik at vi tenker ved hjelp av språket (Wittek 2012:57). Det er viktig at elevene lærer å sette ord på sine

tanker og sin læring. For elever som ikke har et verbalt språk eller er fremmedspråklige, kan det være særdeles nyttig og i et samarbeid med andre få hjelp til å uttrykke sine tanker. Her kan også de estetiske fagene komme til hjelp, ved å uttrykke seg gjennom musikk eller ulike formingsaktiviteter.

Den læring som skjer i klasserommet er langt mer enn den faglige læring. Det å forstå hvordan man opptrer i ulike kontekster og det som Wittek (2012) kaller ”klasserommets skjulte agenda”. Å kunne forstå de sosiale kodene, hvilke klær er in nå, hvilken type mobiltelefon må man ha og hvordan snakker vi til hverandre. Å forstå og takle dette vil gi opplevelse av mestring, trygghet og økt selvtillit. Som igjen gir grunnlag for bedre læring. I motsatt fall vil det og ikke forstå de sosiale kodene i de ulike kontekster, gi dårligere grunnlag for læring for eksempel i klasserommet (Ibid).

Læring skjer altså gjennom alt vi gjør. Vi kan tenke at vi selv lærer oss å bruke nye programmer på data, eller en ny teknikk i strikking. Vi kan lese oss til ny kunnskap og vi kan gjøre erfaringer som fører til at vi lærer noe om hva som er lurt eller ikke. Vi er selv en vesentlig del av vår læring, det er *jeg* som lærer, men det skjer direkte eller indirekte i et samspill med andre mennesker. Det er noen som har gått veien foran oss, som har gjort det mulig å finne frem på data, som har inspirert oss til strikking og vår tidligere kunnskap og erfaringer gjør at vi har mulighet til å skape ny læring.”Når vi mennesker tenker nye tanker eller finner løsninger på våre problemer, er det sjelden, eller kanskje til og med aldri, slik at det foregår utelukkende som en individuell prosess”(Wittek 2012:15). Spesielt innenfor teknologi har det skjedd en stor utvikling på kort tid. De moderne oppfinnelsens utvikles på bakgrunn av tidligere utviklede produkter, som mennesker for lang tid tilbake startet på. Vi er en del av et samfunn og en kultur, hvor alt påvirkes av hverandre. Det skapers nye teorier, nye diskurser og paradigmer gjennom tidene. Wittek sier at den kulturen vi er en del av utruster oss mennesker med ressurser, og all menneskelig aktivitet – også læring kan sees i lys av disse, som hun betegner som historisk utviklede redskapene (Ibid.). Skolen er en av mange læringsarenaer, og de stadige endringene i læreplanene viser at vi har et samfunn i hurtig utvikling og stadig endring. Den læring som skjer på skolen skal utruste elevene til å møte samfunnet og ”en fremtid ingen kjenner, men som helt sikkert vil stille høye krav til faglig, sosial og kulturell kompetanse” (Kunnskapsdepartementet, 2012).

I en klasse med mange elever vil det lett oppstå samtaler, konflikter, uro og annen aktivitet enn det som står på timeplanen. Den kommunikasjonen, dialogen og det samspillet som

foregår mellom lærer og elever, og mellom elevene gir kanskje ikke akkurat den læringen som er ment, men likevel foregår det mye viktig læring (Wittek 2012).

Arnesen (2004) sier: ”Læring er en sosial, men samtidig unik, subjektiv prosess der individene må være aktive og selv investere energi, tid og kamp for å lære”(ibid:28).

Vi ser at i det sosiokulturelle perspektivet ser man læring nært opp mot kultur. Unn Stålseth (Sand mfl 2008) sier noe om hva kultur er: ”vi kan tenke oss kultur som alt det vi lærer, i motsetning til det som er medfødt,” og videre sier Sand:

Kultur består av strukturerte måter å tenke, føle og handle på, ervervet eller overført hovedsakelig ved symboler, som er et uttrykk for det mest fremtredende av hva grupper av mennesker har oppnådd, inklusive det som kommer konkret til uttrykk i menneskelig arbeid og kunst. Den viktigste kjernen i kulturen består av tradisjonens ideer (dvs. historisk utledet og utvalgt), og særlig de verdier som er knyttet til disse (Sand mfl 2008:52).

Kultur er da også en viktig del av dannelsen, og dette viser at læring og dannelse henger nært sammen.

Kunnskapsløftet sier at skolen skal ”legge til rette for at lokalsamfunnet blir involvert i opplæringen på en meningsfylt måte” (LK06). Noe som viser at lokalsamfunnet er en viktig arena for elevene, vi er en del av det og det de lærer på skolen skal kunne tas med ut i samfunnet, og det de lærer og opplever utenfor skolen skal dras nytte av i opplæringa. Elevens skal slik bli dannede samfunnsborgere, føle ansvar og stolthet overfor seg selv og samfunnet de lever i. Både lokalt og globalt.

Styringsdokumentene gir også foreldrene rett til medbestemmelse og et medansvar for elevenes læring. Foreldrene kjenner best elevenes forutsetninger, evner og behov, og de ser eleven i andre sammenhenger enn det lærerne gjør. Et godt foreldresamarbeid er derfor særdeles viktig for å skape god læring tilpasset den enkelte elev.

Det sosiokulturelle læringssynet, hvor man ser på barn som subjekter i sin egen læring, er det mest aktuelle syne i dag. Dette læringssynet betrakter mennesker som sosiale vesener som lærer gjennom samhandling med hverandre. (...) sosiokulturelle perspektiver peker mot en variert og sammensatt praksis (Fredriksen 2013:71).

2.3.2 Tilpasset opplæring og inkludering

Skolen skal ”fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter” (opplæringsloven § 1-2 og KL06: Kap 5). ”Tilpasset opplæring betyr at det som skal læres, lar seg tilpasse den som skal læres opp, slik at vedkommende person kan oppnå den kompetansen opplæringen forutsetter” (Bjørnsrud 2008:27). Det er altså ikke eleven som skal tilpasse seg skolen, men skolen og opplæringen skal tilpasses til den enkelte elev. Her finnes det mange veier å gå. Kan bruk av estetiske fag gi økte muligheter for tilpasset opplæring?

Raaen viser til at tilpasset opplæring i læreplanene inngår ”som et middel til å oppnå de kunnskaps- og kompetansemål som læreplanen forutsetter” (Raaen i Bjørnsrud 2008:53).

Tilpasset opplæring og inkludering er en lovfestet rett for alle elever. Alle har rett til å få sin opplæring i tilknytning til et klassemiljø og skal inkluderes i fellesskapet. De elever som ikke har tilstrekkelig utbytte av den ordinære opplæringen, og som ikke kan oppnå kompetansemålene i ett eller flere fag, kan få innvilget spesialundervisning etter § 5-1 i opplæringsloven. Store deler av denne undervisningen blir i dag gitt i små grupper eller alene-timer med lærer, utenfor klasserommet. Er de da inkludert, og hvor godt er opplæringen tilpasset?

En annen utfordring kan være inkludering av for eksempel funksjonshemmede og innvandrere. Hvor godt er de inkludert i den norske skolen, og klarer vi å tilpasse undervisningen for alle de? Inkludering handler om mye mer enn fysisk og sosiale forhold, men også ”opplevelser av tilhørighet og anerkjennelse” (Befring/Tangen 2004:52). Olsen sier: ”Den inkluderte elev kan forstås som en man regner med, noe som kan innebære både det sosiale, det faglige og det kulturelle aspektet” (Olsen i Germeten 2009:96). Anerkjennelse, respekt, tillit og omsorg bør prege et inkluderende læringsmiljø. Eleven må oppleve trygghet, tørre å være seg selv, forstå de sosiale spillereglene, men utvikle selvinnsikt og selvtillit til å tørre å tenke og handle fritt i den grad det egner seg i gitt kontekst (Arnesen 2010). Hver enkelt skal kunne bidra på sin måte, som den de er ut i fra egne premisser og forutsetninger, i det inkluderende fellesskapet. Av dette kan vi forstå at i et trygt og inkluderende læringsmiljø vil det foregå dannelse og læring.

En skole som er inkluderende, prioriterer balansegangen mellom elevens erfaringer og skolens definerte fellesstoff med ulike arbeidsmåter. Utvikling av forskjellige arbeidsmåter som er med på å forløse elevenes læring, er derfor en sentral del av lærernes tilrettelegging av en inkluderende skole (Bjørnsrud 2000:45).

Dette viser også læring og dannelse i et sosiokulturelt perspektiv, hvor elevens erfaringer er av betydning for den tilpassede opplæringen. Kan estetiske fag i større grad brukes som arbeidsmåter? Har man utviklet metoder og arbeidsmåter hvor estetiske fag kan være middel for å nå faglige kompetanse mål? ”I en inkluderende skole hører mangfoldet av elever i utgangspunktet med. Elevene kommer som de er. Skolen møter dem med tilrettelagt og tilpasset undervisning”(Ibid:57). Vil vi noen gang få en skole hvor alle til enhver tid føler seg inkludert?

Tilpasset opplæring og inkludering har hatt stor plass i styringsdokumentene de siste årene. Den enkelte elevs behov, evner og forutsetninger er i fokus, samtidig som vi nå har Fellesskolen – med rom for alle og likeverdig opplæring for alle er lovpålagt. Spesialundervisningen skal ned, flest mulig skal ha tilpasset opplæring innenfor de ordinære rammer. Dette har også gitt større utfordringer i skolen. Hvilke læringsmetoder bruker vi for å tilpasse til alle elevene?

Når det er snakk om opplæring innen kunst og kultur, både i skolefagene og i kulturskolen, er vi også her opptatt av å inkludere alle. Forskning viser likevel at vi i Norge ”ikke klarer å inkludere alle i opplæringen. Det er liten deltakelse av barn og unge med annen kulturell bakgrunn enn norsk og barn med spesielle behov, og det er få gutter som deltar i kunst- og kulturaktiviteter”(Bamford 2013).

Arnesen (2004) viser til undersøkelser som sier at vi i Norge er gode på å skape trygghet og trivsel i skolen. Og dette er forutsetning for å lære, men det er ikke en betingelse for at læring skjer. ”I tillegg må en vurdere måter å arbeide på som kan ta hensyn til det mangfold av læringsstrategier som er mulig, og som vil være egnet for ulike elever.” Elevene må få utfordringer tilpasset egne forutsetninger for at det skal skje læring. Med ”manglende systematikk, plan og redegjørelse for hva aktivitetene skal tjene til” kan det se ut til at ”lærene ikke er tilstrekkelig rustet til å ha dette fokuset i sikte” (Ibid:106). For at elevene skal komme videre og ha utbytte av sin læring er det en forutsetning at lærerens arbeid er gjennomtenkt. Arnesen mener at det kan se ut til at lærere i mange tilfeller anser tilpasset opplæring som noe som først og fremst er beregnet på elever med ”særskilte behov”(Ibid).

Når vi snakker om tilpasset opplæring snakkes det gjerne om differensiering. Nivådeling, tilpasning av type oppgaver, vanskelighetsgrad og mengde. I mindre grad er det snakk om metode differensiering. Briseid (2006) viser til ulike måter å forstå differensiering på. Man kan tenke at man tilpasser arbeidsmåtene til hver enkelt elev, etter hans/hennes

læreforutsetninger. Eller man kan planlegge undervisningen så bredt og variert at elevene kan velge (Briseid 2006). Differensiering betyr ”å gjøre forskjell”(Briseid 2006:37). Vi må gjøre forskjell for å fremme funksjonell læring.

Ved å gi muligheter til funksjonell læring vil vi også bidra til å sette den enkelte i stand til å bli inkludert. Her dreier det seg om både personlig trygghet og sosial og kulturell kompetanse.

(...) alle elevene må ansvarliggjøres i inkluderingsprosessen (Befring/Tangen 2004:54).

Skal elevene kunne ta ansvar for inkludering, må forholdene ligge til rette. Når elevene får differensiert og tilpasset opplæring, vil de oppleve mestring og føle at de har noe her å gjøre. Det legger grunnlag for personlig trygghet og sosial og kulturell kompetanse, og vi kan si at de dannes.

2.3.3 Helhetlig læring og ulike læringsstiler

Skolen skal ”stimulere elevene og lærlingene/lærekandidatene til å utvikle egne læringsstrategier og evne til kritisk tenkning” (Opplæringsloven § 1-2, LK06)

”Gode læringsstrategier fremmer elevenes motivasjon for læring og evne til å løse vanskelige oppgaver også i videre utdanning, arbeid eller fritid” (LK06).

Hvilke læringsstrategier elevene bruker for individuell læring og læring sammen med andre, vil avhenge av deres forutsetninger og den aktuelle læringssituasjonen. Opplæringen skal gi elevene kunnskap om betydningen av egen innsats og om bevisst bruk og utvikling av læringsstrategier. Begrepet læringsstrategier og læringsstiler kan sees i sammenheng, og kan forstås som det samme (Buli-Holmberg i Bjørnsrud:2010). Buli-Holmberg(ibid.) viser til Dunn og Dunn som ”hevder at alle har en læringsstil og alle har sterke sider i sin læringsstil. Det er lettere å lære ved å bruke disse sterke sidene enn når en må lære gjennom de svake sidene”(Bjørnsrud 2010:187).

Hvilke læringsstrategi elevene velger kan være av betydning for i hvilken grad det fremmer læring eller ikke. Skolen skal hjelpe elevene til å velge relevante strategier, gjøre de bevisste på hvordan den enkelte best kan ha læringsutbytte. ”Forståelsen av læringsstrategier bygger på kunnskap om læring, selvoppfatning og motivasjon” (Skaalvik og Skaalvik 2005:25). Noen elever lærer best gjennom å lytte, lese eller skrive, men veldig mange trenger å lære gjennom praktisk aktivitet og bruk av flere sanser. Fredriksen(2013) sier:

Måten kroppen er formet på, har en betydning for hvordan vi handler, tenker og oppfatter våre omgivelser og oss selv. I motsetning til en oppfatning av at tenkning foregår i hjernen, uavhengig av kroppen, påpeker begrepet ”kroppslighet” at hjernen og nervesystemet er en del av kroppen – et kunstig skille mellom hode og kropp som har preget vestlige kulturer siden Aristoteles (Fredriksen 2013:25).

Fredriksen viser til at dette understreker hvor stor betydning læring gjennom praktisk arbeid, fysisk aktivitet og personlig engasjement har for kognitiv utvikling. Hun sier videre:

”Vi kan lese og lære om andres erfaringer, men det er bare gjennom egne kropper at vi kan *kjenne* verden. Kunnskap kan ”sitte i fingrene” uten at man er klar over det. Å forstå begreper kroppslighet fullt ut krevet en utvidet forståelse av begrepene kunnskap og læring” (Fredriksen 2013:25). Hun viser til hvordan barn som lærer seg å gå selv må erfare og beregne hvor mye krefter som må til for å kjempe om balansen og hvordan det er å falle mot gulvet. Når de har lært å gå er det noe de vet med hele kroppen, de har erfart det med kroppen og læringen sitter for resten av livet.

Denne nødvendigheten av å erfare og å kjenne på kroppen for å lære og forstå vil være naturlig å tenke at den ikke avtar med alderen. Fredriksen sier at ”voksne har lett for å utvikle en form for ”blodårefortetning” av fantasi som er grunnleggende for læring”(Ibid:26).

Fredriksen viser til en ensidig bruk av sansene i opplæringen. Hun mener at den taktile sansen er viktig å ta i bruk.

Den taktile sansen, som fungerer gjennom direkte kontakt mellom hud og ytre objekter, og gjør det mulig for oss å oppfatte nærheten til andre mennesker og objekter og deres taktile kvaliteter som tekstur, temperatur, mykhet, konsistens osv. Dessuten er den taktile sansen ikke bare i hendene, men også i huden over hele kroppen (Fredriksen 2013:67).

Vi bruker også den taktile sansen når vi kommuniserer med hverandre og våre omgivelser, og den er involvert i flere uttrykks- og kommunikasjonsformer. Blant annet kroppsspråk, visuelt og verbalt språk (Ibid). Hun viser til hvordan barn kan kommunisere med hele seg, de kan fortelle verbalt mens de hopper, har ulike ansiktsuttrykk, ler og lager andre lyder. Språkene går over i hverandre, og det foregår mange former for kommunikasjon samtidig (ibid). Dette sier noe om at det er nødvendig å lære gjennom hele kroppen, og at det læreren formidler heller ikke skjer bare gjennom de ord som blir sagt – også holdninger og kroppsspråk vil være en del av formidlingen for eksempel.

Også Dewey var opptatt av at barns kroppslige erfaringer og erfaringer med ulike materialer, var med på å skape grunnlag for barns læring av ord og begreper (ibid).

Bjørkvold (1991) snakker i boken "Det musiske menneske", om hvordan lyd fra fosterstadiet blir en viktig kroppslig erfaring. Etter hvert blir lytting som en mer bevisst registrering av lyd, og som lagres i langtidshukommelsen. "Man antar at fosteret er i stand til å huske lydinstrykk fra 8.mnd"(ibid:18). Lyd er en viktig del av musikk som estetiske fag, og den auditive sansen er en av de mange som aktivt må tas i bruk for å skape helhetlig læring for elevene.

2.3.4 Gardners Multi Intelligens-teori

Everybody is a genius. But, if you judge a fish by its ability to climb a tree, it'll spend its whole life believing that it is stupid (Albert Einstein).

Hva er intelligens, hva gjør at vi oppfatter en person som intelligent? Er gode lese-, skrive- og regneferdigheter det som gjør oss intelligent?

Hoerr (2007) mener at mennesker blir sjelden sett på som intelligente fordi de kan lese, skrive eller regne. Disse "skolske" ferdighetene er viktige, "Men å være i stand til å lese, skrive og regne godt er ikke i seg selv kvaliteter som gir støtte til å kalle folk intelligente. (...) de skoleske intelligensene må suppleres med styrke i de personlige intelligensene"(Ibid:84).

Howard Gardner ga i 1983 ut boken "Frames of mind", denne boken har vært med på å forandre måten vi i dag forstår intelligens på. Den har vært med på å "endre synet vårt på en bit av verden" (Hoerr 2007:27).

Hoerr (2007) viser til Gardners multi- eller *flerintelligensteori* (MI). Teorien baserer seg på at mennesker er forskjellige og vi lærer forskjellig. I læringsprosesser og det pedagogiske arbeidet må dette tas på alvor. Dette kan sees i sammenheng med Dunn og Dunns læringsstil teori, som sier at vi har ulike læringsstiler. Gardner (Juell og Norskog 2006) har skapt nye tanker om intelligens. Han ser på intelligens som evnen til problemløsning og utforming av produkter (Juell og Norskog 2006). Gardner har kommet fram til at man kan dele opp i ni ulike personlige intelligenser, noe som er medfødt og genetisk, som han beskriver og legger til grunn for våre ulike måter å lære på. Eksempler på tre intelligenser hvor det kan være en styrke å lære og å dannes gjennom estetiske fag:

- *Musikalsk*: følsomhet overfor toneleie, melodi, rytme og klang.

- *Kropps-kinestetisk*: evnen til å være flink til og bruke kroppen og til å kunne behandle gjenstander på en smidig måte.
- *Personlig/intrapersonlig*: tilgang til sitt eget følelsesliv som et middel til å forstå seg selv og andre. (Hoerr 2007:22-23)

Alle disse tre brukes i arbeid med estetiske fagene, både musikk og kunst og håndverk, og du vil da engasjere begge hjernehalvdelen. Nå er det ikke slik at man bare trenger å ha kun en sterk side, de fleste har flere styrker.

Men hva vil det si å ha for eksempel musikals intelligens, eller kropps-kinestetisk? Gardner har ytret sin bekymring for at lærere tror det er tilstrekkelig å ha musikk i bakgrunnen når de jobber eller at man kan la barna krabbe rundt på gulvet i klasserommet i mattetimen, for å tilfredsstille den kropps-kinestetiske intelligensen.

MI kan være et mektig redskap for å nå elevene, men for å bruke teorien effektivt, må lærerne bruke både tid og energi for å forstå MI-teorien, for så å bestemme hvordan den kan brukes i utvikling av fagstoffet, læringen og vurderingen (Hoer 2007:24).

Skal man jobbe etter Gardners teori må man altså sette seg godt inn i hva dette innebærer. Det anbefales også at hele skolen jobber etter de pedagogiske prinsippene. Slik kan det i større grad bli et fagmiljø med rom for diskusjoner og erfaringsdeling. Skal elevene ha størst mulig utbytte av å jobbe med utgangspunkt i sine styrker, er det av betydning at læreren klarer å levendegjøre de ulike intelligensene i klasserommet (ibid).

Hoerr (2007) viser til eksempler fra skoler som har begynt å jobbe etter MI-teorien. Elevene sier at dette er flott, ”men jeg er aldri helt klar over når jeg lærer og når jeg har det moro!” (Ibid:28). Han viser til sin egen skole hvor de på bakgrunn av Gardners MI-teori har utviklet tre grunnsetninger, som sammenfatter kjernen i teorien:

- Alle barn har talenter
- Kunststartene er viktig
- Hvem du er, er viktigere enn hva du vet (Ibid)

Her ser vi at man tar utgangspunkt i at alle elever, har ett talent og noe de er gode på. De estetiske fagene er viktig når man arbeider etter denne teorien, de gir rom for variert metodisk arbeid og bruk av flere intelligenser. Hvem du er, er viktigere enn hva du vet – dette sier noe om et helhetlig syn på eleven. Utvikling av identitet og et positivt selvbylde, en helhetlig

dannelse, er av stor betydning. MI er en ”pedagogisk tilnæringsmåte som er elevsentrert snarere enn lærestoffsentret” (ibid:139).

Gardner skiller også på den sosiale og den personlige intelligens. ”Mange forskjellige aktiviteter kan brukes for å henvende seg til den personlige (intrapersonlige) og den sosiale (interpersonlige) intelligensen i klasserommet” (Hoerr 2007:90).

Med tanke på barn med lærevansker, barn som tidligere bare opplevde frustrasjon, mener Hoerr at ved bruk av MI vil flere få gode resultater og oppleve mestring. ”Vi vil komme til å se at begrepet ”lærevansker” som blir heftet til elever, i virkeligheten peker på at det er skolen som har lærevanskene” (Hoerr 2007:138). Ved å gi elevene mulighet til å lære på ulike måter vil kanskje flere elever kunne lære og dannes innenfor skolens ordinære rammer.

Å bruke MI og å møte behovene til elever som lærer annerledes, stemmer innbyrdes godt overens: lærere som bruker MI må forstå hvordan elevene lærer og, fordi de vet dette, skreddersy lærestoff og metodikk. Alle barn drar nytte av denne tilnæringsmåten og disse holdningene, men kanskje særlig den eleven som møter vanskeligheter når han skal lære hovedsakelig gjennom den språklige og den logisk-matematiske intelligensen (Hoerr 2007:139).

Elever med lærevansker opplever ofte lite motivasjon og læreglede, MI kan gi økt mulighet for kreativitet og tilpasset opplæring. Gjennom aktiv deltakelse og opplæring tilpasset sin intelligens vil flere kunne oppleve mestring.

MI verdsetter de ulike kunstartene, i større grad enn innenfor den pedagogikken vi kjenner fra den norske skolen. ”Den musikalske, romlige og kropps-kinestetiske intelligensen ansees på høyde med den språklige og den logisk-matematiske intelligensen”(Hoerr:2007:140) Hoerr viser til at mange allmennlærere mangler ferdighet og kunnskap for å kunne forstå og ta i bruk MI, men at man likevel kan ”oppmuntre elevene til å bruke dem for å lære og vise fram hva de forstår.” Ved en MI-skole oppnår man ikke budsjetter i balanse ved å kutte ut kunstfagene. Når skolen ofrer kunstfagene, forteller de i virkeligheten mange elever at måten de lærer på ikke er særlig viktig”(ibid:140).

Hoerr mener at ved å legge vekt på kunstfagene vil flere elever også ta i bruk sine styrker for eksempel gjennom kunstaktiviteter på fritiden. Han hevder at disse elevene vil ha større glede av livet (Ibid). Kunstartene har en viktig rolle i samfunnet vårt. ”De forteller historier, de fanger inn og kommuniserer følelser” og de kan bli brukt som redskaper for å lære. Det

viktigste mener han likevel er den nytelsen som kunsten kan gi oss. ”Å bruke kunststartene vil hjelpe oss til å utnytte vår menneskelige kapasitet”(ibid:141).

Når elevene blir oppmerksomme på sine sterke sider, hvilke intelligenser og læringsstiler som passer dem best, kan læreren legge til rette for at elevene kan velge ulike måter å løse en oppgave på. ”De kan for eksempel tegne et bilde eller skape en dans eller komponere en sang for å vise sin forståelse av et dikt – alle alternativer til den vanlige fremgangsmåten som er å uttrykke forståelse gjennom den språklige intelligensen”(Hoerr 2007:35).

Temabasert undervisning og tverrfaglig arbeid gir store muligheter for varierte arbeidsmåter med bakgrunn i MI. ”Å bruke taktile metoder til å hjelpe elevene med å lære og å tillate elever å vise sin forståelse ved å bruke de romlige, kunstneriske eller kropps-kinestetiske intelligensene sine, er strategier lærere som arbeider med barn og unge finner nyttige”(Ibid:139).

Noen eksempler på metoder som gir rom for ulike intelligenser (Hoerr 2007):

- Elever kan, for eksempel, lære å stave ord ved å manipulere utklippede bokstaver samtidig som de hører og sier lydene, ved å banke lyder som korresponderer med bokstavene etter hvert som de staver eller ved å tegne bokstaver i sand.
- For å lære addisjon gjennom bruk av kropps-kinestetisk intelligens kan man hoppe tau og telle høyt samtidig.
- Man kan tegne og bygge raketter, dissekere frosker og lage leirfigurer og man kan koreografere og lage en dans, for eksempel.

2.3.5 Motivasjon og mestring

Motivasjon kan defineres som ”en prosess som leder til at målrette aktivitet blir igangsatt og opprettholdt” (Pintrich og Schunk i Skaalvik 2005:25). Motivasjon kan da forklare elevens adferd, for eksempel valg av aktivitet, innsats, utholdenhet og læringsstrategi. Men motivasjon forklarer også systematisk unngåelse v bestemte aktiviteter” (ibid:25).

”Det er viktig å holde fast på at både selvoppfarning og motivasjon er et resultat av erfaringer. Selvoppfatning og motivasjon er med andre ord noe vi lærer, også i skolen. Men dernest utgjør selvoppfarning og motivasjon viktige betingelser for ny læring” (ibid:25).

Regjeringen har i 2012 sluttet seg til en strategiplan for å øke motivasjon, mestring og bedre læring på ungdomstrinnet. Gjennom tiltakene i meldingen ønsker man å gi bedre læring gjennom mer praktisk og variert opplæring.

Gjennom en moderne fellesskole ønsker vi å ta vare på og styrke sentrale verdier i det norske samfunnet, som små forskjeller, et inkluderende fellesskap, et velfungerende demokrati og høy grad av likestilling. Skolen har et stort oppdrag i å forberede elevene på en fremtid ingen kjenner, men som helt sikkert vil stille høye krav til faglig, sosial og kulturell kompetanse (Kunnskapsdepartementet 2012).

Man tenker altså at mer variert og praktisk opplæring vil gi økt motivasjon, mestring og bedre læring. Dette skal skje i en inkluderende fellesskole.

Mange barn og unge kjeder seg veldig fort. I dag har de blant annet tv og dataspill i alle varianter, hvor de konstant blir underholdt og oppslukt i en interaktiv verden. På internett går alt fort, vi kommuniserer med andre og får nesten panikk om det ikke er svar i løpet av få minutter. Påvirker dette elevenes motivasjon og engasjement for læring? Mange aktiviteter på skolen kan oppleves som kjedelige og elevene kan ha liten motivasjon for arbeidet. Likevel kan noe som er kjedelig forstås som nyttig, og de vil da se verdien av det (Arnesen 2004).

Når elever må være tilstedet i timer hvor undervisningen ikke er tilpasset slik at de forstår, er det ”et uttrykk for manglende forståelse, innlevelse og respekt og en sikker måte å frata elever selvtillit og verdighet på” (Arnesen 2004:108).

”Ved å bruke pedagogisk fantasi er det mulig å finne alternative innfallsporier til å oppspore læringspotensialer, og måter å løse elementære oppgaver på når elever tydeligvis ikke klarer å lære det på den mest vanlige måten”(ibid:109).

Vi har sett at tilrettelegging for bruk av tilpassede læringsstiler, og for eksempel ved bruk av estetiske fag, kan være med på å øke motivasjon og mestring.

Bamfords forskning viser til at kunst i utdanningen styrker barns selvfølelse. Elevene blir mer aktive i skolen, deltar mer, har mindre fravær, er mer motivert og kjenner skolelivet som mer meningsfullt. Dette slår også ut i bedre resultater i matematikk, naturfag og språk (Brekke 2010, Bamford 2008).

2.4 Dannelse

Å være seg selv er bevegelse. Jeg oppstår i møte med andre mennesker.
(Anne Grethe Preus)

Ordet danning eller dannelse er en oversettelse av det tyske Bildung. Begrepet har vært brukt ”om det å utvikle en allsidig, harmonisk personlighet gjennom kulturell påvirkning, i interaksjon med sine omgivelser”(Bjørnsrud 2008:27). Å danne kan også brukes om å skape. Et menneske blir skapt, det utvikler seg, det lærer, erfarer – barnet dannes. Vi er gjennom hele livet i en dannelses prosess. Gjennom våre erfaringer og møtet med andre mennesker dannes vi. Når vi i dag snakker om dannelse tenker man gjerne klassisk dannelsesteori og allmenndannelse, dannelse for alle (Klafki 2001).

Opdal (Brekke 2010) definerer dannelsesbegrepet, og mener at dannelse innebærer ”en utvikling som kan karakteriseres som positiv” og ”at denne utviklingen har med vekst i kunnskap, innsikt og forståelse å gjøre”(Ibid:22). Han sier at dannelse sikter ikke mot noe utover seg selv, men er kun bærer av sin egen verdi. Dannelse er både en prosess og et resultat, hvor begge deler er like viktige. Dannelse skjer i en dynamisk prosess, i samspill med omgivelsene, i læringsprosesser hvor det blant annet skapes refleksjoner og ny innsikt. Opdal sier at resultatet av dannelsesprosessen vil være ”det dannede menneske, et menneske som både vil handle moralsk og ta i bruk det verdifulle lærestoffet han (hun) har tilegnet seg” (Ibid). Et dannet menneske vil kunne forstå at det finnes ulike perspektiv og ulike syn på ting, det vil forstå at det finnes flere måter å løse oppgaver på. Man vil til slutt mestre det man lærer og kunne ta i bruk ny kunnskap, innsikt, forståelse og nye tankemåter. Selv om disse prosessene skjer i et samspill, er dannelse likevel noe som skjer med den enkelte, og man vil da kunne si at all dannelse er selvdannelse (Opdal i Brekke 2010). I Opdals forståelse av begrepet er dannelse en positiv endring eller utvikling, som påvirker en persons måte å tenke, handle og å føle på.

Brekke (2010) snakker om formal- og materialdannelse. Hvor den materiale legger hovedvekt på konkret fagkunnskap, mens den formale legger vekt på for eksempel samarbeid, ansvar og sosial samhandling. Raaen (Bjørnsrud 2010) fremhever betydningen av den formale dannelsen. ”Elevene har visse iboende krefter som det gjelder for læreren å hjelpe tilmed å frigjøre gjennom den tilpassede opplæringen” (Bjørnsrud 2010:44). Den tilpassede opplæringen, tilretteleggingen som tar hensyn til den enkeltes forutsetninger, skal altså ikke bare fremme læring, men også dannelse.

Brekke (2010) sier noe om hvordan lærerutdanningen har utviklet seg. Lærerutdanningen skal være en del av dannelsesprosessen for dagens lærere (Ibid). Som igjen skal bidra til læring og dannelse for elevene i grunnskolen. Dette innebærer også den estetiske dannelsen, som mange mener ikke er en del av dagens lærerutdanning i og med at de ikke har estetiske fag i grunnutdanningen.

Dannelse kan forstås som ”evne til fornuftig selvbestemmelse”, sier Klafki (2001:32). Hver enkelt skal kunne ta fornuftige og gode valg over eget liv, fri og selvstendig tenkning.

Dannelse handler om å ta moralske avgjørelser, og veien til og et uttrykk for en slik evne til selvbestemmelse. Å ta moralske og fornuftige avgjørelser handler om rettferdighet og kritisk toleranse. Man kan da si at dannelse innebærer alltid en begrenset frihet (ibid).

Bjørnsrud (2008) sier at: ”Danning kan ha både et personlig og et samfunnsmessig aspekt. Det personlige aspektet dreier seg om hvordan den enkelte gjennom sin opplæring har mulighet for å skape og utvikle seg selv og danne sin karakter”(Ibid:27). I skolen skal elevene ha rom for selvstendig utvikling, de skal gjennom trygghet og tillit få vokse og dyrke fram sine særtrekk. Gjennom ekte omsorg, betingelsessløs aksept og anerkjennelse skal de bli verdsatt for den de er (Arnesen 2004).

Om den estetiske dannelsesprosessen sier Opstad (Brekke 2010) at det ”dreier seg blant annet om menneskets søken etter et bedre liv. Estetisk virksomhet kan være uttrykksmåter for å utvikle livsglede, livskvalitet og lyst til å lære” (Opstad i Brekke 2010:128-129).

Skolen skal ”stimulere elevene og lærlingene/lærekandidatene i deres personlige utvikling og identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og evne til demokratiforståelse og demokratisk deltakelse (opplæringsloven § 1-2, KL06).

Utvikling av personlig identitet er en del av elevenes dannelsesprosess, og er av stor betydning for elevens selvbylde. Å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og demokratiforståelse og demokratisk deltakelse, - sider noe om det å være en dannet samfunnsborger. Du skal kunne bidra i samfunnet, være kritisk og utvikle kreative tanker som kan være med å drive samfunnet framover.

I skolesammenheng snakkes det gjerne om kognitiv dannelse, om det teoretiske innholdet elevene skal lære og dannes i forhold til å mestre. Klafki (2001) viser til tre dimensjoner av fornuft: teoretisk fornuft, praktisk fornuft og estetisk fornuft. I skolen er det i stor grad blitt redusert til den kognitive dimensjonen. I følge Klafki inneholder den estetiske dimensjon

spesifikke sanse- og frihetserfaringer (ibid). På hvilke områder får elevene sanse- og frihetserfaringer?

Juell og Norskog (2006) sier oppsummerende at allmenndannelse gir innsikt i det komplekse ved å være menneske, om relasjonen mellom den enkelte og de andre, samt mellom menneske og samfunn (Juell og Norskog 2006:15).

2.4.1 Dannelse gjennom tilpasset opplæring

Når opplæringen styrker den enkelte elevs kunnskap og kompetanse i å samhandle i det offentlige rom, mener Bjørnsrud (2007) at ”en tilpasset opplæring også kan ha et samfunnsdannende aspekt” (Ibid:27).

Gjennom læreplanen kan tilpasset opplæring forstås som et middel for å nå kompetansemålene. I mindre grad, mener Bjørnsrud, at man blir ”kjent med hvordan tilpasset opplæring også stadig gir muligheter for å kunne utvikle sin kulturelle forståelse og til å lære å kjenne seg selv på nye måter” (Bjørnsrud 2008:54). Altså at det legges mindre vekt på tilpasset opplæring som et middel for en helhetlig dannelse. Ved å i større grad bruke metodisk differensiering vil man kunne gi tilpasset opplæring som også vil gi læring og dannelse utover de faglige kompetansemålene (Briseid 2006).

I St. meld nr 30 (2003 -2004), *kultur for læring*, viser man til de grunnleggende ferdighetene som nå skal inngå i alle fag; ”å kunne uttrykke seg muntlig, å kunne lese, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne regne og å kunne bruke digitale verktøy” (Ibid: Kap 4). Men videre sies det at det likevel ikke skal legges mindre vekt på elevenes *allsidige og personlige utvikling*. ”Fagene og arbeidet med dem er møtestedet mellom grunnleggende ferdigheter og dannelse.” Rapporten tar også for seg et eget kapittel om dannelse og grunnleggende ferdigheter, hvor de definerer *basiskompetanse som en del av en helhetlig kompetanse* (Ibid:Kap 4.2). I denne basiskompetansen definerer de blant annet også læringsstrategier, motivasjon og sosial kompetanse. ”Allmenndannelse gir innsikt i det komplekse å være menneske, om relasjonen mellom den enkelte og de andre, samt mellom menneske og samfunn. Skolens bidrag til allmenndannelse skjer i hovedsak gjennom arbeidet med fagene i skolen” (Ibid).

”Danning og visdom hører sammen”(Bjørnsrud 2008:27). Fra dannelsesbegrepets opprinnelse ble danning betraktet som ”et livslangt utviklingsprosjekt”. I dag innebærer danning ”å være sin kulturelle tilhørighet bevisst og ha et kritisk-reflektert forhold til denne” (ibid.28).

Klafki (Bjørnsrud 2008) ”mener det i vår tid er en oppgave i opplæringsammenheng å sørge for en kompetanseutvikling som kan bidra til å styrke elevenes individualitet, fornuft, selvbestemmelse, uavhengighet og refleksivitet” (ibid:28).

”(..) i et senmoderne samfunn oppstår nye friheter og muligheter, som gir større rom for å orientere seg ut fra egne subjektive oppfatninger om hva som er gyldig” (ibid:29). Man kan i dag ikke ”forutsette en felles forståelse av begreper som oppdragelse, selvstendighet, danning og tilpasset opplæring”(ibid). I skolen må det gis rom for selvstendig tenkning og refleksjon. ”en dannende tilpasset opplæring fordrer at handlingsrommet utforskes og grensene prøves” (ibid:30).

En dannende tilpasset opplæring innebærer at det er rom for den enkelte elevs vekst og utvikling. Den enkeltes behov og interesser er medregnet. Opplæringen har samtidig som forutsetning at det er noe som elever ikke kan og som andre vet (Bjørnsrud 2008:30).

I opplæringen skal det tas hensyn til den enkeltes interesser og behov, slik at de kan vokse, utvikles og dannes. Elevene skal få en forståelse av hva andre vet, og hvilken betydning dette har for deres egen videre læring. Elevene skal dannes til å tenke egne tanker, til å være kritiske og reflekterte. Samtidig som de skal forstå seg selv, i et større samfunnsperspektiv.

En dannende tilpasset opplæring befinner seg i dette spenningsfeltet mellom retten til individuell selvbestemmelse og forutsetningen om innordning i et opplæringsregime som er lagt til rette av andre (Bjørnsrud 2008:30).

Når jeg i mine forskerspørsmål ønsker å ha finne ut noe om motivasjon og selvbilde er det blant annet fordi jeg forstår det som grunnleggende for læring og dannelse. Hvis dannelse er en positiv endring, en evne til selvbestemmelse, og det å gjøre fornuftige valg, så er motivasjon og en positiv oppfatning av seg selv avgjørende for dannelse.

Å tro at arbeidslivet bare handler om at ferdigheter skal brukes til produksjon, innebærer å redusere menneskets skapertrang og behov for å være en del av fellesskapet. Å tro at dannelse bare er en del av privatlivet, er å nedvurdere arbeidslivet og det komplekse i å være menneske i forskjellige sosiale sammenhenger. Og det å tro at grunnleggende ferdigheter bare er til nytte i arbeidslivet, innebærer en nedvurdering av det sivile samfunn (Meld. st 30(2003-2004) Kap 4.2).

2.4.2 Dannelse gjennom estetiske fag

Vi har sett at helhetlig læring innebærer bruk av hele kroppen og alle sanser. Erfarte opplevelser blir til læring. Ved praktisk bruk av estetiske fag tas flere sanser i bruk, eleven lærer og samtidig foregår det en helhetlig dannelse. Paulsen beskriver helhetlig dannelse: ”mennesket er en helhet og opplever både med tanker og følelser” (Paulsen 2003:33).

Ruud (1996) viser til musikken som almindannende og personlighetsutviklende. Han sier at dannelse skal ”frigjøre mennesker til å delta i utformingen av samfunnet”, og at musikken har en viktig oppgave i dette (Ruud 1996:129).

Gjennom estetiske fag kan du oppøve kritisk sans og bli mer oppmerksom på egne følelsesreaksjoner og reflektert over opplevelser (Paulsen 2003, Fredriksen 2013).

Gjennom estetiske fag forenes følelser og fornuft, og blir en del av menneskenes kulturelle utvikling (Paulsen 2003). De opplevelser man kan få gjennom estetiske fag og kulturelle uttrykk, mener Paulsen, gjør livet rikere. ”De kan gi muligheter for utvikling av fantasi, følelser og tanker” (Paulsen 2003:69). Ruud (1996) sier også at de kan øke evne til empati og innlevelse, utvikle kreativitet, kommunikative og estetiske ferdigheter. Gjennom estetiske fag utvikles også selvbevissthet og dannelse (Ruud 1996).

”Den estetiske utfoldinga og danninga vert sett på som grunnleggjande viktig for mennesket. Det handlar om noko som har å gjøre med tilgangen til en Kilde i oss til autentisk uttrykk som nøkkelen til det menneskelig sanne – som grunnlaget for meiningsfullt liv-” (Bjørkvold i Bjørlykke 1999:20).

Estetiske opplevelser virker altså inn på store deler av mennesket sin personlighet, og opplevelsene gir etter hvert estetisk erfaring som igjen kan være med på å modne hele mennesket (ibid).

3 Metode

Jeg skal i dette kapitlet legge frem hvilke vitenskapsteoretiske perspektiver og metoder jeg har lagt til grunn for mitt arbeid, for å finne svar på min problemstilling og forskerspørsmål, som er som følger:

3.1 Innledning

For å få svar på problemstillingen vurderte først observasjon som metode, for å se hvordan lærere bruker estetiske fag for å fremme læring og dannelse, og for å skape inkludering i skolen. I samarbeid med veiledere vurderte at det ville være vanskelig å få gode svar den tiden jeg har til rådighet for oppgaven. Jeg valgte derfor kun å gjøre intervju. Dette hadde jeg lite erfaring med, men fikk gjort første intervju med en deltaker jeg kjente godt.

For å få svar på problemstillingen var det også mulig å gjøre en kvantitativ undersøkelse. Jeg kunne innhentet data gjennom spørreskjema til lærerne, hvor de krysset ut alternativer for hvilke metoder, hvilke områder eller hvilken organisering de brukte, og hvorfor. Jeg kunne da fått en større bredde på hvordan lærer mener de bruker estetiske fag for å fremme læring og dannelse, og flere kunne fått mulighet til å svare. Det som da ville kommet fram vil være en bredde informasjon og det ville være mindre synlig hva som konkret skjer i praksis.

Jeg kunne også valgt et elevperspektiv og intervjuet elevene i en kvalitativ studie. Det kunne vært spennende, men dette perspektivet ville det gitt andre svar enn det jeg spør etter i min problemstilling.

3.2 Vitenskapsteoretisk perspektiv og forskningsdesign

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i en fenomenologisk forskningsdesign. Kvalitativ forskning med intervju som metode. Jeg forstår det slik at et hermeneutisk perspektiv også vil prege slik kvalitativ forskning, og vil også si noe om det hermeneutiske perspektiv (Johannessen 2010, Postholm 2010).

Hermeneutikk og fenomenologi har mye til felles, og sees ofte i sammenheng. Man søker å forstå et fenomen. I fenomenologien ønsker man et subjektivt perspektiv fra deltakeren man ønsker informasjon fra. Man ønsker for eksempel å vite og forstå deltakerens holdninger, forståelse eller synspunkt. Forskeren skal så langt det er mulig være objektiv. I hermeneutikken søker forskeren å forstå og tolke den aktuelle empirien i forhold til problemstillingen og på bakgrunn av sin forforståelse. Rønbeck sier at forforståelsen er en ”viktig betingelse som gjør forskerens forståelse og tolkning mulig” (Rønbeck, 2005:7).

”Interessante og meningsfulle data blir valgt ut av forskeren fordi han allerede har en forforståelse” (Ibid).

Sollied (2009) skriver i sin doktorgrad at ”Hermeneutikk handler om å reflektere over hva tolkning og forståelse er.” Sollied beskriver den hermeneutiske forskeren som en forsker som ”erkjenner at hun beveger seg i en dynamisk kontakt, i stadig forandring” (Sollied 2009:84).

Rønbeck gir eksempler på hvordan den hermeneutiske sirkel stadig veksling mellom *helhet og del*. Hvordan forskerens forståelse går inn i nye fortolkningsnivåer, og stadig skaper ny oppfattelse av fenomenet. Både forståelse av helhet og del er gjensidig avhengig av hverandre i tolkningsprosessen, og kan ikke forstås kun ut fra seg selv (Rønbeck, 2005).

Fortolkning krever refleksjon. ”Når tanken når bevisstheten, begynner refleksjonen” sier Nordtvedt og Grimen (2004:41). Ved å være bevisst sin forforståelse vil det være ”mulig å redusere det ubevisste subjektive” (Rønbeck 2005:10).

For å svare på min problemstilling kunne jeg valgt et fenomenologisk perspektiv. Sett fra et lærerperspektiv, det er lærerens stemme jeg skal få frem. Jeg kunne valgt elev perspektiv, og bedt elevene fortelle hvordan de mener at lærene bruker estetiske fag, og hvordan elevene mener at estetiske fag kan fremme læring og dannelse. Jeg ville da fått ulike perspektiv, ulike data og antakelig noe ulike resultater. Lærernes kunnskap og tanke bak undervisningen vil kunne oppleves annerledes for elevene, og teori og praksis henger ikke alltid sammen. Det vi sier at vi gjør er ikke alltid det vi faktisk gjør (Johannessen mfl, 2011). Da jeg ønsker å vite noe om hvordan, og også med begrunnelser for hvorfor estetiske fag kan brukes for å fremme læring og dannelse var det naturlig å velge lærerperspektiv og fenomenologisk design for mitt studie.

3.3 Intervju som metode

Kvalitative forskningsintervju kan ses ”som en samtale med en struktur og et formål” (Johannessen mfl, 2011:135). Deltakerne har ulike roller og det er ulike maktfordeling. Formålet med intervju ”er ofte å forstå eller beskrive noe” (Ibid).

Intervjuer kan gjennomføres som ustrukturerte, delvis strukturerte eller strukturerte. I et ustrukturert intervju har du åpne spørsmål rundt ”et gitt tema, men spørsmålene tilpasses den enkelte intervjusituasjonen.” I et ”delvis strukturert intervju har en overordnet intervjuguide som utgangspunkt”, men er friere til å bevege seg frem og tilbake i intervjuguiden (Ibid:137). Det åpne intervjuet egner seg best når det er få enheter som undersøkes og når vi er interessert i menneskers fortolkninger, meninger og forståelse av bestemte fenomener (Jacobsen, 2003).

I mitt prosjekt har jeg valgt å bruke et delvis strukturert intervju, med utgangspunkt i problemstilling og forskerspørsmål. Jeg var åpen for at det kunne dukke opp relevant informasjon underveis, og la opp til at det skulle være rom for fleksibilitet i intervjuet. Ved et for strukturert intervju vil nyttig data kunne gå tapt. I min forskning har jeg lagt vekt på at det skal være lærerens røst som skal komme frem.

3.4 Utvalg

Det viktigste kriteriet for mitt utvalg, har vært at det skulle være lærere eller pedagoger som har noe mer kompetanse innen ett eller flere estetiske fagområder. Informantene må ha forutsetninger for å kunne si noe om hvordan estetiske fag kan brukes for å fremme læring og dannelse i skolen, både kunnskap og erfaring. Jeg har brukt snøballmetoden for å finne aktuelle informanter (Johannessen 2011). Jeg begynte med å spørre noen jeg kjente om de visste om noen pedagoger eller lærere som hadde kunnskap om og erfaring med bruk av estetiske fag i skolen, og ikke minst et engasjement og interesse for fagområdene. Jeg fikk tips om en skole som jobbet med utgangspunkt i Gardners MI-teorier, og brukte estetiske fag aktivt også i forbindelse med spesialundervisning. På grunn av både flystreik og skolestreik på den tida da jeg skulle ut å gjøre undersøkelsene gikk det dessverre ikke å få til intervjuer med lærere fra denne skolen.

Jeg tenkte at kanskje estetiske fag blir mest brukt på småskoletrinnet, og forsøkte da å finne informanter fra ulike skoler, men fra småskoletrinnet. Heller ikke dette viste seg å være så enkelt. For å få gjennomført valgte jeg da å gå for tre informanter fra ulike deler av landet og med ulik kompetanse og erfaring. Felles er at alle hadde god kompetanse innenfor ett estetisk fagområde, og alle hadde erfaring med å bruke dette i opplæringen for barn og/eller unge.

To av informantene har spisskompetanse innen musikk, mens den tredje har kompetanse innen kunst og håndverk. Utvalget består av ulike kjønn og ulike aldersgrupper, noe jeg tenker i utgangspunktet er irrelevant for oppgaven, men samtidig spennende å se om det kunne komme frem noen forskjeller.

For å øke reliabiliteten kunne jeg valgt ut flere informanter. Men innenfor den tiden jeg hadde til rådighet, og når situasjonen ble slik at flere lærere var ute i streik og noen av dem jeg spør ikke hadde tid til å stille opp, så valgte jeg å stoppe med de tre jeg hadde fått. Jeg har fått variasjon i kjønn, alder, kompetanse og erfaring og jeg har fått noen svar på hvordan estetiske fag kan være med på å fremme læring og dannelse, og inkludering i skolen. I de svarene jeg har fått er det også mye likheter som går igjen. Ved å velge flere informanter, eller gått tilbake

med tilleggsspørsmål til de jeg allerede hadde, kunne jeg kanskje fått noe mer informasjon på enkelte områder, men i forhold til oppgavens størrelse og tema har jeg vurdert at jeg har god metning.

Jeg valgte altså å gjøre intervju med tre forskjellige lærere som har mer kompetanse innen ett eller flere estetiske fagområder enn en allmennlærer, og erfaring med bruk av estetiske fag.

3.5 Etikk og etiske vurderinger

Intervjuet er ikke av personlig karakter. Med tanke på etikk og sensibilitet, vil det derfor ikke være stor sjanse for at det vil berøre den enkelte på en måte som kan føles ubehagelig. Likevel er det viktig å legge til rette for trygghet og tillit mellom forsker og intervjudeltaker (Nordtvedt/Grimen 2004).

En åpen og trygg dialog mellom informant og forsker er viktig for å skape gode forutsetninger for undersøkelsens vilkår og resultat. Gjennom intervju må man vise respekt og ydmykhet overfor dem man er sammen med. Forsker må være bevisst sin adferd og opptre slik at hun viser sensibilitet, forståelse og en oppriktig interesse for dem og det man skal undersøke. Sensibilitet handler om at man er mottakelig for og følsom overfor andre menneskers subjektive situasjon. Det handler om våre holdninger og hvordan vår væremåte preger omgivelsene og de menneskene som er rundt oss (Nordtvedt /Grimen 2004). ”Mennesket er selvfortolkende vesen (...). Mennesket forstår og fortolker seg selv i lys av andre mennesker og i lys av den betydning hendelser og relasjoner har for ens egen person”(Ibid:37).

Prosjektskisse er sendt til NSD og ble vurdert ikke meldepliktig. Navn, bosted og arbeidssted er ikke relevant for oppgaven. Kjønn vil heller ikke tas hensyn til i tolkning og analyse og vil ikke være av betydning. Jeg er interessert i den enkelte læreres kunnskap og erfaring omkring temaet, og det er derfor ikke nødvendig å gå via skoler eller skoleledelse.

Jeg sendte ut skriftlig informasjon om prosjektet til alle. De ble informert om at de kunne trekke seg når som helst i prosessen. Informantene tillot at jeg kunne ta kontakt i etterkant om nødvendig, og de fikk også mulighet til å kontakte meg om de kom på noe de tenkte var relevant å tilføye.

Jeg fortalte kort om meg selv og informerte om prosjektet. Ved bruk av snøballmetoden var det i ett tilfelle blitt litt uklarerheter i forhold til tema og problemstilling, det ble oppklart og fikk ikke betydning for intervju og funn.

I starten var det utfordrende ikke å diskutere og kommentere på informantenes svar. Jeg forsøkte å holde meg til nøytrale men vennlige nikk, og positive tilbakemeldinger. Der det var nødvendig stilte jeg utdypende spørsmål, om jeg hadde forstått det rett, eller tilleggsspørsmål for å få utdypet deres svar.

3.6 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet handler om hvor pålitelig innsamlet data er, kan man gjennomføre tilsvarende undersøkelse å få samme ”måleresultat”? Hvis resultatene blir de samme er det tegn på høy reliabilitet (Johannessen mfl, 2011). Johannessen mfl viser til at krav om reliabilitet er lite hensiktsmessig innen kvalitativ forskning. I kvalitativ forskning brukes det ustrukturerte metoder, og observasjon er til eksempel veldig kontekstavhengig, i tillegg til at forskeren alltid vil farge den observasjonen han gjør (Ibid).

Min undersøkelse sier noe om hvordan tre ulike lærere, eller pedagoger, mener estetiske fag kan brukes for å fremme læring og dannelse gjennom bruk av estetiske fag. Jo flere likheter det er i svarene, jo større pålitelighet vil man kunne tenke seg at undersøkelsen har. Man vil kunne se noen mønstre, og man vil også kunne finne ulike perspektiver og erfaringer omkring temaet. Man kunne gjort tilsvarende undersøkelser med flere lærere, kanskje fra samme trinn og eller samme skole for å øke reliabiliteten. Forutsetningen for utvalget var at det skulle være en pedagog med særskilt interesse og kompetanse innen estetiske fagområder, og fortrinnsvis ha noe erfaring med undervisning og opplæring i eller gjennom ett eller flere estetiske fagområder.

Validitet eller troverdighet, handler om hvor godt klarer man å måle det man har til hensikt å måle. ”Er det sammenheng mellom det fenomenet som undersøkes, og de dataene som er samlet inn?” (Johannessen mfl, 2011:230) Johannessen mener da at ”kvalitative studier ikke er valide, fordi de ikke kan kvantifiseres (måles)”(Ibid). Men de viser også til at det kan handle om hvilke metoder man har valgt, om metoden undersøker det den var ment å undersøke.

I utgangspunktet er tre intervjuer veldig lite. Det var likevel en del faktorer som gikk igjen i empirien, og jeg kunne se flere mønstre og noen små ulikheter. Det bør være mulig å etterprøve undersøkelsene, for å innhente noe lik og til dels troverdig informasjon om hvordan estetiske fag kan brukes. Men data vil igjen påvirkes av forskerens forforståelse, holdninger og verdier. Om man er to forskere som er tilstedet i samme rom vil opplevelsen og forståelsen

av det som blir sagt kunne oppfattes ulikt. Ved å gjennomføre flere intervju, og kanskje innen for ett og samme fagområde eller trinn, ville jeg kunne ha styrket validiteten.

3.7 Intervjuguiden

Intervjuguiden tar utgangspunkt i problemstillingen og jeg har delt opp i temaer etter de ulike faktorene i problemstillingen og spørsmål jeg tenkte ville utdype temaet. På det tidspunktet intervjuguiden ble utarbeidet og intervjuene gjennomført, jobbet jeg etter en todelt problemstilling. Etter hvert har den blitt satt sammen til en, med forskerspørsmål i tillegg. Med bakgrunn i den todelte problemstillingen, eller de to problemstillingene, valgte jeg ut noen områder som jeg ønsket å se nærmere på, som for eksempel elevens motivasjon og selvbilde og i forhold til inkludering av elever med særskilte behov. Dette på bakgrunn av egen nysgjerrighet og den teori og forskning jeg allerede hadde lest som viste at dette var av betydning for læring og dannelse.

Det var utfordrende å lage gode åpne spørsmål, som samtidig var konkrete nok. Jeg ser i etterkant at noen av spørsmålene kunne sees som ja – nei spørsmål, men alle ble stilt med tilleggsspørsmål som skulle utdype ”på hvilken måte”.

Jeg forberedte meg på et halvstrukturert intervju, hvor jeg brukte intervjuguiden som utgangspunkt, men med rom for tilleggsspørsmål og andre temaer som måtte dukke opp.

3.8 Analyse og fortolkning

Gjennom analyse skal jeg redusere data til en mer håndterlig mengde. Johannessen (2011) sier også at ”kvalitative data taler ikke for seg selv. De må fortolkes” (Johannessen mfl 2011:163). Analysen innebærer å dele datamaterialet opp i mindre biter, avdekke budskap eller mening og finne mønster. For deretter å trekke en konklusjon som skal svare på problemstillingen (ibid). Johannessen sier at ”å tolke betyr å sette noe inn i en større ramme eller sammenheng”. Man ser da på hvilke konsekvenser analyse og konklusjon har for det man undersøker. Det handler om å få tak i ”mening som ikke ligger i dagen. Det er vanlig å ta utgangspunkt i teori på det området man forsker på, og se på funnene i lys av relevant teori” (Ibid:164). Gjennom teori forsøker forskeren å forstå og forklare funnene fra analysen, for da å ha oppnådd målet med undersøkelsen (ibid).

Jeg vil nedenfor si hvordan jeg har gått frem for å analysere funnene, hvilke teori og perspektiv jeg har lagt til grunn.

Analyse

All kvalitativ forskning vil på en eller annen måte påvirkes av forskerens forforståelse. Det være seg i valg av metode, utvalg, utarbeidelse av intervjuguiden, gjennomføring av intervju og analyseprosessen. Man kan derfor si at all kvalitativ forskning til en viss grad vil være hermeneutisk. Når jeg har valgt et fenomenologisk forskningsdesign er det fordi det er lærerens stemme jeg ønsker å fremme, lærernes erfaringer omkring de estetiske fags muligheter for å fremme læring og dannelse i grunnskolen. Min forforståelse vil være der, men jeg skal så langt det er mulig legge den til side og analysere med åpent sinn (Postholm 2010).

Postholm (2010) sier at man i kvalitative analyser begynner prosessen allerede med det første intervjuet, og ”forskerens første blikk på dokumenter. Datainnsamling, og dataanalyse er gjentatte og dynamiske prosesser” (Ibid:86). Forskeren gjør seg tanker og knytter empirien opp i mot teorien hele veien gjennom arbeidet med innsamling og bearbeidelse av materialet.

I analyse av empirien har jeg valgt å ta utgangspunkt i en fenomenologisk analyse, slik den blir beskrevet i Johannessen mfl (201). Prosessen deles her i fire faser (ibid:173):

1. Helhetsinntrykk og sammenfatning av meningsinnhold.
2. Koder, kategorier og begreper.
3. Kondensering.
4. Sammenfatning.

Jeg skal da først danne meg et helhetsinntrykk av datamaterialet og finne aktuelle og interessante temaer. Informasjonen blir forkortet og sammenfattet, og det skjer da en *meningsfortetning* som viser min første forståelse av materialet (ibid:174).

Neste fase skal jeg finne *meningsbærende* elementer, og ”skille ut det som er relevant i forhold til problemstillingen”. Altså *hvordan kan lærere bruke estetiske fag for å fremme læring og dannelse*. Her går jeg gjennom materialet og koder, gir meningsbærende elementer koder eller kodeord knyttet opp mot hovedtemaene. Gjennom å avdekke og organisere, redusere og ordne datamaterialet i denne prosessen vil det også skje ”en teoretisk refleksjon” (Johannessen mfl 2011:175), og jeg har arbeidet parallelt med flere deler av masteroppgaven, for å ta vare på de tankene og refleksjonene som oppstår i prosessen.

I kondenseringsfasen tar jeg utgangspunkt i kodingen og kodeordene. Her skal meningsbærende elementer trekkes ut, materialet skal reduseres og det skal vurderes om noe

kan slås sammen. Her kan det utvikles mer abstrakte kategorier, og dette skal igjen danne grunnlag for ”å skrive en mer fortettet tekst” (Ibid:176).

I fjerde og siste del skal det bearbejdede materialet sammenfattes ”for å utforme nye begreper og beskrivelser”(Ibid). hensikten med prosessen er å ”identifisere mønstre og sammenhenger i dataene som ikke umiddelbart er synlige”(Ibid:176). Dette innebærer at man må regne med å måtte gå tilbake for å se på det første helhetsinntrykket man hadde, og vurdere om slutt resultatet i tråd med dette?

Jeg har tatt utgangspunktet i denne firestegsanalysen. Det har likevel vært en dynamisk prosess, hvor det har vært to skritt fram og ett tilbake, og til tider ett skritt fram og to tilbake. Det har vært naturlig og notere inn tanker til drøftingsdelen og avslutningen underveis for å få med viktig refleksjon som oppstod i prosessen. Postholm (2010) beskriver den ”konstant komparative analyse” som brukes i Grounded Theory, og mener den også kan brukes i fenomenologiske forskningsdesign. Det er mange likheter mellom dette og Johannessens beskrivelse av fenomenologisk analyse, og det viser at det kan være utfordrende – og kanskje ikke nødvendig å følge en slik ”oppskrift” slavisk. Postholm viser også til Patton som sier at enhver kvalitativ forskning er unik, og analyseprosessen blir derfor også ulik og dynamisk (ibid). Med støtte i dette kan jeg si at min prosess ikke har vært slavisk etter firestegsmodellen, men å ha det som et utgangspunkt har sikret at jeg har fått jobbet meg igjennom alle deler i større eller mindre grad.

Intervjuguiden ble utarbeidet tidlig, og litteraturstudiet har pågått både før og etter intervjuene. Som nevnt har analyseprosessen også pågått gjennom hele prosessen, fra første intervju.

Min forforståelse

Jeg har en del kompetanse innen musikk og ”formings”-faget, fra videregående og noe fra min grunnutdanning som førskolelærer. Dette gjør at jeg har forutsetninger for å kunne forstå hva informantene snakker om. Likevel har alle informantene mye høyere kompetanse enn meg, og jeg vil ikke kunne vurdere om deres utsagn og fagkunnskaper er korrekte. Litteraturstudiet i min masteroppgave vil til en viss grad være med å øke forståelsen.

I neste kapittel vil jeg legge fram de funn jeg har kommet fram til gjennom analysen, for videre å fortolke og drøfte dette opp i mot teorien jeg har lagt til grunn i kapittel to.

4 Framlegg og drøfting av funn

Jeg skal i dette kapittelet legge fram de funn som er kommet fram gjennom intervjuene jeg har gjort. Deretter skal jeg drøfte min empiri opp i mot den teori og forskning jeg har tatt for meg i kapittel to. Dette skal gjøres i lys av min problemstilling og mine forskerspørsmål, som er som følger:

Hvordan kan lærere bruke estetiske fag for å fremme læring og dannelse i grunnskolen?

- *Hvordan kan estetiske fag bidra til å fremme inkludering i skolen?*
- *Hvordan kan estetiske fag brukes for å styrke elevenes selvbilde og fremme motivasjon for læring?*
- *Hvilken betydning har lærerens kompetanse for elevens utbytte av de estetiske fag?*

Gjennom analyse av funn har jeg forsøkt å forstå hva informantene har sagt, og lett etter svar på min problemstilling og mine forskerspørsmål. Jeg har lett etter kontraster og mønstre, som sier noe om hvordan informantene mener at man kan bruke estetiske fag for å fremme læring og dannelse i grunnskolen. Videre har jeg sett etter hva de sier om de estetiske fags muligheter for å fremme inkludering og for å styrke elevenes selvbilde og fremme motivasjon for læring. Og jeg har sett etter hvilken betydning informantene mener at lærerens kompetanse har for elevenes utbytte av undervisningen i eller gjennom de estetiske fag. Underveis har jeg tenkt empiri i forhold til teori, reflektert over hvordan dette henger sammen og hvilken betydning likheter og kontraster det kan ha. Jeg har hele veien hatt hovedfokus på *hvordan*, men det vil samtidig være naturlig og også ta med *hvorfor*. Dette fordi lesere av oppgaven også skal kunne få en større forståelse for hvordan informantene tenker, og hva som ligger til grunn i teori og annen forskning. Gjennom prosessen har jeg gjort tolkninger, som har ført til at jeg har sammenføyd svar jeg finner like og som jeg forstår har sammenheng. Tolkning og analyse pågår gjennom hele prosessen, fra intervjuene starter til funnene er analysert og lagt fram (Postholm 2010).

Læring og dannelse gjennom estetiske fag henger tett sammen, dette bærer også funnene preg av. Det vil derfor være overlappinger, gjentakelser, og man vil se at flere temaer vil gå igjen under ett funn. Dette anser jeg også for å være et viktig funn, at det særegne ved de estetiske fag er nettopp at de rommer så mye, og henger så tett sammen med barnas helhetlig læring og dannelse.

4.1 Framlegg av funn

I fremlegg av funn har jeg valgt å ta utgangspunkt i hovedtemaene som framkommer i intervjuene. Disse punktene, eller temaene, er valgt på bakgrunn av hva jeg har spurt informantene om og hva jeg ønsker å få svar på gjennom min problemstilling og mine forskerspørsmål. Under hvert hovedtema har jeg valgt å sette noen signifikante funn inn i bokser, og sortert etter bokstav fra a) og videre. Dette har jeg gjort for å skape mer oversikt over hva som er sentralt under hvert tema. Deretter kommer jeg med en nærmere beskrivelse og utdyping av de enkelte funn sammen med sitater fra informantene.

Gjennom intervjuene ble betegnelsen ”elever med særskilte behov” brukt. Dette spesifiserte jeg ikke. Informantenes eksempler viser til for eksempel elever med talevansker, dysleksi, autister og psykisk utviklingshemmede.

Opplæring i og gjennom estetiske fag

Hvordan kan estetiske fag fremme læring i skolen? Jeg spurte informantene om dette og fikk mange lange og innholdsrike svar. Når jeg laget intervjuguiden og problemstillingen, og valgte å ha fokus på *hvordan*, har jeg i hovedsak tenkt på estetiske fag som metode i andre fag eller som et redskap for å fremme dannelse. På bakgrunn av Bamfords rapport (2008) spurte jeg likevel informantene også om *læring i og gjennom* estetiske fag. Jeg var nysgjerrig på om de hadde tanker og erfaringer om forskjellen på disse, og om noen av perspektivene hadde større eller mindre betydning. Bamford (2008) sine begreper *opplæring i og gjennom* kunst eller estetiske fag, var for noen av informantene kjent, mens for andre var det mindre kjent. Det var ikke like lett for alle å beskrive hva som lå i de ulike begrepene, eller si noe om de hadde ulik betydning. Da ikke alle informantene svarte så mye på dette, tenkte jeg tidlig at dette var en del av funnene som jeg kunne utelukke. Etter nærmere analyse fant jeg likevel ut at mye av kjernen i svarene ligger nettopp i dette – at læring og dannelse kan fremmes både ved opplæring i fagene og gjennom bruk av fagene som metode eller middel. Men hvordan, og hvilken betydning kan dette ha for den enkelte? I tillegg til mange eksempler på hvordan estetiske fag kan brukes som metode, så sier altså funnene også mye om verdien av å ha musikk og kunst og håndverk på timeplanen. Dette hadde jeg ikke reflektert så mye over i forkant, men fant verdifullt å ta med videre. Det fremkommer også gjennom intervjuene eksempler hvor man ser at begge perspektivene kan ha mye av de samme verdiene.

På bakgrunn av dette har jeg valgt å dele funnene som er knyttet opp mot å *fremme læring* i to deler, etter det informantene sier om *opplæring i og gjennom* de estetiske fagene.

Jeg kunne presentert alle mine funn under disse to temaene, men jeg har likevel valgt å i tillegg trekke fram og utdype noen sentrale temaer under egne avsnitt.

Betydningen av estetiske fag på timeplanen

I grunnskolen får elevene generell opplæring i musikk og kunst og håndverk. I kulturskolen kan de også få opplæring i for eksempel ulike instrumenter, dans eller kunst. Bamford (2013) viser, fra sin undersøkelse i Norge, at kunst og kulturoplæringen i Norge gis blant annet gjennom kulturskolen og Den kulturelle skolesekken (Bamford 2013). Noen av informantenes eksempler om opplæring i/på for eksempel et instrument, vil altså dekkes gjennom kulturskolen. Det finnes nok noen skoler som klarer å tilby for eksempel instrumental undervisning i små grupper, men det er nok ikke allment. Elevene skal i musikkfaget lære en viss mengde grunnleggende fagtermer og få en fagforståelse som kan danne grunnlag for videre utvikling, for eksempel gjennom kulturskolen. I kunst og håndverk skal de også gjennom teori og praksis, blant annet lære ulike teknikker og få en forståelse for faget, både historisk og kulturelt. Og de skal bli kjent med og få erfaring med de mange muligheter fins innenfor estetiske uttryksmåter.

Selv om noen av funnene kan sees i sammenheng med opplæring i kulturskolen, så vurderer jeg det som relevant i forhold til min problemstilling, og tar også med disse funnene.

Jeg ser her på hva informantene sier om de estetiske fagenes betydning som skolefag, hvilken verdi de mener de kan ha.

Nedenfor beskrives funn i forhold til opplæring i estetiske fag:

Opplæring i estetiske fag:
a. Opplæring kun i faget
b. Fremmer elevens evne til å forstå ulike estetiske fags språk
c. Aktivt deltakende
d. Emosjonell dimensjon
e. God på ett område fremmer mestring
f. Er med på dannelse av hele mennesket

I funn a) sa mine informanter at opplæring i estetiske fag innebærer opplæring kun i faget. En sa at ”det er selve det estetiske du blir opplært i”. Siden vi snakker om de estetiske fags plass i skolen, oppfatter jeg det som at det er eleven som blir opplært i det estetiske. I forhold til musikk var det en som sa:

Du tar utgangspunkt i de musikalske parametrene, altså størrelser som tonehøyde, rytme, puls, musikkens struktur, harmoniser og så videre.

I funn b) kom det frem i min undersøkelse at informantene synes det er viktig at elevene skal lære seg kunstens språk. At de skal forstå hvordan for eksempel kunstnere kommuniserer og formidler et budskap gjennom bilder.

Jeg tenker jo det der med språket, det er kanskje det viktigste, at man lærer dem å snakke og lærer dem å uttrykke seg, og lærer dem å forstå det språket som har med de estetiske fagene å gjøre.

Informantene viser til at kunnskap og kompetanse i de estetiske fag kan gi elevene flere redskaper til å uttrykke seg selv. Jeg forstår at de informantene som snakker om dette, mener at elevene skal lære hvordan kunstnere bruker for eksempel farger og symboler i bildene, for å kunne formidle et budskap. Slik at elevene ved å se et maleri kan ha bedre forutsetninger for å forstå hva kunstneren vil formidle med sitt estetiske språk, for eksempel. Hvis de lærer om bruk av teknikker og hjelpemidler, så vil de selv også etter hvert kunne bruke kunsten som et uttrykksmiddel, et språk. En informant mener at elevene kan lære seg å kommunisere og forstå verden rundt seg ved hjelp av språket i kunsten.

En informant tar som et eksempel fra musikken, hvis elevene for eksempel lærer seg å spille et instrument, vil instrumentet kunne være ”en forlengelse av seg selv” – de vil kunne bruke det estetiske språket som et redskap, uttrykke følelser og opplevelser gjennom musikken.

For det er det som er med estetiske fag, du skal ha en annen måte å uttrykke deg selv på - Dine indre følelser, tanker

Informanten tar som et eksempel hvordan også en med talevansker gjennom et instrument eller sang kan uttrykke seg. Sangen eller instrumentet kan da være som en forlengelse av seg selv. Jeg forstår at dette er ment som et eksempel for å vise hvilke muligheter som ligger i bruk av sang og musikk, også for elever med ulike vansker. Sett i sammenheng med spørsmål om estetiske fag kan brukes for å fremme læring for elever med særskilte behov.

I funn c) sier informantene at elevene er aktivt deltakende i musikk og kunst og håndverk. Noen sier at man da bruker hele kroppen. Jeg oppfatter det som at de mener at elevene er med på å synge, spille, danse eller lage noe med hendene.

En sier at utøvelse av musikk omfatter ulike *dimensjoner*, blant annet kognitivt og motorisk. For eksempel at samtidig som du lærer deg å spille blokkfløyte, vil du også trene opp

finmotorikk. To av informantene viser også til at enkelte områder i hjernen er mer aktivt i bruk gjennom musikk.

Flere informanter mener at *sansene* brukes aktivt når du utøver forming eller musikk. Gjennom musikkutøvelse må du *lytte*, du må konsentrere deg, følge takt og rytme. En informant mener at det med lære seg å lytte er en viktig del av musikkfaget. Mange unge hører i dag på musikk, men de lytter kanskje ikke så mye. Å lytte til musikk kan blant annet trene opp *oppmerksomhet* og *konsentrasjon*. Å utøve musikk kan også innebære øvelse i *koordinasjon* og som nevnt *motorikk*. Når du former noe med hendene bruker du i stor grad den *taktile* og *kinestetiske sansen*. Dette viser at de estetiske fag kan fremme helhetlig læring og dannelselse.

Videre vises det i funn d) til de ulike dimensjoner for å begrunne musikk som skolefag. Hele mennesket tas i bruk. Det vises spesielt til musikkens *emosjonelle dimensjon*. En informant mener den er ”veldig viktig å ta med når man skal begrunne musikk som estetisk fag i skolesammenheng”. Informanten sier noe om hvordan følelser og affekter knyttes opp mot bestemte kontekster, hvor også flere sanser er i bruk. For eksempel lukt av appelsin kan forbinde oss med jul, og bestemte musikktyper kan bringe oss tilbake til barndomsminner.

I intervjuene snakket vi om betydningen av å få opplæring for eksempel i et instrument. I funn e) fremkommer det mange fordeler ved å få opplæring for eksempel på ett instrument, eller å være god på ett bestemt område. Å få opplæring i ett estetisk felt, det være seg et instrument eller en metode, et håndverk, så vil du kunne bli god på dette. Informantene mener da at man vil oppleve *mestring*, som igjen kan styrke *selvbildet*. Når eleven er god på ett område, mener flere av informantene at de da vil kunne få *positive tilbakemeldinger* fra andre, som også er med på å styrke selvbildet. Vi ser at informantene mener at opplæring i et fag kan ha betydning for både elevens mestringfølelse og hans/hennes selvbilde. En informant sier at dette igjen vil kunne gi motivasjon og trygghet til også å tørre i andre fag. Informanten mener da man kan si at faget, kunnskapen og erfaringene, har en *overføringsverdi*. Når andre elever også ser at man mestrer, kan det gi en sterkere sosial aksept, mer positiv *sosial status*, mener flere av informantene. I teorien handler alt dette om dannelselse.

Sett i sammenheng med samtalen om blant annet verdien av å få opplæring i for eksempel ett instrument, stiller en informant seg kritisk til å ”spisse” seg innenfor et område tidlig. Jo flere områder du er god på, jo flere valgmuligheter har du senere. Og du vil oftere oppleve mestring. Samtidig er alle informantene enige i at det å bli god på ett område har mange

fordeler for den enkeltes læring og dannelse. Jeg forstår at informanten ser verdi i å være god på ett område, men at man stiller sterkere om man har flere områder man er gode på. Og at man derfor bør legge til rette for at barna skal få varierte erfaringer.

I funn f) fremkommer det av mine funn, flere utsagn som sier noe om elevenes helhetlige dannelse, jf teori. For eksempel å styrke selvbilde, sosial kompetanse, kognitiv og emosjonell utvikling, for å nevne noen. Disse blir også nevnt i sammenheng med andre temaer og funn. Det blir sagt at: *De estetiske fagene er med på danning av det hele menneske.*

I teorien har vi sett at dannelse handler om en positiv personlighetsutvikling, en dynamisk prosess i samspill med omgivelsene og med kulturell påvirkning. Mye av det informantene sier om å forstå kultur og historie gjennom estetiske språk, kan og forstås å være en del av dannelsen.

I forhold til kunst og håndverk vises det til viktigheten av å lære barna å bruke og å forstå de estetiske fags språk.

At man lærer dem å snakke og lærer dem å uttrykke seg, og lærer dem å forstå det språket som har med de estetiske fagene å gjøre. Det har noe med identiteten til samfunnet rundt seg å gjøre, sant. (...) om det med historien, at hvem er jeg i verden.

En informant viser til hvordan barn i barnehagen leker, lager historier og dikter sanger. Etter hvert stopper dette. Informanten mener at man bør trekke dette med videre inn i skolen, og da:

Det er i hvert fall stor sjanse for at du kan få mennesker med, altså med større indre harmoni i seg selv (...) du kan skape mer samhold og sosial intelligens. Og dermed e du bedre utrusta som voksen til å takle samfunnet som e der ute, med jobb o g de tingene som kreves i den forbindelse, med samarbeid og, lede eller..

Oppsummerende kan man si at informantene er enige om at det er viktig å ha estetiske fag på timeplanen, og de gir mange fordeler og muligheter for en helhetlig dannelse og læring.

Det begynner inne fra deg selv og til den store sammenhengen, (...) samhandling med andre, Du kan ha nytte av det på alle plan mener jeg, sånn personlig, i jobb og i skole og i vennegjeng. Så kan du ha utbytte av det du har lært.

Sier en informant om opplæring i estetiske fag.

Estetiske fag som metode

Det neste temaet som viser sentrale funn i min undersøkelse er estetiske fag som metode. Her har jeg tatt frem fire funn som pekte seg ut i undersøkelsen. Når jeg har valgt å beskrive dette som *estetiske fag som metode*, tenker jeg på hvordan man kan bruke estetiske fag for å fremme læring i andre fag, som for eksempel kjernefagene norsk og matematikk. Altså bruk av estetiske fag som et middel for å nå mål utover faget selv, som beskrevet i teorikapitlet.

Nedenfor beskrives funn som sier noe om verdien av estetiske fag som metode:

Estetiske fag som metode:
a. Trenger ikke begrenses til dets fag og time
b. En annen innfallsvinkel, alle lærer forskjellig
c. Nært leken
d. Eleven vil lettere oppleve mestring i faget

Ser vi nærmere på funn a) i denne delen ser vi at på spørsmål om hvordan estetiske fag kan brukes for å fremme læring, kommer det mange svar som viser stor bredde og mange muligheter innenfor de estetiske fagene. *”Trenger ikke være begrenset til dets fags time”*, er et svar som kom tidlig og viser at de estetiske fagene kan brukes som metode i andre fag. Informantene kommer med eksempler som viser hvordan estetiske fag kan brukes i andre fag for å fremme læring. Her har jeg oppsummert noen av eksemplene som kom fra informanter:

- Du kan synge sanger om det temaet du skal lære, både for å lære, men også for å skape interesse om temaet. For eksempel sanger med fokus på vokaler for å lære vokaler, eller engelske sanger for å lære engelsk.
- Ved å lage for eksempel bondesjakk vil du få inn matematikk, du må måle og regne.
- Læreren kan formidle budskapet for eksempel gjennom sang, ikke bare snakke.
- Du kan bruke musikk og rytme for å fremme språkutvikling, og for eksempel for å lære å telle.
- Gjennom dans kan de ”lære seg å gå i en bestemt takt, da er det telling”, man kan lære begreper ved å gå til høyre og venstre, og man kan danne bestemte geometriske mønster.
- Når du strikker eller tover, kan du trekke inn naturfag og historie, for eksempel bondegård, hva gjorde man før, kvinner skulle bli selvstendig osv.

Informantene viser at elementer fra de estetiske fag kan brukes i andre fag, men at man også kan trekke inn andre fag inn i de estetiske – tverrfaglig jobbing. Alle mener at de estetiske fagene egner seg veldig godt til det. *Men altså det e VELDIG lett å trekke inn andre fag*

Ser vi nærmere på funn b) var det en informant som sa at de estetiske fag kan brukes

For å få en annen innfallsvinkel, i og med at alle er forskjellige, alle lærer forskjellig.

Dette kan forstås som at læreren kan bruke estetiske fag som en undervisningsmetode, men også at elevene kan bruke det som metode i tilpasset opplæring, fordi alle lærer forskjellig.

En informant sier at om læreren bruker estetiske fag som metode, for eksempel formidler budskapet ikke bare ved tale, men for eksempel også med sang, så vil større deler av mennesket tas i bruk. Ved å ta i bruk flere og varierte metoder i innlæringen sier en informant:

Flere ting som blir aktivert i hjernen og sansene, sånn at du kanskje lettere (...) klarer å ta inn lærdommen, være fokusert, holde konsentrasjon.

Informantene sier at det estetiske er en iboende kraft som er nedlagt og medfødt hos alle mennesker. En viser særskilt til at musikk, i følge Gardner, er den første sansen – eller intelligensen – slik Gardner kaller det, som utvikles hos oss mennesker. Den er også den siste som forlater oss. Men også behovet for å skape mener man ligger i vår natur, forteller informanten. Informanten mener derfor at det må være naturlig å tenke at vi skal kunne dra nytte av dette.

Så det bare sier seg selv, at musikk er noe vi alle omgås og at dette er noe av det første som utvikles skal tilsi at dette er noe gjennom evolusjon, utviklinga, født til å skulle kunne bruke, eller til å kunne utnytte.

Flere av informantene uttrykker lignende, at *”alle har et forhold til estetiske fag, derfor egner det seg så godt.”*

I funn c) viser flere informanter til eksempler hvor man fra spedbarnsstadiet bruker språk, lyder, rytme og mimikk. Hvor man utforsker og samspiller med omverden gjennom sansene. Barnet leker mye, skaper, er kreativ og lærer gjennom erfaringer og samspill med andre. Om bruk av formingsaktiviteter sies det:

Det e jo så nært leken! Du fanger dem på det, så kan du jo putte inn det teoretiske (...) når det faller naturlig.

Informanten mener her at aktivitetene i de estetiske fagene er så nært leken. Jeg forstår at leken også kan brukes som en innfallsvinkel for å "fange" elevene og trekke inn teori i lek-lignende aktiviteter.

Dette går over i funn d) hvor det fremkommer at elevene kan lettere oppleve mestring gjennom de estetiske fag. For eksempel gjennom lek, fordi det er naturlig for dem, slik jeg forstår informanten. Alle gir eksempler hvor de viser at også elever med særskilte behov kan delta og bidra med noe ved bruk av estetiske fag. Jeg kommer nærmere inn på dette under motivasjon og mestring.

På spørsmål om informantene trodde at estetiske fag kunne fremme læring i andre fag var alle enige om at det kunne de. Men en informant viser til elever som ikke opplever mestring i for eksempel tegning. Å bruke tegning da som metode for læring i andre fag vil ikke være hensiktsmessig for denne eleven. Jeg forstår da at informant mener at det er altså ikke en selvfølge og automatikk i at bruk av estetiske fag som metode har positiv effekt, og vil fremme læring og dannelse. Det avhenger av hva den enkelte elev liker, og hva den mestrer, mener informanten.

Hva mestrer jeg, hvis den da i utgangspunktet da ikke liker tegning, så vil man jo ikke få noen positiv opplevelse i de andre fagene, (...) man må like det man holder på med."

Informanten kommer da også i den forbindelse inn på lærerens rolle, som jeg kommer tilbake til lenger ned i framlegg av funn:

Og det er det jeg sir, at det e der læreren e så viktig, hvis du får ungen til å oppleve mestring og lykkes, så kan du bygge videre på det. Hele veien (...) og da kan du trekke inn de andre fagene.

På bakgrunn av andre funn, forstår jeg at denne informanten også mener at estetiske fag kan brukes for å fremme læring i andre fag, men da må det tilrettelegges og tas hensyn til elevens interesser og behov.

Informantene mener altså at alle kan ha utbytte av å bruke estetiske fag som metode, og da kanskje spesielt elever med særskilte behov. Elever med store utfordringer trenger kanskje større variasjon i måten å lære på. De vil kunne lære av andre elever og i samspill med andre, men kanskje lærer de andre ting enn medelevene. Men det vises igjen til at det kommer an på årsaken til elevens behov.

En informant skulle ønske at det var et større samarbeid mellom fagene, at det ikke bare ble læring i estetiske fag, men mer læring gjennom.

En informant sier om hennes erfaring med tilpasning av metode i undervisningen:

metodene mine kommer stort sett av samspillet med eleven, lære å kjenne hva er det som fungerer for den enkelte eleven. Og da finner jeg kanskje gamle metoder, og kanskje nye metoder.

Fremme dannelse

Når jeg har lagt fram funn om hvordan estetiske fag kan fremme læring og hvilken verdi estetiske fag kan ha som fag og metode. Så oppfatter jeg at kanskje spesielt opplæring i fagene kan fremme en helhetlig dannelse. Likevel velger jeg å ta dannelse som et eget punkt med bakgrunn i problemstilling og funn.

Nedenfor beskrives funn på hvordan lærer kan bruke estetiske fag for å fremme dannelse hos elever:

Fremme dannelse:
a. Styrker elevenes selvbilde og trygghet
b. Identitet, eleven får en forståelse av "hvem er jeg i verden"
c. Samarbeid – sosial kompetanse
d. Toleranse
e. Kreativitet er iboende i alle

I funn a) gjentar alle informantene på ulike måter hvordan estetiske fag kan styrke elevens selvbilde. Jeg har allerede vist til flere funn som sier dette, både opplæring i og gjennom estetiske fag har vi sett har en dannende effekt. Dette kommer også frem i funnene om motivasjon og mestring og inkludering.

Informantene mener at mestring er av stor betydning for utvikling av elevenes selvbilde.

Selvfølgelig mestring gir motivasjon og glede ikke minst og - og du får en tro på deg selv til å tørre, og kanskje prøve i andre fag og.

Altså kan det å mestre på ett område, være med på å styrke selvbildet og selvoppfatningen i sin helhet.

Funn b) henger nært sammen med selvoppfatning. En informant sier at gjennom kunst og håndverk kan elevene forstå verden og historien på flere måter. ”Hvem er vi i verden?” Hun sier at man for eksempel gjennom strikking og toving, kan lære noe om hvordan kvinnene lagde klær og hvordan de etter hvert skulle bli selvstendige. Informanten mener at ved å ha kunst og håndverk på timeplanen vil ungene kunne lære om sin historie, få kjennskap til ulike teknikker og hvorfor de er oppstått. Det vil være med på å påvirke elevens forståelse av verden, og ha betydning for hans/hennes dannelse – se seg ” i den store helheta – forstår verden ut i fra det”, mener en informant.

Ser vi nærmere på funn c) sier mine informanter at man gjennom de estetiske fag kan oppøve samarbeid og lære å ta hensyn til hverandre. I musikk kan man spille sammen, og må da vente på tur og lytte til hverandre. I forming vises det til eksempler hvor elever lager felles produkter. En informant forteller også om sirkus prosjektet sitt, hvor psykisk utviklingshemmede elever må samarbeide med hverandre og med musikere. I et slikt prosjekt forstår jeg et det vil inngå mye trening i sosial kompetanse, og hvordan du må forholde deg både til andre og til et publikum. Det fremkommer flere eksempler på dette i de andre temaene.

To av informantene sier at estetiske fag kan brukes for å skape samhold og utvikle sosialt kompetanse hos elevene. En viser til den sosiale dimensjon, som i musikken i tillegg til det nevnte innebærer blant annet øvelse i timing, samspill og å ta hensyn til andre.

I funn d) er det en informant som mener at elevene gjennom å lære om andre typer musikk og uttrykksformer kan få større forståelse og mer toleranse for andre kulturer. Ved å inkludere elever med særskilte behov i klassen, mener informanten også at man vil skape større toleranse for de som kan oppfattes som annerledes. Dette kommer jeg nærmere inn på under inkludering og tilpasset opplæring.

Et område som kom frem i intervjuene, som jeg ikke hadde spurt spesielt om var kreativitet, funn e). Gjennom intervjuene kom dette opp i forbindelse med kunst og håndverk.

Jeg tenker at det med kreativitet er noe som er iboende i alle mennesker, det med å skape for å klare seg. det må ha vært der fra tidligere tider, sant. (...) gjennom leken skaper man, og det gjør man også gjennom de estetiske fagene.

At det e en iboende ting som man kan bygge mange andre ting ut i fra.

I etterkant har en av informantene sagt at det kreative ikke er mindre viktig i musikken, og at det også i læreplanen er stor vekt på å skape i musikk. Men at kreativ utfoldelse i musikk gir mer lyd og uro, og kanskje mange lærere ikke takler dette. Informanten mener også at dette har sammenheng med lærerens kompetanse i faget.

Motivasjon og mestring

Det neste temaet jeg vil se nærmere på er motivasjon og mestring. Jeg har valgt å ta med dette punktet fordi mestring var det begrepet som gikk igjen flest ganger i alle intervjuene.

Motivasjon henger tett sammen med mestring, og gjennom forskerspørsmålet ønsker jeg å finne ut hvordan estetiske fag kan brukes for å fremme motivasjon for læring. Funnene viser også tanker om elevenes motivasjon for de estetiske fagene.

Nedenfor beskrives funn som sier noe om hvilken betydning estetiske fag kan ha for elevenes motivasjon:

Motivasjon og mestring:
a. Mestring gir motivasjon
b. Mestring gir styrket selvbilde
c. Gir mulighet for TPO og differensiering
d. Gutter kan være mindre motivert
e. Finne ”nøkkelen” til hver enkelt elev

I funn a) i denne delen sier mange av informantenes eksempler og utsagn at mestring gir motivasjon. Eksemplene viser at når elevene mestrer, så blir elevene mer motivert og kan få interesse for aktiviteten eller faget.

Ja, det er klart at hvis du gjør noe du liker, noe som gir mestringsopplevelse så er jo det en motivasjon i seg selv. Og i musikk, i musikalske aktiviteter, kan du jo legge opp tilrettelegge på en måte slik at det skal og positive mestringsopplevelser.

Funn b) viser også at elevene gjennom å oppleve mestring får styrket sitt selvbilde.

Et godt selvbilde kan hjelpe deg over mange hindre, både til å stå på, motivere deg for videre innsats

Her sier informanten at et godt selvbilde er viktig også for motivasjon, og for å stå på – ikke gi opp. En annen informant sier at mestring ligger til grunn for å danne et positivt selvbilde.

Du ser at du mestrer, sjølbildet dannes ut i fra det, men også motsatt, negativt.. hvis du har negative opplevelser, føler at du ikke mestrer, kontra, vil selvbildet bli dårlig.

Altså om man opplever at man ikke mestrer vil man få et dårlig selvbilde.

I funn c) sier alle informantene på ulike måter at alle elever kan bidra med noe, i de estetiske fagene. De viser til at estetiske fag har mange muligheter for tilpasset opplæring, både i fagene - men i stor grad som metode og metodisk differensiering.

Du kan variere så vanvittig med metoden du bruker, og det er liksom, ja du får alltid til et eller annet. Om det bare er å ta en rytme og eller om det er å spille piano, det kan variere, om det er bare å synge en sang. Det - her er det veldig lite begrensninger, i tillegg til at du kan kombinere de estetiske fagene igjen

Ved å bruke musikk eller kunst og håndverk som metode i andre fag, vil flere elever oppleve mestring. De viser til at flere elever kan delta på sitt nivå, så lenge undervisningen er tilrettelagt med faglig begrunnelser.

En informant vet at estetiske fag har blitt brukt som premiering, og en annen mener fagene er viktig som motivasjonsfaktor, fordi de aller fleste liker estetiske fag veldig godt. Det kan også brukes som motivasjonsfaktor i gym for eksempel.

Men så er det jo noen som føler at dem ikke mestrer, og det er jo en utfordring hvordan du skal få dem med deg.

I funn d) er det en informant som forteller at det kan være spesielt utfordrende å få guttene på småskoletrinnet motivert for estetiske fag, og viser for eksempel til tegning. Informanten tenker at det kanskje skyldes guttenes senere finmotoriske utvikling, men samtidig mener informanten at det ikke er noe mønster i dette. Gutter med dårlig motorikk kan også like godt å tegne. Hun viser til hvordan hun gjennom å starte enkelt, og blant annet til rette for tegneoppgaver uten at det var undervisning. Elevene kunne selv prøve seg frem, og etter hvert fikk de det til.

Så nå har jeg unger som er super motivert for tegning!

Men det med mestringsfølelsen e utrolig viktig for å kunne like de fagene, og for at det skal være motiverende for andre ting.

I funn e) er det en informant som snakker om at man må finne ”nøkkelen” til hver enkelt elev. Denne informanten vet at noen er skeptiske til de estetiske fag. Informanten tror at om man ikke er motivert, eller ikke liker fagene, så handler det kanskje mer om dårlig selvtillit.

Hvordan du presenterer det vil være avgjørende, og selvfølgelig også finne – ta utgangspunkt i det DE syne er kjekt. Så har de interesse for rap (...) da må jeg rett og slett lære meg om rap og sette må inn i det eller bruke eleven til å si ”det her er du god på, lær meg!”

Jeg forstår at læreren kan bruke elevenes styrker og interesser for å motivere for faget.

I funn om dannelse og utvikling av selvbylde ser vi også at informantene mener mestring er viktig for å styrke elevenes selvbylde.

Tilpasset opplæring og inkludering

Jeg har valgt å ta med tilpasset opplæring og inkludering fordi dette er sentralt i forhold til min problemstilling og forskerspørsmål. Vi har sett på hvordan estetiske fag kan brukes som metode, og hvilke muligheter de gir for læring for alle. Jeg har blant annet spurt om informantene tror at bruk av estetiske fag kan gi større mulighet for inkludering av elever med særskilte behov. Igjen går mange av funnene også inn i flere temaer.

Nedenfor beskrives funn som sier noe om hvordan bruk av estetiske fag kan øke mulighet for inkludering og fremme læring for elever med særskilte behov:

TPO og inkludering:
a. Alle kan bidra
b. Alle har nytte av estetiske fag
c. Spesielt bra for elever med spesielle behov

I funn a) sier informantene at alle kan bidra med noe i de estetiske fag.

Gjennom avsnittene over har jeg vist til mye som informantene har sagt, som jeg forstår handler om inkludering og tilpasset opplæring. De har nevnt de mange muligheter estetiske fag gir for å tilpasse og til rette legge slik at alle kan oppleve mestring, også for elever med særskilte behov.

Når vi snakker om særskilte behov mener flere at det kommer an på hvilken vanske eller særskilte behov det er snakk om. Mens flere også sier at alle kan bidra med noe når det gjelder estetiske fag.

Enten de er langt fremme og har fysisk motoriske forutsetninger til å spille et instrument, eller simpelthen bare kan riste eller bare kan lage en lyd også.

En informant viser til at rollene kan snus i de estetiske fag. Og elever som er svake på noen områder kan i større grad bidra for eksempel i musikk.

I vanlige fag så er det ofte det at de med spesielle behov blir litt svakere enn de andre, men at de estetiske fag så er det fullt mulig at de med spesielle behov faktisk er sterkere enn de vanlige. Du kan ha et geni på piano, med autisme. Mens den vanlige eleven ikke makter å spille Lisa gikk til skolen engang. Slik at rollene kan skifte fort i bruk av estetiske fag, da lærer du som sagt den toleransen å se at her er kvaliteter i mennesket likevel.

Alle elever kan bidra, også gjelder elever med særskilte behov, for eksempel psykisk utviklingshemme og autister – som kan være flinkere enn de fleste andre elever på enkelte områder. De vil da kunne føle seg inkludert og akseptert, og få en positiv sosial status.

I funn b) kommer det frem at en informant egentlig ikke tror at det er noen som ikke kan ha nytte av estetiske fag. En informant sier at hun:

tror egentlig ikke at det er noen som IKKE kan ha nytte av estetiske fag. (...) hvis de bare får det på sin måte så har de plutselig masse de kan (...) bidra med.

Alle informantene sier på ulike måter noe om hvordan fagene i seg selv gir muligheter for å dele opp i store og små grupper, og du kan blande på tvers av aldersgrupper og nivå. Her tas som eksempel ”mesterlære”, hvor de yngste kan lære av de eldste – eller barn som sliter med noen områder kan få støtte og hjelp fra elever som er sterke på nettopp disse områdene. I begge fagene vil det kunne være mulig å jobbe både individuelt og i grupper. I kunst og håndverk vises det til eksempler hvor hele klasser har laget bilder sammen. Da også sammen med elever med særskilte behov.

Hvis vi ser på funn c) er det en informant som tenker at alle elever har ekstra behov av ulik grad, og for henne har skillet blitt mindre og mindre. Informanten tenker at de med særskilte behov som ofte blir tatt ut av klassen, kan ha lavere selvbilde enn andre

Fordi de merker at de er litt ulike, og det at de ofte blir tatt ut av klassen, så sender det jo også signal om at de er litt spesielle.

Informanten sier videre at ved å bruke estetiske fag kan disse elevene også få vise at de er gode på noe, at de har flere ting de mestrer.

En annen informant viser til verdien estetiske fag kan ha med tanke på den emosjonelle dimensjonen, og det følelsesmessige aspektet i musikken:

Det at psykisk utviklingshemmede for eksempel, får delta mer aktivt, merke at de behersker noen ting, får til noen ting, kan stå frem med det, få positive tilbakemeldinger fra både normale medelever, lærere, foreldre, - har jo voldsom effekt på de.

Det vises til et eksempel hvor psykisk utviklingshemmede har vært med i et sirkus prosjekt sammen med profesjonelle musikere, hvor målet var at disse elevene skulle få ”positive mestringsopplevelser og vise at dette også var mennesker som kunne gjøre noen ting, som ga noe positivt (...) for alt og alle”.

Informanten tror det er viktig at slike prosjekter settes inn i en kontekst, slik at de kjenner seg igjen og at det skapes en ramme for dem, der de kan blomstre.

På spørsmål om bruk av estetiske fag kan være med på å fremme læring for elever med særskilte behov svarer en informant at det kommer an på hva man sliter med. De estetiske fagene kan hjelpe på selvfølelsen og de kan brukes som motivasjonsfaktor. Men man må også øve på det konkrete.

Hvis du skal bli bedre å lese, som dyslektiker, så kan du ikke holde på å strikke.. sant, da må du trene på de konkrete tingene. Men kanskje man kan lese om noe som interesserer seg innenfor.

En informant viser til eksempel hvor de på en skole hadde en spesialpedagogisk avdeling. Disse elevene var lite i klassen, og hun mener at det da ble et større skille mellom de ”normale” elevene og de som var på den avdelingen. Mens hun hadde erfart at på en skole hvor alle elevene hørte til sine klasser, også de med store særskilte behov, som for eksempel psykisk utviklingshemmede. Der mente hun at elevene hadde en mye større toleranse for hverandre.

Jeg opplever at du tjener alltid å møte elevene der de er. De følelsene de tankene, som gjør dem til det dem er, og takler de på ulike måter og tilrettelegger undervisninga på ulike måter, så får du et mye mer bedre samspill mellom lærer og elev, men også bedre læringsutbytte - og du ser at de, - ja hvis du klarer å finne nøkkelen til eleven så blomstrer de, får større selvillit, og tørr å være seg selv, de tørr å prøve ting og de (...) kan få litt høyere status hos andre.

Dette sier meg noe om at de estetiske fag gir muligheter for tilpasset opplæring, som igjen bidrar til at eleven føler seg inkludert. Informanten er her inne på en viktig faktor for å skape inkludering, lærerens rolle og relasjon til eleven.

Lærerens kompetanse

Jeg har spurt informantene om de tror at lærerens kompetanse har betydning for elevens utbytte i de estetiske fag. Teori og styringsdokumenter viser at lærerrollen generelt er viktig. Men jeg ønsker å vite noe om hvilke erfaringer og tanker har informantene om dette knyttet til de estetiske fagene.

Nedenfor presenteres ett funn som sier noe om betydningen av lærers kompetanse for elevenes læringsutbytte:

Lærers kompetanse:
Lærers kompetanse og engasjement har betydning

Hovedfunnet her er at alle informantene er klare på at lærerens kompetanse er av avgjørende betydning for elevenes utbytte av undervisningen. Skal de estetiske fag ha den lærende og dannende effekten informantene, med bakgrunn i kunnskap og sin erfaring, mener de kan ha. Så sier de at det er en forutsetning at læreren har god og relevant kompetanse. En informant sier at læreren må ha en plan med undervisningen, klare mål og bevisste valg for oppbygging av timen. Funnene viser også at det ikke er tilstrekkelig kun med god kunnskap innen sitt fag, men også pedagogisk og sosial kompetanse er nødvendig for å møte elevene der de er. Det vises til eksempler hvor en lærer mer eller mindre satt hele timen og hadde en sang på ”overhead” som elevene skulle syng. Elevene var urolige og viste liten interesse for det læreren prøvde å få de med på. I motsetning vises det til en lærer som var engasjert, som spilte piano, som fikk elevene med – de var oppmerksomme og engasjerte. I dette eksemplet var den første en allmennlærer, mens det i andre eksempel var en faglærer i musikk. Jeg forstår at informantene mener læreren med rett kompetanse, kan få elevene mer aktiv og positivt deltakende i undervisningen. Som igjen vil gi bedre læringsutbytte.

Også små barn kan utvikle seg gjennom estetiske fag og lære avanserte teknikker.

Læringsutbytter avhenger av hvordan det blir lagt fram.

Ved god og rett tilpasning mener man at alle elever vil kunne ha utbytte av arbeid i og gjennom estetiske fag, også de yngste elever.

Og det er det jeg sier, at det er der læreren er så viktig, hvis du får ungen til å oppleve mestring og lykkes, så kan du bygge videre på det. Hele veien, som en trapp, og da kan du dra inn de andre fagene.

Lærerens engasjement smitter over på elevene, og elevene vil da lære mer og ha større glede av faget. Om læreren ikke har et ekte engasjement og tilstrekkelig kunnskap til å bygge opp undervisningen på en hensiktsmessig og faglig god måte, vil opplæringen virke demotiverende for elevene.

En informant snakker om kunst og håndverk, og mener at læreren må kunne det elevene skal lære. Læreren må ha teknikken i hendene og ha erfaring nok til å vite hva hun/han skal gjøre om det går galt. Alle informantene er opptatt av at lærerne må kunne tilpasse undervisningen slik at alle elever opplever mestring. De må ha en god relasjon til elevene og kjenne hver enkelt elev, hva skal til for at han/hun skal mestre? Det handler om å finne nøkkelen til den enkelte. Kanskje er det ikke alle som har musikk som sin ”nøkkel”, i tråd med Gardners teori om multi intelligenser, kanskje er det matematikk og logikk som må til for en. En viser til eksempel på hvordan man kan se musikk og matematikk i sammenheng, og hvor en elev da plutselig forsto notelære og fikk stor interesse for musikk. Her framkommer det også av funnene at skal man kunne trekke inn de estetiske fagene inn i andre fag, eller bruke andre fag for at elevene skal forstå kunst og håndverk eller musikk, så må lærerne ha kompetanse på mange felt. Allmennlærerne må da ha en viss kompetanse på de estetiske fag, og faglærerne i de estetiske fag bør kjenne til for eksempel matematikk.

Oppsummering

Alle informantene mener alle at estetiske fag er viktige som skolefag, men at det også har mange muligheter for å fremme læring og dannelse som metode i andre fag. Informantene mener at det til en viss grad er mulig å inkludere flere elever i klassen, ved å bruke estetiske fag som metode. Spesielt fordi flere vil kunne oppleve mestring gjennom de estetiske fagområdene. Mestring er av stor betydning for at elevenes motivasjon for læring og for elevenes helhetlige dannelse. Lærers kompetanse er avgjørende for elevens utbytte. Ved lite kompetanse og manglende engasjement, mener alle informantene at da kan bruk av de estetiske fagene virke demotiverende, og virke mot sin hensikt.

Det kommer fram at informantene synes de estetiske fagene har for liten plass i grunnskolen. Enkelte mener også at regjeringen legger for liten vekt på kvaliteten av undervisningen. Om

ikke timetallet økes, så bør det i hvert fall trekkes mer inn i andre fag slik at det kan få en overføringsverdig og for å skape bedre læringsmuligheter for alle elever.

4.2 Drøfting

Gjennom teori, forskning og empiri har vi sett at de estetiske fag har stor verdi for læring og dannelse. Vi har fått eksempler på hvordan det kan brukes i grunnskolen og hvorfor. I drøftingen skal jeg se nærmere på sammenhengen mellom teori, tidligere forskning og min empiri, mine informanters erfaringer og kunnskap. Henger dette sammen? Er mine funn i tråd med teorien? Jeg skal se på dette i en helhet, og gjennom drøftingen forsøke å finne svar på min problemstilling og mine forskerspørsmål;

Hvordan kan lærere bruke estetiske fag for å fremme læring og dannelse i grunnskolen?

- *Hvordan kan estetiske fag bidra til å fremme inkludering i skolen?*
- *Hvordan kan estetiske fag brukes for å styrke elevenes selvbylde og fremme motivasjon for læring?*
- *Hvilken betydning har lærerens kompetanse for elevenes utbytte ved bruk av estetiske fag?*

I drøftingen nedenfor tar jeg utgangspunkt i samme temaer som i fremlegg av funn.

I avslutningen, kapittel fem, vil jeg oppsummere under hvert av forskerspørsmålene og til slutt forsøke å svare på problemstillingen i sin helhet.

4.2.1 Opplæring i og gjennom estetiske fag

I drøftingen velger jeg å se opplæring i og gjennom estetiske fag under ett. Jeg vil se på om funnene mine er i tråd med teori og annen forskning.

De estetiske fagene har i prosent fått mindre plass i den norske skolen (Bamford 2013.). Betyr det at de estetiske fagene er blitt mindre viktige som undervisningsfag, eller mener man fortsatt at det er viktig å ha fagene på timeplanen? Bamfords forskning fra Norge 2010/2011, viser at det er positive holdninger til kunst og kultur i opplæringen. (Bamford 2013). LK06 sier at de estetiske fagene skal trekkes inn i alle fag, og at det skal legges vekt på kreativitet og varierte undervisningsmetoder. Men den estetiske dimensjonen er likevel utydelig (Juell og Norskog 2006). Forskning viser at det brukes lite varierte metoder i kjernefagene (Bamford2013.).

Funnene mine viser at opplæring i estetiske fag har stor verdi. Gjennom opplæring i musikk og kunst og håndverk vil hele mennesket dannes, og det vil kunne skje læring utover det som er tenkt. Empiri og teori sier at forutsetningen for at dette skal skje er blant annet lærerens kompetanse. Læreren må kunne faget og ha et engasjement for å formidle noe til elevene og for å kunne legge til rette for læring og dannelses gjennom faget.

Noe av det elevene skal lære i de estetiske fagene kan også formidles teoretisk. Om lærere velger å bruke rene teoritimer, vil man ikke få den dannende effekten som man får gjennom praktisk arbeid. Aktiv deltakelse i praktisk arbeid er det informantene mine snakker om. Dette støttes gjennom teori om blant annet helhetlig læring og de ulike læringsstiler. Når lærerne mangler kompetanse innen de estetiske fag vil det være naturlig å tenke at mange likevel velger teoretiske løsninger av og til.

I mine funn vises det til verdien av å lære å lytte til musikk. Her vil man kunne tenke at det er hensiktsmessig at elevene er stille. Å lytte er ikke bare å høre, men være bevisst på hva man hører. Dette krever konsentrasjon og oppmerksomhet, og lytting kan derfor brukes blant annet for elever som sliter med konsentrasjon og oppmerksomhetsvansker. Men alle vil kunne ha nytte av det. Dette kan også sees i sammenheng med estetisk bevissthet. Elevene lærer seg å bli oppmerksom på hva de hører og hva de ser. Et funn sier blant annet at det er nyttig at elevene lærer noe om hvordan musikk brukes for eksempel på kjøpesentre, for å manipulere kundene. Dette kan også gjelde hvordan farger brukes i reklame for eksempel.

En informant fremmer et kritisk blikk til det å "spesialisere" eller spisse seg innenfor et område tidlig. Jo flere områder du er god på, jo flere valgmuligheter har du senere. Og du vil oftere oppleve mestring. Vi kan se dette i sammenheng med det Bamford(2008, 2013) omtaler som *talentutvikling*. Forskningen hennes viser at Norge legger liten vekt på talentutvikling. Vi fokuserer på breddeaktiviteter og har mest fokus på de svake elevene, og inkludering av alle. De internasjonale undersøkelsene viser at vi har få elever i toppsjiktet i de teoretiske fagene. Sett i sammenheng med for eksempel idrett, er det ofte tilbud om idrettsskoler med variert aktivitet mens barna er små, slik at de kan få prøve ut mange ulike idretter. Gjennom grunnskolen skal de få variert erfaring innenfor estetiske fag. Mange har i tillegg undervisning i kulturskolen. Burde det vært et tilbud på kulturskolen, hvor de fikk erfaring på ulike instrumenter før de valgte ett? Samtidig viser funn at det å være god på ett område vil styrke eleven. Det er viktig å legge til rette for allsidig utvikling, slik at elevene kan utvikle mange sider og ofte få mestringsopplevelser. Likevel viser forskning at det skjer mye positiv

utvikling med mennesket gjennom estetisk aktivitet, noe som tilsir at det å fremme et talent vil gi eleven mestring på flere områder i tillegg. Tenker da på forskning som viser at elever med økt antall musikktimer også skårer bedre i andre fag (kulturforbundet, 2007).

Flere av informantene viser til viktigheten av at elevene lærer seg det estetiske språket, får en forståelse av kunstnere og musikers bruk av symbolikk, og at elevene kan ta dette i bruk selv. En informant sier at man må finne ”nøkkelen” til hver enkelt elev, for å fremme motivasjon for fagene. Dette gjelder alle fag. Med tanke på at alle lærer forskjellig, og har ulike sider som er sterkere utviklet, vil man kunne forstå det slik at det alltid vil være noen som ikke lærer best igjennom de estetiske fagene. En informant trekker også frem dette, men mener likevel at med rett tilrettelegging, og ved å bruke elevens sterke sider – for eksempel ved å gå via matematikken for å skape forståelse for musikken, så vil man kunne skape interesse for musikken. De estetiske fagene vil da kunne ha en dannende effekt på elevene.

Skal elevene oppleve mestring i faget, forutsetter det at læreren kjenner elevens forutsetninger, kan faget og ser mulighetene for tilpasning. Det forutsetter også et trygt og inkluderende miljø, hvor alle får delta på sine premisser. I utøvelse av musikk og kunst og håndverk, må du gi av deg selv, du må ”åpne opp” og andre kan se eller høre ditt uttrykk. Hvis det da ikke er et miljø hvor man er trygg, blir det vanskelig å skulle uttrykke seg. Det du skaper og uttrykker, vil kunne vise noe om deg selv og dine ferdigheter. Andre vil bedømme ditt uttrykk. Det kan være skremmende og sårt. Men det kan også gi stor mestringsglede. Kanskje får du mye ros, og opplever at du er god på dette. Når du skaper berører det deg. Du kan ikke danse uten at det gjør noe med deg eller forme noe med hendene uten at det skjer noe mellom deg og materialet. Men jeg oppfatter at det ikke nødvendigvis trenger å være en positiv erfaring – hvis responsen fra omgivelsene er negativ, enten til resultatet ditt eller kritikk underveis i prosessen, så vil eleven kunne få en negativ opplevelse i forhold til estetiske uttrykksformer. Vårt selvbilde dannes i samspill med omgivelsene. Jeg tenker da at man må være forsiktig med å kritisere og korrigere elever for mye i skapende og kreative prosesser. En positiv, åpen og anerkjennende lærer er viktig.

Begge fag gir mulighet for å jobbe med sosial kompetanse og inkludering, blant annet gjennom aktiviteter i grupper. Elever med ulike vansker kan jobbe sammen med noen som ikke har de vanskene. De kan utfylle hverandre, hjelpe og støtte, og lære av hverandre. Igjen avhenger dette av lærerens evne til å se elevenes forutsetninger og faglig kompetanse til å vite hvilke muligheter som ligger der. Man kan tenke seg at lærere mener at elever med

funksjonshemninger eller psykisk utviklingshemmede ikke har forutsetninger for å delta. Her vil spesialpedagogisk kompetanse være relevant for å vise muligheter.

Når vi ser på verdien av estetiske fag i skolen, kan vi også forstå hvorfor de også kan være nyttige å bruke som metode. Man kan tenke at noe grunnleggende kunnskaper i fagene er nødvendig for å kunne utnytte de best mulig som metode.

Informantene viser gjentatte ganger hvor lett det er å trekke andre fag inn i de estetiske. Du kan trekke andre fag inn i de estetiske, og du kan bruke elementer fra estetiske fag som metode i opplæringen. Dette kan sees i sammenheng med ulike læringsstiler og læringsstrategier. Hvis vi ser på Gardners multi-intelligenser, ser vi også at de estetiske fagområdene er viktige, og at man bør legge til rette for at alle får mulighet til å lære gjennom sine sterke sider. Når man er aktivt deltakende i sin egen læring, brukes og utvikles begge hjernehalvdelene samtidig (Fredriksen 2013). Her gjelder det samme som praktisk opplæring i fagene. Tilrettelegging av metoder er ikke noe som bare skal skje av og til. Differensiering kan gjøres slik at læreren planlegger med rom for at elevene kan velge ulike aktiviteter, ut ifra sin intelligens eller læringsstil (Briseid 2006). Men å planlegge slik at alle elevene skal gjøre de samme aktivitetene i løpet av en tema-periode, forstås ikke som metodisk differensiering i tilpasset opplæring. Man vil kanskje kunne nå noen i hver aktivitet, men det vil også hele tiden være noen som ikke oppnår optimal læring.

Om man tenker en helhetlig læring, må man også ta hensyn til den enkelte elevs sterke side, dens språk eller finne den rette ”nøkkelen”, slik en informant sier. Hva skal til for å åpne opp for positiv læring hos akkurat det barnet? Dette henger sammen med de ulike læringsstiler og intelligenser. Men også elevens interesse og forutsetninger. Et godt foreldresamarbeid vil også være av stor betydning for å finne nøkkelen til den enkelte. Den rette nøkkelen vil gi eleven forståelse, opplevelse av mestring, opplevelse av anerkjennelse og respekt for sin intelligens og sine interesser. Eleven opplever at han/hun har betydning, og kan også bli trygget på sine moralske valg og avgjørelser. Dette danner grunnlag for dannelse og læring.

Ved å bruke estetiske fag som metode vil elevene i større grad få erfare. Forskning viser at mennesker lærer gjennom erfaring (Fredriksen 2013). Vi kan ha lest om eller hørt andre fortelle, men Fredriksen sier at å vite med kroppen – da har vi selv erfart og lært. Dette er kunnskap som sitter i kroppen. Kunnskapen sitter ikke bare i hodet. Fredriksen viser til barnet som lærer å gå, ikke fordi noen forteller hvordan han/hun skal gjøre det og barnet har ikke gått på kurs for å lære, men fordi barnet selv gjennom kroppslig erfaring selv har funnet ut

hva som skal til. Dette tilsier at elevene må få være aktivt deltagende i undervisningen. Vi er ikke skapt for å sitte som passive lyttere for å lære (Fredriksen 2013). LK06 gir rom for praktisk aktivitet, og stor valgfrihet til den enkelte lærer i valg av metoder. Men ligger rammefaktorene til rette? Er klasserommene og skolebygningene tilrettelagt for at elevene skal kunne utforske og erfare gjennom bevegelse og egen undersøkelse? Skal man kunne dele opp i mindre grupper, kreves det plass og lærerressurser, avhengig av elevenes alder. Er det slik i dag at vi må ha elevene ved pulten for å ha kontroll på grunn av rammefaktorer? Dette sier mine funn lite om.

Når vi nå vet hvilken betydning de estetiske fag har for helhetlig læring og helhetlig dannelse, vil man kunne tenke at det er naturlig og selvfølgelig at vi skal ha estetiske fag på timeplanen, og det bør være en selvfølge at vi skal lære gjennom praktisk aktivitet. Men det kan se ut til at det fortsatt råder mange tanker fra ”gamle” pedagogiske diskurser. Dewey kom inn på 1900 tallet med sine tanker om ”learning by doing”. Fordi han mente at den ordinære praktiske pedagogikken ikke fungerte for de fleste elevene (Tjeldvold, 2013). Hvilken betydning har det for elevene i dag, og den praksisen som foregår i klasserommene?

4.2.2 Fremme dannelse

Jeg har i stor grad vært inne på dannelse i kapitlet over. Her vil jeg si litt om noen punkter som ikke kommer så tydelig over.

De estetiske fagene er i dag ikke en obligatorisk del av grunnutdanningen for lærere. Gjennom opplæring i de estetiske fag vil det også med de voksne skje en dannelse. Lærerne skal bidra til å fremme estetisk dannelse hos elevene. I hvilken grad kan dette la seg gjøre, når de selv mangler denne dannelsen, og de erfaringene?

Opstad (Brekke 2010) sier at den estetiske dannelsesprosessen blant annet dreier seg om søken etter et bedre liv. Hun sier at estetisk virksomhet kan være uttrykksmåter for å utvikle livsglede, livskvalitet og lyst til å lære. De estetiske fagene skal gi elevene uttrykksmåter, slik at de kan uttrykke følelser og inntrykk. En informant sier at ved bruk av estetiske fag kan man blir et helere og mer harmonisk menneske. Dette kan ha sammenheng med den iboende skaper trangten det snakkes om i både teori og min empiri. For noen elever kan det være vanskelig å uttrykke seg verbalt. Estetisk uttrykk kan da være et hjelpemiddel. Både kunst og musikk brukes i terapi form. Dette sier noe om de muligheter som ligger innenfor fagområdene.

Dannelse handler blant annet om å ta fornuftige og moralske valg. Det innebærer alltid en begrenset frihet. Som dannet samfunnsborger tar du hensyn til dine medmennesker, viser respekt og toleranse. Gjennom opplæring i de estetiske fag vil man også få kunnskap om andre kulturers uttrykksformer. Dette kan bidra til en kulturell forståelse, økt respekt og toleranse. De siste årene har den norske skolen hatt fokus på klasseledelse, som følge av undersøkelser som viste at vi hadde mye uro i timene. Kan uroen skyldes manglende respekt for lærere og medelever? Og hvilken respekt har lærerne for elevene? Lærernes dannelse vil være av betydning for hvordan vi skaper en dannet samfunnsborger i skolen.

Kreativitet

Kreativitet var ikke et tema jeg spurte informantene om, men det kom opp som et interessant funn i ett av intervjuene. Utvikling av kreativitet kan sees i sammenheng med helhetlig læring og dannelse. Jeg velger å drøfte dette for seg, som en viktig del av dannelsesprosessen. Jeg finner funnet sett i sammenheng med teori som interessant og av betydning for problemstillingen og for videre tanker omkring de estetiske fags plass i skole og samfunn.

LK06 sier at elevene skal stimuleres til å utvikle fantasi og kreativitet. Kreativitet innebærer evne til å sette ideer ut i livet. Det er hardt arbeid å være i en kreativ prosess (Jensen 2013). Kreativitet skjer i møte med et materiale, eller en hendelse for eksempel. Man har et engasjement og en åpenhet, og får en idé man ønsker å realisere.

Gjennom funnene kommer kreativitet mest fram når vi snakker om kunst og håndverk. Her skal ungene lære teknikker, forme, lage, og de skal uttrykke seg gjennom skapende aktiviteter. I musikken blir det gjennom intervjuene mer fokus på det jeg tenker inngår i en helhetlig dannelse, og det å uttrykke seg. Noe som selvsagt kan bety å skape noe, lage egne rytmer eller sanger. En informant påpekte i etterkant at musikk selvsagt også innebærer mye kreativitet. Og det stilles også krav til å skape i læreplanen for musikk. Hun trakk frem at det kanskje ikke ble gitt nok plass til, for eksempel å lage musikk og rytmer, fordi dette innebærer lyd og bevegelse, som kan oppfattes som støy og uro. Hvordan brukes disse fagene i dag med tanke på kreativitet? Er det i praksis større rom for kreativitet i kunst og håndverk enn i musikk? I musikk er det kanskje ofte ferdige sanger som skal synges, ferdige danser som skal læres og man lytter til bestemte typer musikk. Læreplanen i musikk sier at elevene skal skape, noe som innebærer at det også i musikk skal være rom for å være kreativ med musikken. Hvor stort rom er det likevel for kreativitet i kunst og håndverk, får de lov å skape egne uttrykk? Kanskje henger dette sammen med lærernes manglende kompetanse innen de estetiske fagene. De kan

ikke faget godt nok, føler seg utrygge og har ikke forutsetninger for å legge til rette for kreativitet og metodisk differensiering også i selve faget. Hvor mange har vel hatt juleverksted, hvor oppgavene kan være å lage en stubbe-nisse eller et rødt julehjerter? Teorien anser ikke slik reproduksjon for å være kreativitet. De får lov til å bruke hendene, de lager et produkt og kan oppleve mestring, men utvikler det kreativitet? Kan tenkes at mange har evner til å sette ideen ut i livet, men blir stoppet. Elevene får en gitt oppgave, eleven kommer underveis på en kjempe ide og vil lage noe annet. For at de da skal få utvikle sin kreativitet bør læreren vise positiv interesse for ideen, og la den bli satt ut i livet. Det å være i en kreativ prosess innebærer fare for å mislykkes (Jensen 2013). Jensen (Ibid.) sier at det kreves mot for å skape. Kan dette være en årsak til at noen elever er skeptiske og negative til de estetiske fag? Det er din personlige ide som skal fram i lyset. For noen vil det gi trygghet og mestring ved reproduksjon og imitering. For å fremme læring og dannelse hos alle, kan man legge til rette for begge deler, slik at de kan velge.

Når kreativiteten begynner å blomstre, når elevene selv kommer på ideer og ser flere løsninger, når læreren tar tak i elevens tanker og innspill – og klarer å inspirere eleven til å ta i bruk teknikkene samtidig som man ivaretar elevens egne ideer – da skjer det læring. Samtidig som det skjer en helhetlig dannelse i møte med den kreative prosess, uttrykket, materialet og det endelige språk som blir uttrykt.

4.2.3 Motivasjon og mestring

Teori og min empiri viser at mestring er en forutsetning for motivasjon. Så lenge man liker det man holder på med, og opplever at man mestre, så vil man kunne bli motivert for videre læring. Jeg har allerede vært inne på dette under de forgående områdene.

Informantene viser til lekens betydning, som grunnlag for skapende og kreativ aktivitet. De estetiske fag har mange likheter og er nært leken. For barn er det naturlig å leke, gjøre, bearbeide erfaringer og opplevelser og utvikle sin kreativitet. Leken er indremotivert, og tar utgangspunkt i barnets opplevelser, erfaringer og tankeverden. De fleste eksemplene informantene kom med, viser til arbeid med barn i småskolen eller for eksempel psykisk utviklingshemmede. Det kan da se ut til at estetiske fag brukes mindre som metode, jo høyere opp i alder du kommer. Vi vet jo også at vi leker mindre og mindre. Hvilken betydning har dette for vår motivasjon. Hvis vi ser på Hoerr (2007) sitt eksempel fra arbeid med MI-pedagogikk, sa en elev at han/hun ikke visste når de lærte og når de hadde det gøy. Dette viser at ved å tilpasse undervisningsmetoder etter den enkeltes læringsstil og intelligens, vil de

oppnå større forståelse, oppleve mestring og indre motivasjon. Det gir grunnlag for læring og dannelse. Når elevene oppnår dårlige resultater og er demotiverte for fag eller skolen, er det da skolen eller eleven som må endres? Har skolen funnet ”nøkkelen” til den enkelte elev, slik at eleven føler mestring og motivasjon?

Gutter og motivasjon

Empirien viser at det ofte er vanskeligere å motivere guttene til for eksempel sang og tegning, og generelt i de estetiske fagene oppleves det at guttene kan være mer negative og kanskje har dårlig selvtillit i forhold til dette. Noe kan kanskje skyldes senere finmotorisk utvikling, men samtidig har man gutter som er positive og liker fagene – selv om de har dårlig finmotorikk. Det er altså ikke noe klart mønster i dette. I Bamfords forskning kommer det også fram at 75 % av elevene i kulturskolen er jenter, og at gutter i tenårene forteller at de risikerer å bli mobbet om de står i mot presset og likevel deltar i kunst og kulturaktiviteter (Bamford 2013). Senere i Bamfords funn sies det at spesielt gutter faller ut av videregående blant annet på grunn av ”mangel på praktiske og kreative alternativer i skolen” (Ibid:11). Hvorfor er det slik at de tidlig gir uttrykk for at de ikke liker de estetiske fagområdene, mens de i ungdomsskolen og videregående etterlyser mer praktiske og kreative fag? I rapporten til Bamford kommer det også frem at elevene mener at de estetiske fagene er blitt mer teoretiske.

Informantene mine viser til viktigheten av lærers rolle, og hvor viktig lærerens kompetanse og engasjement er for kvalitet på undervisningen. Det sies ikke noe om kjønn på lærerne. Hvordan er vektingen av kvinnelige og mannlige lærere i grunnskolen i dag? Kan det tenkes at kvinnelige lærere når lettere ut til jentene, med rolige sanger og finmotoriske aktiviteter? Mens guttene blir hysjet ned, og begrenset i sin kreative utfoldelse? Kanskje kan man tenke seg at en mannlige lærer, med gitaren eller bak pianoet antakelig vil nå lettere ut til guttene – som rolle modell?

På fritiden hører de fleste en del på musikk, mens på skolen er dette ikke gøy som fag. Er det sammenheng mellom skole og fritid? Når vi tenker læring i et sosiokulturelt perspektiv, bør skolen og læreren ha innsikt i den enkelte elevs interesser og finne nøkkelen – som åpner opp og skaper forståelse og motivasjon, slik at hver enkelte elev kan oppnå læring og dannelse.

Når forskningen viser at gutter i tenårene som deltar i kulturaktiviteter risikerer å bli mobbet, kan vi også tenke at disse holdningene også preger klassemiljøet. Hvordan vil de at andre skal oppfatte meg, og hvilke holdninger er det flertallet signaliserer at man skal ha? I eksemplene

fra informantene gjaldt dette med gutter og motivasjon i hovedsak elever fra småskoletrinnet, mens i Bamfords forskning er det tenåringsgutter det er snakk om.

4.2.4 Tilpasset opplæring og inkludering

Tilpasset opplæring har vi sett gjelder for alle elever. De som vurderes å ikke ha utbytte av den ordinære opplæringen kan få spesial undervisning. Jeg har lurt på om de som ofte har undervisning utenfor klasserommet, i større grad kunne fått tilpasset undervisningen inkludert i klassen i flere tilfeller, hvis man brukte estetiske fag som metode i større grad. Funnene tilsier at det skal være mulig. Litteraturstudiet viser ikke dette direkte, men jeg oppfatter at mulighetene er der. Forskning og teori viser at arbeid gjennom de estetiske fag styrker elevene på mange områder, og mange vil kunne utvikle seg og øke sitt læringsutbytte gjennom estetiske fagområdene.

Elevene er forskjellige. I følge Gardners Mi-teori har hver av oss noen intelligenser som er sterkere utviklet enn andre. Vi lærer best igjennom våre sterke intelligenser. Metodene vi bruker i skolen bør da tilpasses den enkeltes intelligens, og læringsstil. Et av svarene viser hvordan en elevs lave motivasjon for musikk kunne snus ved hjelp av matematikk. Eleven fikk gjennom bruk av sin intelligens, et språk han forsto, han fikk noen knagger å henge kunnskapen på. Han fikk en ny forståelse og en ny motivasjon for musikk.

Jeg spurte en gang en elev på mellomtrinnet om hun trodde at de elever som ofte ble tatt ut av klasserommet kunne vært mer i klasserommet. ”ja, hadde bare ikke lærerne blandet seg!” svarte hun fort og bestemt. Kan elevene i større grad hjelpe hverandre til forståelse og til å oppleve mestring? Elevene er kreative vesener. Når det gjelder å finne nye alternative løsninger kan man si at de er mer kreative enn voksne (Fredriksen 2013). Kan elevene hjelpe hverandre – hvilke løsninger ville de funnet for at de andre skal forstå? Jeg vil tro at ikke så mange ville tatt fram fagbøkene. Funnene viser at en informant ofte kom fram til metoder sammen med eleven. Tilpasset underveis når hun så at den ene eller den andre metoden ikke nådde fram til eleven. Informantene viste til praksis hvor de trakk elevens interesser inn i opplæringen, brukte elevens interesser og sterke sider for å gi elevene mestringsopplevelser, fremme motivasjon og læring.

Når elever må ha spesialundervisning eller må tas ut av ordinær undervisning, er det da eleven eller skolen som har tilpassningsvansker? Hver elev skal ha tilpasset opplæring, som fremmer mestring og motivasjon og danner grunnlag for læring og dannelse.

4.2.5 Lærers kompetanse

Både gjennom empiri og teori finner vi at lærerens rolle er av avgjørende betydning for hvilket utbytte elevene har av opplæringen, både i og gjennom estetiske fag. Flere av informantene trakk fram det de betegnet som ”skrekk eksempler” på lærere som ikke var engasjerte i faget, og ikke hadde nødvendig fagkompetanse til å legge til rette for elevene. Både funn og teori viser at læreren trenger mer enn fagkompetanse for at elevene skal få det utbytte vi har sett at de kan få ved opplæring i og gjennom estetiske fag. Lærere må ha pedagogisk og sosial kompetanse. Dette innebærer blant annet evne til å se og forstå eleven, skape en gjensidig respekt og god relasjon. Ikke minst handler det om omsorg og anerkjennelse.

Informantene viser til at læreren også trenger fagkompetansen for å vite hva man gjør når det går galt. Når elevene ikke får til det de skal i faget. For å kunne bistå og veilede må læreren ha det i ”fingrene”.

Estetiske fag har i seg selv en dannende effekt på elevene. Dette gjelder naturlig nok også på oss voksne. Når studenter som går lærerutdanningen ikke har opplæring i estetiske fag, vil de heller ikke få den estetiske dannelsen som kan oppstå gjennom læring i fagene.

Gjennom min prosess for å finne informanter til masteroppgaven, opplevde jeg at det var vanskelig å finne informanter som hadde den kompetansen jeg var ute etter. Jeg var i kontakt med flere skoler, og noen hadde kanskje en lærer som kunne være aktuell. Hva sier dette om kompetansen innenfor de estetiske fag på skolene? Hvem er det som underviser i disse fagene, og hvilket læringsutbytte har elevene? Det blir aldri målt og teste kunnskap i for eksempel kunst og håndverk, og man vet da lite om elevenes læringsutbytte i disse fagene. Bamfords nasjonale

Forskere viser at bruk av musikk/estetiske fag gir bedre resultater i andre fag. I Norge reduserer vi mengden estetiske fag for å oppnå bedre resultater i kjernefag/basisfag. Mens forskning viser at det som har større vekt på bruk av estetiske fag i opplæringen oppnår bedre resultater. Man kan lure på hvorfor vi vektlegger resultater kun i de enkelte fag, og sammenligner oss med andre land uten å se på helheten.

5 Avslutning

Gjennom en lang og dynamisk prosess, hvor jeg har jobbet i sirkel og spiral, fram og tilbake - hvor jeg har jobbet meg igjennom mange varianter av problemstillinger omkring tema estetiske fag, skal jeg nå avslutte eventyret. Jeg skal forsøke å samle trådene og å fremme de svar jeg har fått på min problemstilling og forskerspørsmål.

Jeg har forsøkt å finne ut hvordan lærere kan bruke estetiske fag for å fremme læring og dannelse i grunnskolen. Jeg har også forsøkt å finne ut hvordan fagene kan brukes for å styrke elevenes selvbylde, fremme motivasjon og inkludering. Og jeg har ønsket å finne ut mer om lærerens betydning for elevenes læringsutbytte i de estetiske fag.

Gjennom prosessen har jeg hatt tre ulike veiledere, noe som også har gitt oppgaven stadig nye veier. Men alt i alt føler jeg at jeg er kommet i mål. Jeg opplever at jeg har fått noen svar, og en bredere innsikt i det jeg ønsket. Det har vært mange avveininger gjennom prosessen, og ikke minst med tanke på avgrensninger. Hvor snevert er snevert nok? Både i arbeid med teoridelen og analysedelen har jeg tenkt flere ganger at jeg har gått for vidt ut, jeg skulle ha snevret inn problemstillingen mer. Men alt gikk så inn i hverandre at det ble vanskelig å luke bort spennende og verdifull informasjon. Underveis har jeg fått spørsmål om hvorfor jeg bruker både dannelse og læring i samme problemstilling. Siden begge er omfattende begreper. Jeg har forsøkt å begrunne dette i starten av oppgaven, og etter at analyse og drøfting er gjort, håper jeg det kommer fram hvorfor jeg har valgt å bruke begge begrepene. De estetiske fagene har en særegen evne til å skape læring og dannelse på samme tid. Gjennom estetiske fag vil du dannes og det gir nesten ubegrensede muligheter for hva og hvordan man kan lære gjennom estetiske fag. Når du former noe med hendene kan du ikke unngå at det gjør noe med deg, selv om målet er å lære deg en teknikk, så vil du også dannes. Det berører noe i deg ved å skape, du bruker sansene og utvikles både motorisk og kognitivt. Når du skaper og praktiserer sammen med andre, kan målet være å lære noe om et tema, men samtidig vil du dannes i forhold til dine medelever. Deres tilbakemeldinger på din adferd, ferdigheter og kunnskap gjør noe med deg. Gjennom de mange språk, som Fredriksen (2013) beskriver, vil samspillet og kommunikasjonen som foregår mellom mennesker gjøre noe med oss. Dette gjelder selvsagt i alle fag. Det særegne ved de estetiske fagene ligger også i det som skjer mellom deg og det estetiske. Den opplevelsen du får i møte med et materiale, med kunsten, musikken eller instrumentet. I pedagogikken henger læring og dannelse også tett sammen.

Jeg kunne valgt en enda mer spesialpedagogisk vinkling, sett på en bestemt diagnose – for eksempel hvordan elever med ADHD kan få bedre læring gjennom bruk av estetiske fag. Samtidig viser funnene en bredde, og jeg tenker at jeg som lærer kan gå inn her og finne noen tilfeller som passer til for eksempel barn med konsentrasjonsvansker, finmotoriske eller koordinasjonsvansker.

Det framkommer mange eksempler på hvorfor de estetiske fagene er viktige for barns læring og dannelse. Men henger teori og praksis sammen? Informantene har alle noe, eller mye erfaring fra arbeid i skolen. En har i hovedsak erfaring fra småskolen og viser også flere utfordringer knyttet til bruk av fagene, ikke ensrettet positivt. En informant har forholdsvis lite erfaring fra undervisning i en hel klasse, men mer med enkelt elever og mindre grupper, og peker på store muligheter for bruk av estetiske fag og metodisk differensiering. Med mer erfaring vil man kunne se både flere utfordringer og begrensninger i forhold til teori og praksis. Det er derimot ikke alltid så lett å gjennomføre det slik man ønsker. Rammefaktorene påvirker i stor grad. Min tredje informant har mye erfaring fra undervisning, og god teoretisk kunnskap. Informantens erfaringer fra praksisfeltet viser likevel at det er mulig å sette teori ut i praksis. Det handler i stor grad om kompetanse og egnethet. Jo flere egne erfaringer og positive opplevelser du har i forhold til musikk eller kunst og håndverk, jo lettere og mer engasjert vil du kunne gjennomføre og formidle til elevene – på tross av begrensninger.

Nedenfor forsøker jeg å oppsummere og svare på mine forskerspørsmål og problemstilling.

Oppsummering

Problemstilling:

Hvordan kan lærere bruke estetiske fag for å fremme læring og dannelse i grunnskolen?

Min forskning viser at lærere kan fremme læring og dannelse i grunnskolen, både ved å ha god kvalitet på undervisningen i faget, og ved å bruke de estetiske fag som metode i andre fag. Gjennom undervisning i de estetiske fagene, kan lærere legge til rette for grunnleggende opplæring i bruk av estetiske virkemidler. Elevene vil da også kunne lære seg grunnleggende ferdigheter i de estetiske fag. Gjennom dette kan elevene få en forståelse for det estetiske språket. De kan forstå seg selv, og verden på en annen måte gjennom opplæring i kunst og kultur. Elevene kan også etter hvert ta i bruk ulike virkemidler for å skape sine egne uttrykk, og formidle et budskap gjennom kunsten (inkludert musikk). Gjennom opplæring i de estetiske fagene, kan lærere legge til rette for samhandling og utvikling av sosial kompetanse. Ved å legge til rette for helhetlig læring, hvor sansene brukes aktivt, vil det skje læring og

dannelse utover det som er målet. Ved å planlegge undervisningen, strukturert og langsiktig, vil det være gode forutsetninger for at elevene skal oppnå læring og dannes. Læring og dannelse kan fremmes ved å bruke de estetiske fag som metode, og legge til rette for at hver elev får tilpasset arbeidsmetode etter sin læringsstil, eller intelligens. Da vil elevene kunne oppleve forståelse og mestring, som igjen fører til læring og en positiv personlighetsutvikling. Ved å legge til rette for en god relasjon mellom lærer og elev, og et trygt læringsmiljø, vil bruk av estetiske fag ha større verdi. Det skaper trygghet og selvtillit, slik at eleven tør og utfolde seg. Dette innebærer også at eleven må føle seg inkludert, og oppleve at det har en egen verdi i fellesskapet. Læreren trenger nødvendig kompetanse, engasjement og innsikt for å kunne bruke fagområdene slik at de har den lærende og dannende effekten vi har sett at det kan ha under gitte forutsetninger.

Hvordan kan estetiske fag bidra til å fremme inkludering i skolen?

Gjennom min undersøkelse har jeg funnet ut at estetiske fag i stor grad kan brukes som metode i andre fag for å fremme inkludering. Dette begrunnes ved at *alle* kan mestre noe, alle kan bidra med noe. Ved tilpasset opplæring, inkludert metodisk differensiering, vil man kunne fremme inkludering i skolen. Men det krever at lærer har kompetanse til å se muligheter, kjenne eleven og kjenne faget. Altså ved å ha kompetente lærere kan man bruke estetiske fag for å fremme inkludering. Elever som ikke er så god i teoretiske fag vil kunne hevde seg i estetiske fag, de vil kunne få en økt sosial status og i større grad bli inkludert i fellesskapet. Ved å trekke inn ressurser fra nærmiljøet, kunstnere eller musikere – kanskje fra andre kulturer, vil man kunne styrke enkelte elevers identitet. Medelever og lærere kan få bli kjent med deres estetiske uttrykk og tradisjoner, som igjen kan være med på å gi økt toleranse for ulikheter.

Hvordan kan estetiske fag brukes for å styrke elevenes selvbylde og fremme motivasjon for læring? Informantene er klare på at mestring er grunnleggende for å fremme et godt selvbylde og motivasjon, og en vesentlig faktor i bruk av estetiske fag. Om elevene ikke opplever mestring i og gjennom de estetiske fag, vil det ikke styrke selvbylde og fremme motivasjon for læring. Utvikling av selvbylde har jeg gjennom oppgaven min sett i sammenheng med dannelse. Gjennom mine undersøkelser har jeg funnet at det innenfor de estetiske fag er utallige muligheter for tilrettelegging, slik alle kan mestre noe. Kanskje ikke alle kan klare å spille blokkfløyte, men de kan slå en rytme eller synge til. Også her kreves det kompetanse for å se hvilke muligheter læreren har for å tilpasse opplæringen, både i estetiske fag og med

estetiske fag som metoder. Det er også viktig at læreren finner ”nøkkelen” til den enkelte elev, slik at valg av metoder tilpasses elevens læringsstil, intelligens, interesser og forutsetninger. Funnene viser at alt henger veldig tett sammen: mestring og motivasjon, selvbilde og selvpoppfatning, læring og dannelse. Ved å la eleven få delta aktivt i undervisningen, og få lov til å være med å opptre, eller å vise fram noe de har laget, vil dette kunne ha stor betydning for selvbilde og motivasjon. Eleven vil kunne få positive tilbakemeldinger fra andre. Samarbeid og samhandling med andre vil også styrke elevens selvbilde, slik jeg har vist til i drøftingen. Ved å legge til rette for mestringsopplevelser i og gjennom estetiske fag, vil elevens selvbilde styrkes, og det vil fremmes motivasjon.

Hvilken betydning har lærerens kompetanse for elevenes utbytte ved bruk av estetiske fag?

Lærerens kompetanse er av avgjørende betydning for elevenes utbytte ved bruk av estetiske fag, både i faget og som metode. Læreren må ha god kunnskap i faget. Han/hun må kunne planlegge og jobbe målrettet i undervisningen. Læreren må også ha pedagogisk og sosialkompetanse, slik at de kan møte elevene der de er, skape en god relasjon og et godt læringsmiljø. De må ha kompetanse om ulike læringsstiler og forståelse for at alle lærer forskjellig, og hvilken betydning dette har i forhold til metodevalg. I forhold til tilpasset opplæring, både i faget og ved å bruke fagene som metoder, oppfatter jeg at det er nødvendig at læreren har en forståelse for hva tilpasset opplæring innebærer. Først og fremst at dette gjelder alle elevers rett, men også at det innebærer mer enn nivå og mengdedifferensiering. Det vil og kunne være av stor fordel om læreren også ha noe spesialpedagogisk kompetanse på inkludering og tilpasset opplæring. Om læreren er lite engasjert, mangler nødvendig kunnskap og egnethet, så viser funnene mine at det i verste fall vil virke demotiverende og gi elevene negative opplevelser, knyttet til de estetiske fag og sin egen læring og dannelse.

Konsekvenser

De metodeeksemplene som kommer fram i min oppgave tror jeg ikke er noe nytenkning. Mange kan kjenne igjen eksempler, og mange har nok brukt dette. Men i hvor stor grad blir det brukt bevisst i undervisningen? Har lærere begrunnelser for hvorfor de bruker de estetiske fagene? Vi har sett at lærerutdanningen i dag ikke har noen form for obligatoriske estetiske fag. Vil det da brukes, for eksempel musikk og formings aktiviteter, med gode faglige begrunnelser, med mål og mening, og en langsiktig plan – slik mine informanter sier er nødvendig for at de estetiske fag skal ha den effekten man ønsker og som det har muligheter for.

Funnene sett i lys av teori, kan vise at estetiske fag med stor fordel kan brukes som metode, med tanke på elevenes ulike læringsstiler, interesser og forutsetninger. Kanskje kan denne masteroppgaven motivere lærere til å bruke mer varierte metoder i undervisningen.

Forhåpentligvis kan den også gi noen en større forståelse for tilpasset opplæring, og se at dette også innebærer metodisk differensiering. Alle elevene har krav på tilpasset opplæring til enhver tid, ikke bare av og til. Dette kan også sees i sammenheng med spesialundervisning. Her ser vi at det er mange muligheter for å inkludere elever med ulike særskilte behov, ved hjelp av estetiske fag. Spesialpedagoger som skal arbeide med elevene, og de som utreder og gir sakkyndig veiledning, bør også kjenne til de estetiske fags muligheter for å skape læring og utvikling.

Forskning og internasjonale undersøkelser viser at de land som har et større fokus på estetiske fag i opplæringen, også oppnår bedre resultater i andre fag. Likevel har Norge ikke lenger estetiske fag obligatorisk i grunnutdanningen for lærere. Min forskning viser at lærernes kompetanse er avgjørende for at de estetiske fag skal ha den betydning man ønsker. Samtidig ser vi at det er mangel på kompetanse og faglærere i grunnskolen. Ser man dette i sammenheng, vil den største utfordringen i forhold til de estetiske fag være å få nok kvalifiserte lærere i grunnskolen. Dette krever endret fokus og økt kompetanse blant lærere og skoleledelse. Skal de estetiske fag ha verdi både som metode og fag, må man få inn lærere med fagkompetanse og egnethet.

Ved å få musikk og kunst og håndverk inn i lærerutdanningene vil flere lærere få en forståelse fagområdenes betydning, og kanskje vil vi få flere faglærere. Skal vi ta hensyn til forskning og erfaringer fra andre land, bør vi gi de estetiske fagene større plass i den norske skolen. De bør bli en mer naturlig del av skoledagen, som metode for læring, men også for at elevene skal dannes som hele mennesker, i et kreativt læringsmiljø.

I arbeidslivet og ellers i samfunnet ønsker man kreative arbeidstakere som kan være med på å utvikle landet vårt, og komme med nye løsninger og oppfinnelser også i global sammenheng. Hvor får elevene mulighet til å utvikle sin kreativitet? Gjennom varierte metoder, aktiv og helhetlig læring, mener jeg på bakgrunn av min forskning, at elevene bør oppfordres og gis rom for å utfolde sin nysgjerrighet og kreativitet. Igjen er lærernes kompetanse og bevissthet i forhold til dette avgjørende for elevenes utvikling.

Veien videre

Jeg vil til slutt trekke fram noen refleksjoner og nye spørsmål som er dukket opp underveis i arbeidet med masteroppgaven. Det første er dette med gutter og motivasjon for de estetiske fagene. Dette er noe jeg selv også har erfart og opplevd som utfordrende. Det hadde vært interessant og sett nærmere på hva som skal til for å endre guttenes interesse og motivasjon for fagene. Videre har jeg reflektert over bruk av estetiske fag som vurderingsform. Vurdering for læring er nå satsningsområde for den Norske skolen. Jeg regner med at dette også innebærer ulike metoder for å vurdere, men har de estetiske fags muligheter for vurdering fått en plass i denne satsningen? Til sist har jeg tenkt noen tanker i forhold til bruk av estetiske fag som metode i spesialpedagogisk arbeid. I forhold til lese- og skrivevansker har PPT gjerne en standard ”oppskrift” de legger ved sakkyndig vurdering. Kunne man hatt noe tilsvarende som også innbefatter metoder gjennom estetiske fagene? En ”oppskrifter” hvor man kan gå inn og hente forslag til metoder man vet har effekt for de ulike vansker? For eksempel for barn som sliter med konsentrasjonsvansker og oppmerksomhetsvansker, da har vi sett at lytting vil være nyttig. For barn med språkvansker vil sang og rytme kunne hjelpe.

Det er mange veier jeg kunne gått med oppgaven. Slik den står nå viser den en del av de estetiske fags enorme muligheter og verdien de har for oss alle. Vi er hele mennesker, og vi har en iboende trang til å skape, og å lære gjennom å erfare. Alt henger tett sammen, læring og dannelse går hånd i hånd, og kan i stor grad fremmes gjennom estetiske fag. Det kommer klart fram av både teori og min empiri at estetiske fag har stor verdi for barns læring og dannelse. Det fremkommer også at det kan ha liten og i verste fall motsatt effekt om lærerne ikke har kompetanse innenfor faget.

Bjørkvold (1991) sier om elevenes utvikling i skolen, at de den første dag kommer til skolen nyskurt og blank av forventninger, og siste skoledag forlater elevene skolen, nedskurt og rustet av skuffelse. Måtte vi håpe, at ved å øke lærernes kompetanse, ta vare på de som allerede har denne kompetansen, og å bruke de estetiske fag for alt det de er verdt – at framtidens elever kan også *siste* skoledag stå glade og inspirerte – klare for de mange nye og spennende utfordringene som venter dem i samfunnet. Med troen på at nettopp *jeg* kan være med å gjøre en forskjell!

”Det jeg hører, glemmer jeg. Det jeg ser, husker jeg. Det jeg gjør, kan jeg.”

(Aristoteles)

Referanser

Arnesen, Anne-Lise, (2004). *Det pedagogiske nærvær. Inkludering i møte med elevmangfold*. Abstrakt forlag, Oslo.

Bamford, Anne (2008). *Wow-faktoren, globalt forskningskompendium, om kunstfagenes betydning i utdanning*. Musikk i Skolen, Oslo.

Bamford, Anne. (2013). *Kunst og kulturoppføring i Norge 2010/2011, Sammendrag på norsk av kartleggingen «Arts and cultural education in Norway»*, Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen, Bodø.

Hentet (dato) fra

<http://www.kunstkultursenteret.no/sites/k/kunstkultursenteret.no/files/4d2ab3290e7886293398da3556d0d003.pdf>

Befring, Edvard og Tangen, Reidun (red.) (2004)- *Spesialpedagogikk*, Cappelen Akademisk Forlag, Oslo.

Bjørkvold, Jon-Roar (2.utg 1991). *Det musiske menneske. Barnet og sangen, lek og læring gjennom livets faser*. Freidig forlag, Oslo, 1991.

Bjørlykke, Reidun Åslid (1999). *Musikk på tvers. Musikkdidaktikk for barnehage og skole*. Tano Aschehoug, Oslo.

Bjørnsrud, Halvor (2000). *Den inkluderende skolen, enhetsskolens idealer, dilemmaer og hverdag*, Gyldendal akademisk, Oslo.

Bjørnsrud, Halvor og Sven Nilsen (red.), (2010). *Tilpasset opplæring – intensjoner og skoleutvikling*. Gyldendal akademisk, Oslo.

Brekke, Mary (red.) (2010). *Dannelse i skole og lærerutdanning*. Universitetsforlaget, Oslo.

Briseid, Lars Gunnar (2006). *Tilpasset opplæring og flerfaglig samarbeid, fra lov til praksis*. HøyskoleForlaget, Norwegian academic press, Kristiansand.

Dysthe, O. (2001). *Dialog, samspel og læring*. Abstrakt forlag, Oslo.

Fredriksen, Biljana C. (2013). *Begripe med kroppen, barns erfaringer som grunnlag for all læring*. Universitetsforlaget, Oslo.

Germeten, Sidsel (red) (2009). *Kunnskapsløftet – fra læreplan tekst til læreres praksis*. Eureka forlag, Tromsø.

Kulturforbundet (2007). *Kultur former framtida*. Kulturforbundet og Andrimne forlag as, Oslo.

Hoerr, Thomas R. (2007). *Hvordan bli en skole med MANGE INTELLIGENSER*. Abstrakt forlag, Oslo.

- Jacobsen, Dag Ingvar. (2003). *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i samfunnsvitenskapelig metode for helse- og sosialfagene*. Høgskole Forlaget, Kristiansand.
- Jensen, Mia (2013). *Eстетiske læreprosesser, i skole, kulturskole og barnehage*. Akademika forlag, Trondheim.
- Johannesen, A. & Tufte, P.A. (2011). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt Forlag; Oslo.
- Juell & Nordskog (2006). *Å løpe mot stjernene, om estetisk dannelse, kreativitet og skapende prosesser*. Fagbokforlaget, Bergen.
- Kjærnsli, Marit (2013). *Resultater PISA 2012, Presentasjon pressekonferanse PISA 2012*. Universitetet i Oslo, Det utdanningsvitenskapelige fakultetet, Oslo.
Hente 06.12.13 fra
<http://www.udir.no/PageFiles/79421/Presentasjon%20PISA%202012.pdf?epslanguage=no>
- Klafki, W. (2011). *Dannelsesteori og didaktikk – nye studier*. Forlaget KLIM, Århus.
- Kunnskapsdepartementet (1993). *Generell del av læreplanen*. Utdanningsdirektoratet, Oslo.
Hentet 09.10.13 fra
http://www.udir.no/Upload/larerplaner/generell_del/generell_del_lareplanen_bm.pdf?epslanguage=no
- Kunnskapsdepartementet (2006). *Læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK06)*. Midlertidig utgave juni 2006. Kunnskapsdepartementet. Oslo 2006. Hentet (14.12.13) fra
<http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/>
<http://www.norway.gr/PageFiles/372262/Kunnskapsloftet.pdf>
- Kunnskapsdepartementet (2007). *Skapende læring, Strategiplan for kunst og kultur i opplæringen*. Kunnskapsdepartementet, Departementenes servicesenter, Oslo.
Hentet 25.10.13 fra
http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Grunnskole/Strategiplaner/Strategi_kunstogkultur.pdf
- Kunnskapsdepartementet (2012). *Strategi for ungdomstrinnet. Motivasjon og mestring for bedre læring. Felles satsing på klasseledelse, regning, lesing og skriving*. Departementenes servicesenter, Oslo. Hentet 12.12.13 fra
http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Grunnskole/Strategiplaner/F_4276B_strategi_for_ungdomstrinnet.pdf
- Meld. st. 20 (2012-2013). *På rett vei, Kvalitet og mangfold i fellesskolen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet. Hentet 9.10.13, fra
<http://www.regjeringen.no/pages/38263383/PDFS/STM201220130020000DDDPDFS.pdf>
- Norges forskningsråd, (2011). *Programplan 2010-2014, Praksisrettet utdanningsforskning – PRAKUT*. Norges forskningsråd, Oslo. Hentet 14.12.13 fra
<http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content->

[Disposition%3A&blobheadervalue1=+attachment%3B+filename%3D%2220110203ProgramplanPRAKUTNYfeb2011web.pdf%22&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1274467304041&ssbinary=true](#)

Nortvedt & Grimen (2004). *Sensibilitet og refleksjon*. Gyldendal akademisk, Oslo.

Paulsen, Brit (1994). *Det skjønne. Estetisk virksomhet i barnehage og skole*. Gyldendal akademisk, Oslo.

Postholm, May Britt (2010). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasesstudier. 2.utg.* Universitetsforlaget, Oslo.

Ruud, Even (1996) *Musikk og verdier: musikkpedagogisk essay (?)*. Universitetsforlaget, Oslo.

Ruud, Even (1983). *Musikken – vårt nye rusmiddel? Om oppdragelse til og gjennom musikk i dagens samfunn*. Norsk musikkforlag a/s, Oslo.

Rønbeck, Ann-Elise (2005). *Hermeneutikk, rasjonalitet og sosiale fenomener*. Hif-rapport 2005:7. Høgskolen i Finnmark, avdeling for pedagogiske og humanistiske fag, Alta.

Sand, Therese (Red.) mfl, (2008). *Flerkulturell virkelighet i skole og samfunn*, Cappelen akademisk forlag, Oslo.

Skaalvik og Skaalvik (2005). *Skolen som læringsarena, selvoppfatning, motivasjon og læring*. Universitetsforlaget, Oslo.

Sollied, Sissel. (2009) *Undring og ubehag, - et blikk på effekten av veiledning i spesialpedagogisk praksis*. (Doktorgrad, philosophiae doctor). Universitetet i Tromsø, Tromsø. Hentet 12.12.13 fra

<http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/2451/?jsessionid=38EA2AB1C37F8872C7FF818F48C8511F?sequence=3>

St. meld. Nr. 30 (2003-2004), *kultur for læring*. Utdannings- og forskningsdepartementet (2004). Oslo. Hentet 14.12.13 fra

<http://www.regjeringen.no/Rpub/STM/20032004/030/PDFS/STM200320040030000DDDPD FS.pdf>

Tjeldvoll, Arild (2013). *Pedagogikk*. Store norske leksikon, Oslo.

Hentet 02.12.13 fra

<http://snl.no/pedagogikk>

UNESCO (2006) *Veikart for kunstfaglig opplæring. Bygging av kreativ kompetanse*. Musikk i Skolen, Oslo.

Utdanningsdirektoratet (2011). *Internasjonale studier om norsk skole. Temanotat 20011:2*.

Utdanningsdirektoratet, Oslo. Hentet 01.12.13 fra

http://www.udir.no/Upload/Rapporter/temanotat/Internasjonale_studier_om_norsk_skole_temanotat.pdf?epslanguage=no

Utdanningsdirektoratet (2012). *Betydelig framgang for norske elever*. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Hentet 01.12.13 fra <http://www.udir.no/Tilstand/Internasjonale-studier-/Betydelig-framgang-for-norske-elever/>

Wittek, L. (2012). *Læring i og mellom mennesker, en innføring i sosiokulturelle perspektiver* Cappelen Damm Akademisk, Oslo.

Øzerk, Kamil. (2010). *NEIS-modellen pedagogiske ideer og metoder for språkutvikling, lesing og innholdsforståelse*. Oplandske bokforlag

Vedlegg

Vedlegg 1 Informasjon til informanter

Vedlegg 2 Intervjuguiden

Informasjonsskriv til informanter

Masteroppgave

spesialpedagogikk og tilpasset opplæring v/høgskolen i Finnmark

Av Lin-Ingvild H. Monsen

Veileder: Mary Brekke

Tema: Estetiske fags betydning for læring og danning.

I programplanen, PRAKUT (http://www.forskningsradet.no/prognett-praksisfou/Om_PRAKUT/1224697992334) blir det sagt at man vet for lite om hvilken betydning estetiske fag har for læring og danning i skole og barnehage. Dette fanget min interesse, og jeg ønsker gjennom min masteroppgave og forsøke å finne ut noe om hvilken betydning dette kan ha. Jeg ønsker å få vite noe om på hvilken måte estetiske fag kan fremme læring og danning i skolen, altså med vekt på metodikk. Jeg ønsker også å finne ut noe om hvordan bruk av estetiske fag kan legge til rette for læring og inkludering for elever med særskilte behov.

Anne Bamfords globale forskning, og nå den forskningen hun har gjort i Norge, vil være en viktig bit av mitt teorigrunnlag i forhold til estetiske fag.

Gardners MI-teori og Dunn & Dunns teori om læringsstiler er også aktuelt teorigrunnlag.

I tillegg kommer bl.a. teori/forskning omkring læring og danning (bl.a. Mary Brekke om dannelsbegrepet mm).

Metode:

Kvalitativ forskning gjennom delvis strukturert intervju av 3-4 informanter/deltakere.

Kriterier for utvalg av informanter; *Lærere som har kompetanse innen estetiske fag, og noe erfaring fra skole/opplæring. Helst lærere fra småskoletrinnet, men må se på hva som er realistisk å få til på denne tida av skoleåret. (..... var/er interessant pga deres pedagogiske plattform hvor de sier at de skal bruke bl.a. Gardners MI-teori og Dunn & Dunns teori om læringsstiler. I tillegg til deres tanker omkring inkludering av elever med særskilte behov.)*

Praktisk:

Navn, alder, bosted og arbeidssted er ikke av betydning for prosjektet. Kompetanse og erfaring kan være relevant. Om informanten godkjenner det vil intervjuet bli tatt opp og transkribert, dette for å sikre at ikke god og viktig informasjon skal gå tapt. Opptakene vil bli slettet straks etter transkribering. Om informanten ønsker det kan han/hun lese igjennom materiellet jeg sitter igjen med etter intervjuet, og den delen av oppgaven som er relevant. Om informanten tillater kan det også være aktuelt å ta kontakt i etterkant av intervjuet for videre utdyping eller oppklaring av spørsmål/svar. Informanten kan hele veien trekke seg, også i eller etter intervjusituasjonen.

Forskningsprosjektet er sendt inn til NSD, men det ble vurdert ikke meldepliktig.

TUSEN TAKK FOR DIN VELVILJE TIL Å HJELPE MEG! ☺ *Lin-Ingvild*

Intervjuguide

Estetiske fags betydning for læring og dannning

Lin-Ingvild H. Monsen,

masterstudiet i Spesialpedagogikk og tilpasset opplæring ved Høgskolen i Finnmark

- 1) Hvilken utdanning/kompetanse innen estetiske fag har du?
- 2) Hvilken erfaring/bakgrunn innenfor arbeid med mennesker, opplæring og eventuelt estetiske fag har du?

Noe forskning og teori viser at bruk av estetiske fag i skolen kan være positivt for elevenes læring og utvikling. (bl.a. Anne Bamfords)

- 3) Hvordan mener du at estetiske fag kan brukes i skolen for å fremme læring?
- 4) Kan bruk av estetiske fag ha betydning for elevenes motivasjon?

Eventuelt på hvilken måte?

- 5) Tror du bruk av estetiske fag kan ha betydning for elevenes selvbylde?

Eventuelt på hvilken måte?

Forskning og teori (Bamford +?) skiller på bruk av estetiske fag som metode, altså opplæring gjennom estetiske fag, og opplæring i estetiske fag (eks opplæring i et instrument, en formingsart e.l)

- 6) Hva tror du ligger i en slik forskjell?
- 7) Tror du det ene eller det andre kan ha større eller ulik betydning for elevenes læring og utvikling?
- 8) Tror du lærerens kompetanse og kvalitet på opplæring i eller gjennom estetiske fag har betydning for elevenes utbytte? Eventuelt hvordan og hvorfor?

Læreplanen legger vekt på inkludering og tilpasset opplæring for alle elever.

- 9) Tror du bruk av estetiske fag kan være med på å fremme læring for elever med særskilte behov? Eventuelt hvordan/på hvilken måte?

- 10) Tror du bruk av estetiske fag kan øke mulighet for inkludering av elever med særskilte behov i skolen? Eventuelt hvorfor og hvordan?

- 11) Kan du komme med noen metodiske eksempler som viser hvordan bruk av estetiske fag kan fremme læring og/eller inkludering?